

ప గ డా లు



అ చ ర ట శా ర దా దే వి







119

~~119~~

~~119~~  
220

అబ్బాయి

మారుతరావు కు

3-20

ప్రకటన:

నిరంకుష జానకిరావు

నిరంకుష శారదాదేవి.

1960







శ్రీకృష్ణాద్ మా ఆద్యాయ  
3.12.60

# ప గ డా లు

(కథానికలు)

ఆచంట శారదాదేవి

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ.



మొదటికూర్పు

1960

అంకితము :

అమ్మ కు

వెల : రూ 2-50

---

ముద్రణ : లీలాప్రెస్, విజయవాడ-2



## ప్రశంస

జీవితం అనే తోటలో ఏరిన వివిధపుష్పాలు ఈ సంపుటిలోని కథానికలు. సంపుటికి 'పగడాలు' అని నామకరణం చేశారు గనుక శీర్షికెలుగుభారతికి పగడాలమాల అని అంటే సార్థకంగా ఉంటుంది.

జీవితం అనేకవేల మైళ్లు ప్రవహించే నదివంటిది. ఏ తోట ఏ పాత్రతో ముంచినా లభించేది ఆ నది నీరే. కవి ఏ వస్తువు గ్రహించినా అది జీవితానుభవమే అవుతుంది.

ఈ కథానికలలో నన్ను ముఖ్యంగా ఆకర్షించిందేమంటే — శ్రీ హృదయంలో ఉండే అనుస్యూత సంస్కృతి, అజ్ఞాత నాంధలు, అవ్యక్త భావతరంగములు, అసమాన లాలిత్యము, అవ్యాజ కారుణ్యము, అఖండత్యాగము—చక్కగా నిరూపించారు ఆచంట శారదాదేవిగారు. శ్రీ హృదయ రహస్యం శ్రీ దృష్టికే విదితమేమో ?

ఈవిధంగానే ముత్యాలు, రత్నాలు, కెంపులు, వచ్చలు ఎన్నెన్నో ఏర్చి కూర్చి ఆభరణాలు తెలుగుతల్లికి సమర్పించగల రవి నా కోరిక.

రాజమన్నార్లు

[ప్రధాన న్యాయమూర్తి శ్రీ పాకల వెంకట రాజమన్నార్లు]



‘ఎంత తియ్యని సంగీతమైనా యేదో అపశృతి. చల్లని గంగాజలంలోహడా యేదో వేడిమి. మధువులోహడా యేదో చిరుచేదు. జీవితమే యింతేనేమో!’ (పు. 120)

వికాసోన్ముఖమైన అనుభవపరిణతి చాలని సీమంతినీ హృదయంలోని వేదన యిది. ‘ఇంతేనేమో’ అనేకాని ‘ఇంతే’ అని ధైర్యంతో చెప్పలేని హృదయం. ధైర్యం, ధైర్యంగా వేషంవేసుకొనడానికి ముందు జీవిత నేపథ్యంలో చూపే అవ్యవస్థ, తొందర-ఈ వేదన.

దాన్ని ఎంతో సహానుభూతితో ఈ ప్రబంధ సంగ్రహం లోని ఒక్కొక్క ఖండికలోనూ చల్లగా సన్నని కంఠంతో చిత్రించారు శ్రీమతి ఆచంట శారదాదేవి.

వీటిని ప్రబంధాలనడం పొరబాటేమో. తెలుగు సారస్వతంలో ఆ పేరు కొంత నిస్తేజమును అలవరచుకొన్నది. మరీ సంగీతంలో ఒక్కొక్కపాటనూ ప్రబంధమనేది పాతపేరు. ఒక స్వరభావం, పల్లవి, దానిమట్టు దాన్నే పోషించి చరితార్థమయ్యే చరణం-నాలుగైదు పంక్తులది- అంతటితో ఆ రూపం ముగిసింది. ఇందలి ప్రకరణాలు అట్టివి.

ఒక్కొక్క ప్రకరణమందూ ప్రధానభావం ఒకటే: మీద చెప్పినది. దాన్ని పోషించే సందర్భాలు వేరు. ముఖ్యవిషయాన్ని మీరిపోయే మాటలుగాని, నడతలుగాని యిందుండవు. కథ అని సేర్కొనదగిన దేదీ ఇందులో లేదనే చెప్పవలెను. ఉద్రేకాలు, ఆక్రోశాలు లేవు. అన్నీ ధ్యనిప్రధానంగా పాత్రల వ్యవహారాలు సాగును. రచయిత్రి చూపిన యీ సంయమం, తీర్చిన రేఖలందలి దిట్టతనం- ఇందలి విస్మయావహమై కమనీయమైన కళారహస్యం. చిన్నదైనా ఒక్కొక్క సందర్భమూ చదివిన తరువాత పుష్తకము క్రిందబెట్టి భావనలో చిత్రించుకోవలసినవి. ఆడంబరమనేది ఎక్కడా లేక యెంతోలోతులు చూపే చల్లనిరచన.

ఇట్టి వెన్నో ఇంకా శ్రీమతి శారదాదేవి చేతిమీదుగా రావలసినవని నా యాశ, నా యాశీస్సు.



## ప రి చ యం

‘ఏదైనా పుస్తకం సమీక్షచెయ్యాల్సివస్తే సమీక్షించేముందు మాత్రం ఆ పుస్తకం చదవను. చదివితే పక్షపాతం ఏర్పడుతుంది.’ అని హాస్యలేఖారచయిత సిడ్నీ స్మిత్ ఛలోక్తి. ఇది సమీక్ష కాకపోవడం, పక్షపాతం ఏర్పరుచుకోడానికి వీలులేకుండా, ఇదే శారదాదేవి మొదటి పుస్తకం కావడం నా అదృష్టం. ముందు చదివి, ఆమెపట్ల పక్షపాతం ఏర్పరుచుకొని పరిచయానికి పూనుకుంటున్నా.

ఈనాడుఅన్ని దేశాలలోనూ వేలాదిగా కథలు వెలువడుతున్నా, కథకులుగా పేర్కొనతగ్గవారు కొద్దిమంది మాత్రమే. వారు కథలు వ్రాయకుండా జీవించలేరు. వారి కదివొక వ్యాపకం - హాబీ - కాదు. అది వారి జీవిత పరమావధి. వారు వందలాది కథలు వ్రాసినా, ఏ వొకటి రెండో విమర్శకుల మన్ననల నందుకుంటాయి. మరి కొందరు కథకులున్నారు. వారి కథలలో ఏ వొక్కదాన్నో పేర్కొని ‘ఇది చాలా గొప్పకథ’ అని విమర్శ విలువకట్టకపోయినా, వారి కథలు ఒకటి రెండు చదివి ఆనందించడానికి అలవాటుపడినట్లయితే వారిప్రతికథా చదివితీరాల్సిందే. వారిలో వొకనిజాయితీ వొక వ్యక్తిత్వమూ, మనల్ని ఆకర్షిస్తాయి. ఏ ఉత్తమ రచనకుగాని అనుభవం అతి ముఖ్యం. ఈ అనుభవంవల్లనే నిజాయితీ కలుగుతుంది. అతి ప్రధానమైన ఈ నిజాయితీకి అందముకోసమూ అలంకరణకోసమూ ఊహ, కల్పనా సాయపడతాయి. నిజమైన అనుభవము ఈ ఊహ, కల్పనలతో ఎంతో ఆకర్షవంతంగా అమరుతుంది. అది సాధించినవారు మనకి సన్ని



హితులవుతారు. ఏంటన్ చెకోవ్, కాథెరిన్ మాన్స్ఫీల్డ్, అట్లాంటివారిలో చటుక్కున స్ఫురించే కథకులు. శారదా దేవి ఇట్లాంటి కథారచయిత్రి.

ఈ సంపుటములో 18 కథలున్నాయి. అన్నీమంచివే. నిజానికి కొన్ని కథలేకావు.. అంటే, వాటిల్లో పాఠకుణ్ణి కల వరపరిచే ఇతివృత్తం కనబడదు. బాహ్యజగత్తులో ఏమీ జరగదు. 'పాలపొంగు' అనే కథలో ఒకామె డాబామీద పచార్లుచేస్తూ ఎదురుగావున్న ఇంట్లో వొక వ్యక్తి కేసి చూడ్డం, అతను ఆమెకేసి చూస్తున్నట్లు గ్రహించి తృప్తిపడటం, అతను ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోతే తను బాధపడడం — అంటే జరుగుతుంది. సమాజం ప్రతిపాదించిన నైతిక నియమాలని అతిక్రమించకుండా, కొత్తకోణాలనుండి అనుభవాన్ని కాంక్షించడం, మెళకువతో అనుభూతిని పొందడం, ఎప్పుడూ ఏదో వొక ఆదర్శం<sup>1</sup> లక్ష్యంగా ఉంచుకుని, అది లభ్యంకాక పోయినాకూడా, విముఖతతో శూన్యంలోకి దిగజారి పోకుండా, జీవితపుటంచులను పరామర్శిస్తూ, ప్రాకృతిక ఆనందాన్ని సాధించగలగాలన్న ఉబలాటం - ఇవి ప్రతి కథలోనూ వ్యక్తమవుతుంది. ఊణం సాక్షాత్కరించి, లిప్తలో అదృశ్యమయ్యే మానసిక స్థితి చిత్రణం అనాలో, గాలి తాకిడికి రాలక అంటిపెట్టుకున్న ఆకులోని గంభీర సౌకుమార్యం అనాలో తెలీదు ఈ లక్షణాన్ని. ఇది శారదాదేవి కథానికలలో ప్రత్యేకత.

శారదాదేవి కథలు చదువుతుంటే మనకు మొట్టమొదట కనిపించేది ఆమె అనుభవము. జీవితంలో చాలా



మందికితారస్థితే అనుభవమే ఆమెకూ కలుగుతూఉండవచ్చు. కాని, ఆ అనుభవాలను కొన్నిటిని పదిలపరచుకొని, వాటి విలువను మనతో సున్నితంగా పంచుకోవడములో ఉన్నది నేర్పు. తెల్లవారితే ముహూర్తమనగా కన్యమనస్సులో కలిగే ఆందోళనను అనుభవిస్తున్నా, నిత్యజీవితపు రాపిడివల్ల ఒరసిపోతూన్న గృహిణి జీవితాకాశంలో మెరుపులా మెరిసే ఆశాకిరణాన్ని వర్ణిస్తున్నా, ఎంతో నిజాయితీ స్ఫురిస్తుంది.

జీవితంలో మనం పాటించే విలువలను చూచి సరియైన విలువకట్టగలదు ఈమె. ఈ విలువకట్టగల నేర్పు సుందరమైన వ్యంగ్యముతో ప్రకటితమవుతుంది. 'ఎర్రగన్నేరు పువ్వు' అనే కథలో ఎర్రగన్నేరుకూ గులాబీపువ్వుకూ మధ్యగల పరస్పర తారతమ్య విచారణలో కొంతవ్యక్తంగానూ కొంత అవ్యక్తంగానూ గొప్ప సత్యనిర్వచన ఉన్నది.

ఈ కథానికలలో వ్యక్తులు, స్థలాలు, సంఘటనలు తెనుగునాట మధ్యతరగతివారి నిత్యజీవితములోనివే. అయినా రచనలో వ్యక్తమయ్యే అనుభూతి అపూర్వమైనది. ఆ అనుభూతి వెనక ఉన్న యవ్వనం, ప్రేమ, ప్రేమలో బాధ, వీటితో ముడిపడిన నైతిక చింతన, - ఈ రచనల్ని వెలిగిస్తాయి. అనవసరమైన వర్ణనలు, వ్యాఖ్యానాలు, సిద్ధాంతాలు, చమత్కారమైన సంభాషణల కూర్పుకోసం పెనుగులాట, దిగ్భ్రమకలగచేసే ముగింపులు, కృత్రిమమనస్తత్వ నిరూపణం, భాషతోకుస్తీలు, నిర్మాణంలో కసరత్తు, ఇవి లేకపోవడం, వీటిలో నిజాయితీ, వీటి అందం.



శారదాదేవికి జీవితంలోతులు తెలుసు. 'తెల్లవారే ముహూర్తం' అన్న కథలో వాక్యాలు చూడండి:

'పుట్టినప్పుడే మనముఖాన ఈవిధంగా ఉండాలని, ఈమార్గంలో నడవాలని ముద్రవేసివుంచితే! అద్దంలో అది చదువుకుంటూ ఆమార్గాన్నే అనుసరించవచ్చు. అప్పుడు జీవితంలో సుఖంలేకపోవచ్చు కాని, తప్పుతో వయేమోనన్న భయం ఉండదు. హృదయంలో ఆనందం లేకపోవచ్చు. అసంతృప్తి ఉండదు.'

అద్దంలో 'చూసుకుంటూ' అనడం బదులు 'చదువు కుంటూ' అనడం నాకు నచ్చింది.

మరొకచోట; 'ఎప్పుడో, జీవితపు విలువలను తెలుసు కోకుండానే, ఈ జీవితం ముగిస్తుందని స్ఫురించదు.'

ఇట్లాంటి సత్యాలు స్వయంగా తెలుసుకొని, ఋజువు చేసుకొని రచనలో కళాణుగుణంగా ప్రదర్శించగల శారదాదేవి ప్రతిరచనా చదువుతాను. మనుష్యులు మారతారు. కాని వారు మారినా మారకపోయినా వారిని గురించిన మన అభిప్రాయాలు కొన్నిమాత్రం మారవు. ఒకరిని గురించి మనం మనహృదయంలో ఎప్పుడో అతి ఆప్యాయంగా నిర్మించుకున్న బొమ్మ అల్లాగే ఉండిపోతుంది. స్త్రీ విషయంలో ఇది మరీను. ఆ బొమ్మ చెక్కుచెదరదు ఊహ ప్రపంచంలో. కాని, ఊహప్రపంచంవేరు, నిత్యజీవితంవేరు. అందు అడుగుపెట్టేసరికి అపరిమితమైన ఆశాభంగము ఆవహిస్తుంది. ఇది తప్పనిసరి. తత్ఫలితముగా కలిగే తీవ్రమైన బాధా



తప్పనిసరే. కాని, ఆ మొదటిశాధ అనుభవించాక వర్షంకురిసి వెలిసినట్లు మనస్సు ప్రశాంతంగాఉంటుంది. 'అది సుఖమో దుఃఖమో ఆమెకే తెలియదు' అనుకొంటుంది 'కల్పన' అనే కథలో మాలతి.

'పగడాలు', 'రూపాయి విలువ' అన్న కథలను గొప్ప కథలుగా పేర్కొంటాను. ఆ కథ చివరివాక్యంలో చెప్పినట్లు పగడాలు పాఠకుడి 'గుండెల్లో బరువుగా కొట్టుకుంటాయి.' 'ఆకాశాన ఏమూలో ఓ చుక్కరాలిపోతుంది' అని ఆ కథలో మరోవాక్యం. ఆ కథ చుక్కలా పాఠకుడి హృదయంలోకి రాలిపోతుంది. ఆర్థిక వ్యత్యాసాలనల్ల జీవితంలో కలిగే అరిష్టాల భవనం నేలమీద రూపాయిమోత మారుమూగుతూనే ఉంటుంది— 'రూపాయివిలువ' అన్న కథ చదివితర్వాత.

ఈ కథలలో వ్యక్తులందరూ యవ్వనులైనా, జీవిత ప్రాంగణంలో అడుగుపెట్టినవారే. కొందరు శిఖరానికి చేరుకున్నారేమో కూడా. చేరుకుని కొందరు, క్రింది లోయలోకి తొంగిచూశారేమో, కాని, రెండో శిఖరం మీదికి దూకే సాహసం వారిలో లేదేమోననిపిస్తుంది. వారి నేత్రాలలో కస్కిటిచుక్క కనురెప్పని అంటిపెట్టుకొని వుంటుంది— కాని ఆ చుక్కక్రిందికి జారదు.

శారదాదేవి రచనల్లో విషాదం, దైన్యం ( Pathos ) లాలిత్యం, 'అయ్యోపాపం!' అనిపించే ఆమాయకత్వం ప్రధాన లక్షణాలు. మానవుని హృదయంలో చీకటిప్రాంతం, అధోలోకం ఉన్నాయని ఆమెకి తెలుసు. సావాసంచేస్తే కాని,



దాన్ని బేధించి విముక్తిపొందం అనీ ఆమెకు తెలుసు. ఆ రెండో శిఖరంపైకి దూకడానికి తెగింపు కావాలని తెలుసు.

‘ఎక్కడో ఒక్కసారి మాత్రం మనకతెర విడిపోతుంది. జన్మాంతర సంస్కారం వొక్కసారి వికసిస్తుంది. దృక్పథం మారిపోతుంది. అనుకోకుండా మృత్యుముఖం ఎదురవుతుంది - భూమి బద్దలై, బ్రహ్మాండమైన లోయ ఎదురైనట్లు, అప్పుడు మణులు, వజ్రాలు అనుకొని మనం కోరి పరితపించినవన్నీ, రంగుపూసలు, చిల్ల పెంకులుగా మారిపోతాయి.’ అని వొక కథలో ఆమె వాపోతుంది. కాని, కథల్లో వ్యక్తులు, సాహసించి కార్యానికి పూనుకోరు. ఏదో భయం వారిని వెనక్కి లాగుతున్నట్లునిపిస్తుంది. ‘మానవుడి కర్మ పట్ల తిరుగుబాటు తలపెట్టేదే కళ’ అన్నాడు ఆంధ్రదేమాలరా.

పెరిగి పెద్దవ్వారై, ఈ తిరుగుబాటుకి, అవసరమైన ధైర్య సాహసాలను అలవరచుకున్న వ్యక్తులను గూర్చి మరెన్నో కథానికలుకూర్చి కథానికా సాహిత్య భవనంపై మరో అంతస్తు నెలకొల్పగలదు శారదాదేవి. తన రచన ద్వారా నిజాన్ని ప్రత్యక్షపరుస్తున్నా, నిరంతర ఆశావాది శారదాదేవి.

బుచ్చి బాబు



## ప గ డా లు

అప్పుడే పొద్దు వాలుతోంది. దూరాన రెండుకొండల మధ్య, తన తీక్షణత అంతా కోలుపోయి సూర్యుడు రక్తబింబంలా వున్నాడు. కదిలే నునుమేఘాల నీడలు మధ్య మధ్యన గుండ్రని బింబంతో ఆకులలాగా, పువ్వులలాగా, చిన్ని చిన్ని కొండగుట్టల్లా, ఎర్రని అద్దంలో ప్రకృతి ప్రతిఫలించినట్లు తోస్తున్నాయి. కావిరంగు మేడల్లో ప్రకృతి నాట్యమాడుతోంది.

అప్పుడే తలంటుకొని మేడమీద కొచ్చింది వాసంతి. ముడి విప్పుకుని తల ఆరపెట్టుకుంటో, అస్తమిస్తున్న సూర్యుడి శోభ తిలకిస్తో, పిట్టగోడ అంచున కూర్చున్నది. గాలికి ముంగురులు కదిలినప్పుడల్లా గుప్పున సాంబ్రాణి పరిమళం దిశలన్నీ వ్యాపిస్తోంది. వాసంతి తెల్లని మెడలో ఎప్పటివో పూర్వకాలపు పెద్దపెద్ద గుండ్రటి పగడాలు ఎర్రగా బరువుగా కదలుతున్నాయి... ఆ పగడపు కాంతిలో మీగడలాంటి చెక్కిళ్లు సిగ్గుపడి కదిలినట్లు కనుపిస్తున్నాయి, ఎర్రని చీర, మెడలో పగడాలు, కుంకుమబొట్టూ, మల్లెమొగ్గలలాంటి గోళ్ళకు గోరింటాకూ, సంధ్యకాంతిలో పోటీపడుతూ అందులో లీనమైపోతున్నాయి.

వాసంతి హృదయం ఆవేశంత ఉత్సాహంగా మరెప్పుడూలేదు. ఎంత చల్లని రోజు... ఎంత చక్కని సంధ్య... వాసంతి హృదయం ఒక్కసారి ఆనందంతో పరనశమైంది.



కాని, మళ్ళీ వెంటనే ఏవో ఆలోచనలలో పడిపోయింది ఆమె....

ఎనిమిదేళ్ళ తరువాత ఇన్నాళ్ళకి మళ్ళీ తను ఈ ఊరు వచ్చింది. తన చిన్నతనమంతా ఇక్కడే గడిచింది. ఈ ఊళ్ళో, ఈ ఇంట్లో అడుగడుగునా ఏవో ఎన్నో జ్ఞాపకాలు. చిన్ననాడు తను అనుభవించిన ఆవేదన, ఆశ, నిరాశ, స్పృహ, సంతోషము, ఆతురత, కన్నీరూ అన్నీ మళ్ళీ నీడలల్లా మనస్సులో కదులుతున్నాయి. తోటలో తను ఏరుకున్న పొగడపూలూ, మర్రిచెట్టుకింద ఊగిన ఉయ్యాలూ, వెన్నెట్లో, మేడమెట్ల దగ్గర, ఇసుక తిన్నెట్లో ఆడిన ఆటలూ, అన్నీ ఏవో కథల్లా జ్ఞాపకంవస్తున్నాయి. ప్రతి నిమిషం ఏదో ఒక ఘటన గుర్తుకువస్తూంది.

తెల్లవారుగూమున రైలుదిగి ఎద్దుబండిలో ఇంటికి వస్తోంటే, ఆ మువ్వల మ్రోతకి నిద్ర మైకంలా వచ్చేసింది. కేసరి పెళ్ళికి రాత్రిపూట రెండేడ్లబండిలో ఊగుతూపోతుంటే తన చుక్కల పట్టుపరికిణి గాలికి ఆడటం, పంకజం నవ్వు, ఆకలితో, నిద్రతో తను ఆవులించటం అన్నీ కలలా కళ్ళ ఎదుట కదిలాయి. గుమ్మందగ్గర బండిదిగి లోపలికి వస్తుంటే మాలతిపొద దగ్గర అనసూయా తనూ ఎర్రగుబాబికోసం కీచులాడుకోవటం గుర్తుకువచ్చింది. ఇట్లాగే ఇంకా ఎన్నో ఎన్నో...

ఈ ఎనిమిదేళ్ళలో తన జీవితంలో చాలా మార్పులు వచ్చాయి. ఒక్కొక్క మెట్టు ముందుకు సాగుతూ తన జీవితం పూర్ణవికాసం పొందింది. కలకత్తాలో నాలుగేళ్ళు



చక్కగా చదువుకొని తను బి. ఏ. ఫస్టున ప్యాసయింది. యూనివర్సిటీకే ఫస్టునవచ్చిందని నాన్న ఎంతో సంతోషించి పెద్ద టీవీ టీవీ ఇచ్చాడు. ఆ తరువాత డిప్లొమా హెల్త్ థెరపీ గారబ్యాండ్ తనకి వివాహం అయింది. వాళ్ళు కట్నం ఏమీ అడుగలేదు. అయినా నాన్న ఎంతో డబ్బు ఖర్చు పెట్టి పెళ్ళి ఎంతో దర్జాగా, వైభవంగా చేశారు. అదృష్టం కలిసి, పెళ్ళి అయిన వెంటనే లక్ష్మీ తన భర్తకి మంచి ఉద్యోగం అయింది. తను అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోయింది. ఆ తరువాత ఏడాదికే పాప పుట్టింది. ఆయనకి ప్రమోషన్ పెద్ద ఉద్యోగమైంది. ఆస్తికంగా గాని, ఇంకోవిధంగాగాని తన కేలోటులేదు. ఏ బాధా లేదు. భర్త తనని పువ్వులలో పెట్టి పూజిస్తాడు. తనమాట కెప్పుడూ ఎదురు చెప్పడు. తను ఎంతో అదృష్టవంతురాలు... ఎంతో సుఖపడుతోంది. అందరూ అల్లానే అనుకుంటారు.

అయినా, అప్పుడప్పుడు ఏవో చిన్నప్పటి విషయాలు జ్ఞాపకంవచ్చినప్పుడల్లా మనస్సు కలతచెందుతుంది...

పాప పుట్టినప్పుడూ, ఆ తరువాత ఎన్నోసార్లు, ఈ ఊరు రావాలని ప్రయత్నించింది. కాని ఆరు నెలల కొక సారి ఆయనకి ట్రాన్స్ ఫరవుతుండడంచేత, ఇంటిగొడవలతో ఎప్పుడూ వీలుపడలేదు. ఇన్నాళ్ళకి మళ్ళీ రాగలిగింది.

ప్రొద్దుగూకింది. ఆకాశమంతా నక్షత్రాలతో నిండి పోయింది. నెన్నెల బంగారంలా మెరుస్తో మూల మూలలా వ్యాపించింది. చంద్రుడు ఉత్సాహంగా నవ్వుతున్నాడు. వాసంతి క్రిందకు వెళ్ళి దువ్వెన తెచ్చుకొని, తల చిక్కుతీసి



వదులుగా జడ అల్లుకున్నది. అప్పుడే విరిసిన మల్లెపూలూ,  
ప్రాద్దుటి గులాబీలుఅన్నీ దండగాకట్టి తలనిండా పెట్టుకున్నది.

పాపనెత్తుకొని తల్లి మేడమీదకి వచ్చి అడిగింది.

‘ఏమే! అన్నానికి వస్తావా?’

‘తొందరేం? ... నాన్నగారినికూడా రానీ’ అన్నది.

అమ్మ మళ్ళా అడిగింది, ఆకాశంకేసి చూస్తూ ‘అతను ఎప్పుడు వస్తారు!’

‘ఏమో! ... పండక్కి వస్తానన్నారు — సెలవు దొరికితే...’

అమ్మా, తనూ, మానంగా మామిడిచెట్టు పూతకేసి చూస్తూ కూర్చున్నారు కొంతసేపు. ఆ తరువాత పాపకి అన్నంపెట్టి డాబామీద పక్కవేసి పడుకోబెట్టింది. పాప నిద్ర పోతూంటే తనూ ప్రక్కనే పడుకుంది. ఏవో ఆలోచిస్తూ ... వెన్నెల చల్లగా ముఖంమీద పడుతోంది. కళ్ళకెదురుగుండా బంగారపు బంతిలా చంద్రుడు చిరునవ్వు నవ్వుకున్నాడు.

ఎన్ని వెన్నెలరాత్రులు, ఉషఃకాంతులు ఈ డాబామీద గడిచిపోయాయో, ఆనందంతో, దిగులుతో, పరిహాసంతో! చిన్నతనంలో, ఆరోజుల్లో, ఏమీ తోచనప్పుడల్లా డాబా మీదికి వచ్చి కూర్చునేది. తమిళంటిచుట్టూ దూరాన చిన్న చిన్నకొండలూ, గుట్టలూ ఎన్నోవుండేవి. ఇంటి కెదురుగా అంతా పెద్ద పచ్చికబయలు, ఆ తరువాత అక్కడక్కడ ఎత్తుగా కొబ్బరిచెట్లు, వాటి వెనకాళే రెండు చిన్నకొండలు ఎడాపెడాగా వచ్చి మధ్యన కలుసుకున్నట్లు వుండేవి. ఆ కొండలమీదనుంచి, ఆరయేసరికి, రక్తవర్ణంతో సూర్యుడు



తొంగిచూచేవాడు. సాయంత్రం మళ్ళీ అక్కడే కొబ్బరి చెట్లమధ్యనుంచి చంద్రుడు పలుకరించేవాడు. రోజూ ఈ వింతలు చూస్తూ తను పరవశమయ్యేది.

నిద్రలో పాప వత్తిగిలింది. పాప తల తగిలి మెడలో పగడాలు హృదయానికి గట్టిగా ఒత్తుకున్నాయి. గుండెల్లో ఏదో బరువుగా తగిలింది. అబ్బ!... ఎన్నాళ్ళ నుంచి మోస్తూం దీ పగడాలు!... అవి కదలినప్పుడల్లా హృదయంలో ఏదో తీరనిబాధ, ఏదో వ్యధ...

తమ ఇంటి కెదురుగానే, ఆ పచ్చిక మైదానానికంతకీ లక్షమన్న తాత దొక్కటే గుడిసె వుండేది. అవ్వా, అతనూ తల్లిలేని మమమరాలు సీతా, ముగ్గురూ ఆ గుడిసెనుందరే ఓ చిన్న చిల్లర మకాణం పెట్టుకొని కాలం గడుపుతుండే వాళ్లు... ప్రొద్దున బండి దిగుతూనే అతని గుడిసె, మకాణం కనబడతాయేమోనని ఆశగా చూసింది. ఎక్కడా ఆనవాలు కూడా లేదు. ఆ మైదానంనిండా ఎన్నో కొత్త కొత్త రంగు రంగుల మేడలు, ఆకాశమెత్తున లేచాయి. దూరాన కొండ లుకూడా కనుపించటంలేదు. తనకి స్పృహకలిగింది.

పాపం లక్షమన్నతాత చాలా మంచివాడు... తనంటే ఎంతో ప్రేమ... 'బుల్లెమ్మగారు; బుల్లెమ్మగారు' అంటూ తనని నెత్తిన పెట్టుకునేవాడు. ఎంతో గొప్పగాచూచేవాడు. గుడిసెకెదురుగా ఆ పచ్చగడ్డిలో సీతా తనూ ఆడుకునేవాళ్లు ప్రొద్దస్తమానం; అప్పటికి తనకి ఏడేనిమిదేళ్ళుంటాయి. సీతకీ అంతే... ప్రొద్దున్నే నీళ్ళు పోసుకొని, తల దువ్వించు కొని, పట్టుగొనుతో చక్కగా సింగారించుకొని వెళ్లేది తను.



చింకిరి జట్టుతో, చినిగిన పరికిణీతో గుడిసెలోనుంచి వచ్చేది సీత. ఇద్దరూ ఆ గడ్డితో ఎన్ని రకాల ఆటలో ఆడేవారు. గుజ్జనగూడు, గుడుగుడుగుంచంతో ఆరంభమై, బొమ్మల పెండ్లి, కాళ్ళాగట్టుతో సాంతమయ్యేవి; ఒక్కొక్కప్పుడు తను అన్నానికివెళ్ళటం మరచిపోతుండేది. అమ్మ గుమ్మం లోకి వచ్చి కేకలుపెట్టి పిలుచుకుపోతుండేది.

మట్టిలో ఆడి ఆడి తను జట్టురేపుకుని, గొను చింపు కుని ఇల్లు చేరుతుండేది. అమ్మ రోజూ కోప్పడుతూనే వుండేది, మట్టిలో ఆ ముష్టిపిల్లలతో ఆడుకోవద్దని. ఎన్నిసార్లొకసారి చీవాట్లతో ఇంటికి లాక్కుపోతుండేది. కాని తను మాత్రం మళ్ళీ, నిమిషంలో, సందుచూచుకుని సీతదగ్గరికి చేరుతుండేది. అమ్మ విసిగి ఊరుకునేది.

దుకాణం బేరం లేనప్పుడల్లా లక్షమన్నతాత వాళ్ళ దగ్గరకు వచ్చి కూర్చుని కథలూ కబుర్లూ చెబుతుండేవాడు. సీతతోబాటు తనూ అతనిని 'తాతా' అనే పిలిచేది. అతనూ సీతకన్నా తననే ఎక్కువ గారాబం చేసేవాడు. తను ఇంట్లో ఆ మూలా ఈమూలా పడివున్న చిన్నచిన్న తగరుముక్కలు కంచుకడ్డీలు తీసుకువెళ్ళి వెండి బంగారు ముక్కలని తాత కిస్తుండేది. ఆ పనికిరాని ముక్కలన్నీ అతను నిజంగా వెండి బంగారంవాటిలాగే అతి జాగ్రత్తగా తన సీనారేకు డబ్బాలో దాచుకునేవాడు. వాటికి బదులుగా సీతకీ తనకీ పిప్పరమెంట్లూ, చాకిలెట్లూ, కిల్లీలు ఇస్తుండేవాడు. రోజూ అది ఒక ఆట అయిపోయింది. ఏదో చిల్లముక్క తను పట్టుకు వెళ్ళడం ఎంతో భద్రంగా అతను దాచుకోవడం, చాకిలెటు



నములుతూ ఏదో గొప్ప పని చేసినట్లు తను సంతోషించడం... ఎప్పుడో ఓసారి అమ్మతో గూడా చెప్పేసింది. 'ఏమిటీ, నెండిబరిణిలో వున్న బంగారపు గుళ్లన్నీ ఇచ్చేస్తున్నావా?' అంది అమ్మ? తను బిత్తరపోయింది. తెల్ల మొహం వేసుకుని అన్నది:

'అబ్బే ! అది కాదే !... నాకు దొరికినయ్ !'

అమ్మ నమ్మలేదు. 'ఆ కొంపచాయకు పోవద్దం లే వి నవుకదా' అని విసుక్కున్నది.

... ఇంకోసారి, ఓ రోజు, వాకిట్లోకి పగడాల అబ్బి వచ్చాడు. గంటసేపు బేరంచేసి, అమ్మ ఏరి ఏరి మూడు రకాల పగడాలు కొన్నది. చిన్నవి, పెద్దవి, మరీ పెద్దవి, ఎర్రగా ఎంతో అందంగా వున్నాయి. భరణిలోని బంగారు గుండ్లన్నీ కరిగించి అమ్మ శంకరయ్యచేత మాలలు చుట్టించింది. అవి వచ్చిన రోజునే తను అన్నింటిలోకి పెద్ద పగడాల హారం మెల్లో వేసుకుంది. అమ్మ అది చూసి అయివ్వంతో అన్నది:

'ఛీ ! అంత పెద్ద పగడాలు నీ కేం బాగుంటాయి? నీ కోసం ఎంత బుల్లి బుల్లి పగడాలు చుట్టించానో చూడు ! అవి వేసుకో'

తను వినలేదు. మారాంపెట్టింది: 'నా కక్కరలేదు ! నా కివే బాగున్నాయి !' అమ్మ ఎంతో చెప్పి చూసింది. ఉహు... ఏరిలాభం లేకపోయింది... ఆ దెయ్యంలాంటి పగడాలు వేసుకునే ఆడుకుందుకు వెళ్ళింది. ఆ ఒరువుకు మెడ నొప్పిగావుండేది. పొడుగాటిదండ తను గెంతినప్పుడల్లా తనతో



బాటు ఎగిరిపడేది. క్రొత్తనగలు వేసుకున్న ఆనందంలో తను ఇవేవీ లెక్కచేయలేదు. నిమిషంలో ఆటల్లో మునిగిపోయింది. ఆ సందట్లో ఆ క్రొత్త దండ సంగతే మరచిపోయింది.

ఆ వేళ ప్రొద్దుగూకి అలసిపోయి తను ఇంటికివస్తే, అమ్మ వేన్నీళ్లుపోసి, వెండి కంచంలో అన్నంపెడుతో కంగా రుగా అడిగింది.

‘అమ్మా! పగడాలేవే?’

అదరిపోయి, బిక్కమొహంవేసుకుని మెడ తడుపు కుంది తను. పగడాలు లేవు; ఆటల హడావిడిలో వాటి గొడవే పట్టలేదు తనకు. ఎప్పుడు పడిపోయిందీ - ఎక్కడ పడిపోయిందీ కూడా తెలీదు.

కోపంతో, దిగులుతో అమ్మ చీదరించుకున్నది: ‘వద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పినా విన్నావు కాదు. నిమిషంలో సారేసుకు చక్కావచ్చావు. ఛీ’

ఆతరువాత, నాన్నా, అమ్మా ఇద్దరూ కలసి తనని ఎన్నో ప్రశ్నలువేశారు. ఆ మర్నాడంతా కూడా, ఆ ప్రశ్నల వర్షం ఆగలేదు. ఎంతమంది ఎన్నిసార్లు తనని పదే పదే అవే ప్రశ్నలు అడిగారో! జనాబు చెప్పలేక తనకి విసుగూ, కోపమూ, ఏడుపు వచ్చేవి.

‘ప్రొద్దుటినుంచి ఎక్కడెక్కడ తిరిగావు?’

‘ఎక్కడ ఆడుకున్నావు?’

‘ఎవరితో ఆడుకున్నావు?’

‘పగడాలు ఆఖరుసారి ఎప్పుడు చూచుకున్నావు?’



ఇట్లాగ ఎన్నో ప్రశ్నలు అడిగారు. తను అన్నింటికీ తనకి తోచినట్లు ఏవో తెలిసీ తెలియని జవాబులు చెప్పింది.

‘మండువాలో ఆడుకున్నాను’ ‘మేడమీద గదిలో సావిత్రితో ఆడాను’ ‘పగడాలు అప్పుడప్పుడు చూసుకుంటూనే వున్నాను’ అని ఏవేవో చెప్పింది, కాని ఎందుకో చాల సేపు దుకాణందగ్గర సీతతో ఆడుకున్నాననిచూత్రం చెప్పలేదు. అమ్మ ఏమంటుందోనని, సీతని తాతని ఏమన్నా అంటారేమోనని భయపడింది.

ఆ రాత్రి పన్నెండింటివరకూ అమ్మా నాన్నా ఇల్లంతా వెతుక్కున్నాడు ఎక్కడా పగడాలు దొరకలేదు. భయంతో దిగులుతో, ఏడుస్తూ నిద్రపోయింది. తెల్లవారి మళ్ళీ ఇంటిల్ల పాదీ మూలమూలలా వెతికారు. చుట్టుపక్కల అందరికీ తెలిసింది పగడాలు పోయాయని; ఇరుగూ, పొరుగూ అంతా పరామర్శకి వచ్చారు. సాంత్వనవాక్యాలు పలికేవారు, సలహాలు చెప్పేవారూ, అంతులేదు.

‘అన్ని చోట్లా బాగా వెతికారూ?’

‘పాపం పాతిక రూపాయలసొమ్ము’

• ‘ఎవరై నా తీసివుంటారేమో — ఎవరిమీదనై నా అనుమానం వుందా?’

ఇట్లాగే ఎన్నో ప్రశ్నలూ, వాక్యాలూ. పాపం అమ్మ మాత్రం అందరికీ ఓపికగా, విమర్శగా, జవాబు చెప్పేది. అసలు ఆవిడకి చెప్పిందే మళ్ళీ మళ్ళీ విపులంగా చెపుతుంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా, సరదాగా వుండేది. నస్తువు దొరికి నట్లే వుండేది.



ఎనిమిదయ్యేసరికి ప్రక్కవీధినుంచి బాబాయి వచ్చాడు. వస్తూనే తన వంతుకి ప్రశ్నలనర్హం ప్రారంభించాడు. అమ్మని అడిగాడు:

‘పగడాలు ఎప్పుడువేశావు?’ ‘మళ్ళీ ఎప్పుడు చూశావు?’ అంటూ. అమ్మ ఏవో చెప్పింది. హఠాత్తుగా బాబాయి అడిగాడు:

‘రోజూ ఆడుకోటానికి ఆ ముసిలాడి కొట్టు దగ్గరికి పోతుంటుందిగా! నిన్న పోలేదా?’

అమ్మ విస్తుపోయింది, ఇంత స్పష్టమయిన విషయం తన కింతవరకూ తోచనందుకు. ఆమె మందబుద్ధికి ఎంతో నొచ్చుకుంటూ ఎక్కడో మూల దాక్కున్న తనను పిలిచి అడిగింది.

‘ఏమే! నిన్న సీతతో ఆడుకోడానికి పోలేదా?’

... ‘ఎప్పుడో ప్రొద్దున వెళ్ళాను’ అని భయపడుతో చెప్పింది తను.

బాబాయి వెంటనే నిర్ధారణకి వచ్చాడు. ‘ఇంకేం! ఆ గుడిసె దగ్గరే ఆడుకుంటూ వుంటే పడిపోయి వుంటుంది. ఆ ముసిలాడే తీసివుంటాడు’ అన్నాడు.

అమ్మ అదే సమర్థించింది:

‘అవును; తప్పకుండా వాడే తీసివుంటాడు. అసలు వాడు రోజూ అమ్మడిని ఇంట్లోంచి వెండి బంగారం చిల్లర ముక్కలన్నీ తీసుకురమ్మని అన్నీ కాజేస్తుండేవాడు.’

తను నిర్ఘాంతపోయింది. ‘అబద్ధం!! తాత తన్నెప్పుడూ ఆ ముక్కలు తీసుకురమ్మని అడుగలేదు. తనే ఆ



మూలా ఈమూలా దొరికినవన్నీ ప్రోగుచేసుకొనిపోతే, తాత వట్టినే సరదాకు, తనని సంతోష పెట్టడంకోసం అవన్నీతీసుకుని దాచేవాడు'—ఈ మాటలు గట్టిగా అరచి అమ్మకు చెప్పి లనుకున్నది. కాని ఆ సందర్భో గొడవలో నోయ విప్ప లేకపోయింది.

బాబాయ్ వెంటనే వెళ్ళి తాతను పిలుచుకొచ్చాడు. మండువాలో పంచాయితీ ప్రారంభమైంది. బాబాయ్ నోటికి వచ్చినట్లు కేకలువేసి చీవాట్లుపెట్టి తాతని ఎంతో బాధ పెట్టాడు. 'ప్రొద్దుటినుంచి నీ గుడిసెముందరే ఆడుకున్నది పిల్ల. నీవు తీయకపోతే ఎవరు తీస్తారు?' అన్నాడు.

తాత ఆ మాటలు వినబడనట్లూ, అర్థంకానట్లూ నిర్ఘాంతపోయి తెల్లమొహంవేసుకు నించున్నాడు. నలుగురూ ఏమంటున్నదీ అతను సరిగా వినిపించుకోలేదు. అవమానంతో, బాధతో కృంగిపోయి నించున్నాడు. రెండు మూడుసార్లు దీనంగా అన్నాడు.

'నేను ఎరుగనండీ... బుల్లెమ్మగారి మెడలో పగడాలు అసలు నేను చూడనేలేదు.' ఇంకోమాట అతి జాలిగా అన్నాడు.

'బుల్లెమ్మగారిని మా సీతకన్నా ఎక్కువగా చూసుకుంటున్నాను. ఆమెవంటిమీద వస్తువు ముట్టుకుంటానాండి?' -

అయినా, అతని మాటలు ఎవరూ వినిపించుకోలేదు.

అమ్మ అన్నది:

'ఏదో తీసుకున్న వస్తువు మంచిగా యిచ్చేయి! ఎందుకు అనవసరంగా అల్లరిపాలవుతావు!'



‘నేను తియ్యందే! నా దగ్గర లేందే!’ అని స్పష్టంగా గొణుక్కుంటూ, అమ్మమాటలు వింటూ విస్తుపోయి నించు న్నాడు తాత.

బాబాయ్ అన్నాడు. ‘చూడు లక్షమన్నా, మెల్లిగా మర్యాదగా అది ఇచ్చేసి దండంపెట్టు, లేకపోతే ఇంక పోలీసు లకు రిపోర్టు ఇవ్వాలిసివస్తుంది. పోలీసులచేతులో పడితే ఏమవుతుందో నీకు తెలుసుగా!’

పోలీసుపేరు వినగానే తాత అదిరిపోయాడు. భయంతో గజ గజ వణికాడు. నోట మాటరాలేదు.

ఆ సమయానికే దారినిపోతూ, పోలీసు నరసయ్య లోపలికి వచ్చాడు - లారీకర్త ఊగించుకుంటూ. బాబాయ్ ని చూసి అడిగాడు:

‘ఏమిటండీ ? ఏమిటి సంగతి ?’

‘ఏంలేదోయ్’ అంటూనే బాబాయ్ అంతా మొదటి నుంచి సవిస్తరంగా ఒక కథలా చెప్పాడు.

పోలీసునరసయ్య తాతని బెదరిస్తూ అన్నాడు: ‘ఏం వోయ్ ఎందుకూ - ఏదో చప్పన తేల్చుకో... లేకపోతే స్టేష నుకునడవాలసిందే’ అని, లారీకర్త రీవిగా నేలమీద తడుతూ తాతకేసి గుడ్లురిమి చూశాడు.

తాత దుఃఖంతో మతిపోయినవాడిలా నించున్నాడు. అతని కళ్ళల్లో నిరాశ తనని చుట్టుకుని దహించివేస్తోంది. సీత తాత కాళ్ళకు పెనవేసుకుని భోరున ఏడ్చింది. తనకీ ఏడుపొచ్చింది. తనూ ఏడ్చింది.



ఒక్కక్షణం ఏమీ దిక్కు తెలియనివాడిలా, నిద్రలో నడుస్తున్నట్లు కొట్టుదగ్గరికి వెళ్ళాడు తాత—అతను ఎన్నాళ్ళనుంచో ప్రాణప్రదంగా దాచుకుంటున్న సీనారేకుడబ్బా పట్టుకొని మళ్ళా వచ్చాడు. డబ్బా తెరిచి నలిగిపోయి ఉండలా మడిచివున్న ఎప్పటివో పాత పదిరూపాయలనోటు తీసి బాబాయ్ కిస్తూ అన్నాడు:

‘బాబూ ! పగడాలు నేను చూడలేదు. కాని, ఇది తీసుకొని నన్ను విడిచిపెట్టండి. బీదవాణ్ణి. ముసలివాణ్ణి, కళ్లు కూడా సరిగా కనపడటంలేదు. నన్ను హింసపెడితే మీ కేమొస్తుంది బాబూ!!’— అంటూ కళ్లనీళ్లు పెట్టుకున్నాడు.

అందరూ కూడబలుక్కొని పగడాలు దొరకనప్పుడు డబ్బు తీసుకోవడమే మంచిదనుకున్నారు. అమ్మ అన్నది:

‘పాతికరూపాయలపగడాలు! పదిరూపాయలేమిటి?— ఏదో ఎరుసున్ననాడివని చూస్తున్నాం—ఇంకోపదయినా వేసుకో!’

‘అవును అంతే’ అన్నాడు బాబాయ్.

బాధపడుతో, ఏడుస్తూ, మళ్ళీ డబ్బాలో తడిమి ఇంకో మూడురూపాయబిళ్ళలు తీసి బాబాయ్ చేతిలో పెట్టాడు.

తాత నణికిపోతున్న కంఠంతో అన్నాడు: ‘నాకున్న ఆస్తుంతా ఇదేనండి ఇంక నన్ను చంపినా ఇంతకన్న ఇచ్చుకోలేనండి.’

ఖాళీడబ్బా చేయిజారి క్రిందపడి ఖంగున మ్రోగింది.



బాబాయ్ ఏదో అనబోయినాడు; కాని, ఇంతవరకు తన కేమీ సంబంధములేనట్లు అమ్మనోటికి జడిసి మానంగా కూర్చున్న నాన్న అందుకున్నారు:

‘ఎనిద్దుమా ! ఆ ముసిలాడిని ఎందుకు బాధపెట్టుతారు;’

దాంతో, బాబాయ్ ఊరుకున్నాడు. అమ్మా ఊరుకున్నది.

సీతచేయి పట్టుకుని అడుగులు లెక్కపెట్టుకుంటూ తాత వెళ్ళిపోయాడు.

తల తడుముకుంటూ, ఏదో ఘనకార్యం చేసినట్లు ‘అయ్యా ! తమ దయ !’ అంటూ, చేయి చాపాడు పోలీసు నరసయ్య. రెండురూపాయలు చేతిలో వేయించుకుని దారి పట్టాడు. మెల్లి మెల్లిగా అందరూ ఎక్కడవాళ్ళక్కడ వెళ్ళి పోయారు.

తనుమాత్రం మండువాలో అట్లానే కూర్చుంది. కన్నీళ్లు ఆగకుండా ఏకధారగా కారాయి. తనకి స్పష్టంగా తెలుసు: తాత తన పగడాలు తియ్యలేదు; తియ్యడు. కాని ఈ మాట నలుగురితో చెప్పలేకపోయింది. అనవసరంగా తాతకి బాధకలుగుతూంటే చూస్తూ ఊరుకున్నది.

ఒక్కసారి పరుగెత్తుకు వెళ్ళి తాత చేయి పట్టుకుని చెప్పాలనిపించింది: ‘నాకు తెలుసులే తాతా ! నీవు నా పగడాలు తీయలేదనీ, ఏమనుకోబోకు ! !’ అని. గుమ్మం దాకా వెళ్ళింది. కాని, వెనకాలే అమ్మ వచ్చి, రెక్కలు పట్టుకుని లోపలికి లాక్కుపోయింది.



—ఆ తరువాత అమ్మ ఎప్పుడూ తనని తాతదుకాణం చాయలకుపోనివ్వలేదు. ఓనాడు మేడమీద గదిలో పోలమ్మ గది ఊడుస్తుంటే, బీరువాక్రిందనుంచి పగడాలు ఎగిరి బయటపడినవి. తను కివ్వున ఒక్క గంతువేసింది. పోలమ్మ కెవ్వున ఒక కేకపెట్టింది:

‘అమ్మగారూ ! పగడాలిక్కడుండాయండీ !’

అమ్మ గబగబా మేడమీదికి వచ్చింది. ఎర్రగా, పడివున్న పగడాలదండ చూసి విస్తుపోయింది. సంతోషంతో సిగ్గుతో, పగడాలు చేతులోకి తీసుకుని అన్నది: ‘ఇల్లంతా గాలించాముగాని, ఈ బీరువాక్రింద చూడాలనితోచనేలేదు.’ ‘ఇంతకీ అంతా ఆ ముసలాడి కర్మమమ్మా ! ఎవరేం చేస్తారు ! !’ అని విదలించుకుంటూ పోలమ్మ తీర్పు చెప్పింది. చీపురు ఊపుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

తను ఉత్సాహంగా అమ్మదగ్గరకు పోయి అన్నది:

‘తాతతో చెప్పిరానాఅమ్మా, పగడాలు దొరికాయని’

అమ్మ కంగారుగా పగడాలు పమిటకు నత్తుకుంటూ చీవాట్లుపెట్టింది: ‘భీ ! సొమ్ము ఇంట్లోనే ఉంచుకొని వాడిని ఉత్తినే హింసపెట్టామని నలుగురూ అనుకోరూ ? ఎంత అప్రతిష్ట ! !’

తనకేమీ అర్థం కాలేదు. కారణం లేకుండానే దొంగ తనంచేశాడని అపనామవేసి బాధపెడితే తాతకి ఏమీ అన నూనం, అమర్యాదలేదు. కాని దొరికిన వస్తువు దొరికిందని చేసిన తప్పు ఒప్పుకోవడం తమ కెంతో అమర్యాద! అప్రతిష్ట!



పగడాలు దొరకగానే అమ్మ తాతని పిలిచి అతని రూపాయలు అతని కిచ్చివేస్తుందనుకున్నది తాను. కాని, అల్లాజరుగలేదు. పైగా, పోలమ్మకికూడా ఏంచెప్పిందోపమ్మో, అసలు పగడాలు దొరికాయన్నమాటే బయటికిరాలేదు. తన మనస్సులో మాత్రం ఏదో తీరని బాధ అల్లానే నిలిచి పోయింది. అతనికి తమరుచేసిన తీరని అన్యాయం, అతని చెమటచుక్కలతో లెక్కపెట్టి తీసుకున్న రూపాయలు హృదయంలో శాశ్వతంగా ఏదో భారంగా వుండిపోయినవి.

చాలా రోజులవరకు తాత ఈ అఘాయిత్యంనుంచికోలు కోలేదు. అవమానంతో రోజు రోజూ కృంగి కృశించి పోయాడు. వ్యాపారం బొత్తిగా పడిపోయి క్రమంగా దుకాణమే ఎత్తేశాడు. సీత కొంచెం ఎదిగి పనికి పోతుండేది. దాంతోటే వాళ్లు ముగ్గురూ, ఎల్లాగో కాలం గడుపుకుంటూ వుండేవాళ్ళు.

ఎన్నోసార్లు, తను డాబామీద నుంచునివుంటే గుడిసె గుమ్మందగ్గరనుంచి సీతా, తాత ఇద్దరూ తనకేసి ఎంతో జాలిగా, ఆప్యాయంగా, దీనంగా చూస్తుండేవాళ్ళు. తను సిగ్గుపడి కళ్ళు తుడుచుకుంటూ వెళ్ళిపోయేది.. ఆఖరుకి తమరు ఆ ఊరునుంచి వెళ్ళిపోయేటప్పుడుగూనా, బండి పోతుంటే, తాత వాకిట్లోకి వచ్చి తనకేసి ఎంతోసేపు చూశాడు—ఎంతో మమకారంతో, కన్నీళ్ళతో, పాపం; అంత బాధపడినా తనని మరచిపోలేదు.



ఆ కన్నీళ్ళతో తనని ఏమని ఆశీర్వాదించాడో! అతని అమాయకపు ప్రేమ నీడలా తన హృదయాన్ని 'చుట్టుకొ'న్నది. తనని కాపాడింది.

ఎన్ని రోజులు గడచినా, ఎన్ని మార్పులు వచ్చినా, తను మాత్రం ఎప్పుడూ తాతని మరచిపోలేదు. మెళ్ళో ఆ పగడాలు కదలినప్పుడల్లా తాత జ్ఞాపకం వస్తూనే వుంటాడు. ఎన్నోసార్లు, తాతయుగాం తీర్చుకోవాలని తాపత్రయపడింది. కాని, అమ్మకు జడిసి, మొహమాటంకొద్దీ ఏమీ చేయలేక పోయింది.

మట్టిచెట్టు ఊగి, చల్లగాలి తిరిగింది. క్రిందనుంచి అమ్మ కేకేసింది: 'అన్నానికి వస్తావా! నాన్న వచ్చారు!'

మెల్లిగా లేచి. పాపకి దుప్పటికప్పి, క్రిందకు వెళ్ళింది. భోంచేస్తూ, అమ్మని అడిగింది:

'మన ఇంకికెదురుగా ఉండేవాళ్ళు-ఆ ముసిలితాతా, సీత వాళ్లు ఏమైనారమ్మా?'

అమ్మ ముఖం చిట్లించుకున్నది. 'ఏమో! ఎప్పుడో నాలుగేళ్లక్రిందటే కాటకం వచ్చినప్పుడు ఆ ముసలాళ్ళిద్దరూ పోయారట. ఆ తరువాత వాళ్ళ చుట్టమెవడో వచ్చి సీతను తీసుకుపోయాట్ట. ఎక్కడుందో! ఏమో!' అన్నది. అబ్బ! తనకి గుండె పగిలే విషయంలో అమ్మకి ఎంత నిర్లక్ష్యం!!

తనకి అన్నం సయించలేదు. గబగబా రెండు మెతుకులు తిని మళ్ళీ డాబామీదకు వెళ్ళిపోయింది. వెనకాల అమ్మ అరుస్తూనే వుండి:



‘అదేమిట ! అన్నమే తినలేదు !!’ అని.

ఎడమచేత్తో ఇంకా రబ్బరుబొమ్మని గుండెల కదుముకుని పాప హాయిగా, అమాయకంగా, నిశ్చింతగా, నిద్దరపోతోంది—తనకి కళ్లనీళ్ళు తిరిగాయి — మంచంమీద కూర్చుని, ముందుకునంగి పాప ముంగురులు సరిదిద్దింది. మెడలో పగడాలు ముందుకు వ్రేళ్ళాడి పాప పెదవులని తాకాయి—ఆ నెన్నెలరాత్రి, ఆకాశాన ఏ మూలో ఓ చుక్క రాలిపోయింది.

పాపకళ్లలోకి చూస్తూ, తనకి నిద్దరతూగింది. గుండెల్లో బరువుగా కొట్టుకున్నాయి పగడాలు !!



# నిద్రలేని రాత్రి

ప్రపంచమంతా హాయిగా నిద్రపోతుండగా తను మాత్రం మేలుకొని ఉండడం ఎంత బాధ!— అందులో, ప్రక్కన మనిషి హాయిగా గురుపెడుతూ ఉంటే...

ఆవేళ రాత్రి నాటకానికి వెళ్ళారు. నాటకంచూస్తూ వచ్చిన తలనొప్పి ఇంకా పోనేలేదు... ఏమి నాటకం! 'బెని ఫిట్ షో' అట!

చాతా వాతా కానినాశ్చంతా నాటకాలాడి, హాయిగా బ్రతుకుతున్న వాళ్ల నెత్తిన గుద్దకపోతే ఏమో! ఊరికే, 'ధర్మమని' అడుగకూడదూ?

అబ్బా ! నిద్రరరాకపోతే ఏవేవో ఆలోచనలు వస్తునే ఉంటాయి. తలనొప్పికితోడు ఈ ఆలోచనలతో మెదడు దిమ్మెక్కిపోతుంది. .

ఏవేవో పిచ్చి ఊహలు.

ఆ రోజంతా జ్ఞాపకం వస్తుంది ! తను అసలు ఆ నాటకానికి వెళ్ళాలనుకోలేదు. ప్రొద్దున్నే మాలతి వచ్చింది. 'ఏమండీ! ఇవ్వాలి మా కాలేజీలో నాటకం వేస్తున్నాం. బెని ఫిట్ షో! మీరు తప్పకుండా రావాలి!'

'ఓ! అల్లాగే! అల్లాగే!' అంటున్నా రతను, అనవసరంగా గట్టిగా నవ్వుతూ.

లిప్ స్టిక్కు, జార్జెట్టు చూస్తే ఈ మగవాళ్లకు ఉన్న మతి కూడా పోతుంది.



‘రెండు పాతిక రూపాయల టిక్కెట్లు ఇస్తున్నానండి’  
అని మాలతి—

వంటఇంటిలోనుంచి వింటూన్న తనకు గుండెలో  
రాయి పడినట్లయింది. ఎంత మాటచాతుర్యం చూపినా,  
అధికారం చెలాయించినా, భార్యదగ్గరే! పరాయి స్త్రీలను  
చూస్తే, మంత్రముగ్ధులైనట్టు పెదవి కదపలేరు! మెదలకుండా  
తిసుకొని ఊరుకుంటారు కాబోలు! ఏంచేస్తారో అనుకుం  
టూండగానే, భర్త లోపలికి వచ్చారు.

‘చూడు! జానకీ!! మాలతి వచ్చింది’

‘ఆ! అంతా వినపడింది. ఇవ్వాలి వేరే పని ఉంది,  
రానడానికి ఏమాత్రం వీల్లేదు. ఏం అనుకోవద్దు, అని చెప్పి  
పంపివెయ్యకూడదూ! పోనీ నేను చెప్పనా?’

‘అబ్బే—పాపం! చిన్నబుచ్చుకోదూ?’

‘ఐతే ఏం చేద్దాం మరి?’

‘నీదగ్గర ఉన్న ఏదైనా రూపాయలు ఇవ్వరాదూ? నీ చీర  
తరువాత కొనుక్కోవచ్చు. చీర కిప్పుడు తొందరలేదుగా!’

—ఎన్నాళ్ళనుంచో ఆ చీర కొందామనుకోవటం!  
మొగమాటం కొద్దీ ఇబ్బందిపడటమా!

—ఏది వచ్చినా తిరిగి తిరిగి తన నెత్తినే పడుతుంది.  
కాదంటే అతను బాధపడుతాడేమోనని అన్నింటికీ తనే  
సర్దుకు ఊరుకుంటుంది. ఎన్నాళ్ళనుంచి ఆ గులాబీచీర కొనా  
లని ప్రయత్నం! అతనికి ఆ రంగు ఇష్టం లేదు అసలు.  
అందుకనే, ఎప్పుడూ ఏదో వంకతో అది వెనక్కు వెళుతూనే  
ఉంటుంది.



‘సరే! మీ యిష్టం. కాని, ఒక్క టిక్కట్టే కొనండి. నేను రావడానికి వీలులేదు. సుబ్బలక్ష్మమ్మగారితో ఇవాళ సినీమాకి వస్తానని చెప్పాను. నేను వెళ్ళకపోతే, పాపం, ఆవిడా మానుకొంటుంది.’

‘ఓస్! పోనిద్దూ! ఇప్పుడు ఆవిడతో వెళ్ళకపోతేనేం చూద్దాంలే’

ఎప్పుడో ఒకసారి విశ్వప్రయత్నం మీద తప్ప, సుబ్బలక్ష్మమ్మగారికి ఇల్లు కదలడానికి అవకాశమే దొరకదు. ఇవాళ్ళ, తన మూలన, ఆవిడ ప్రయత్నమంతా వృధా ఐంది. వస్తానని చెప్పి, రానందుకు ఏమనుకుందో!

—నాటకంలో ఉన్నంతసేపూ ఇదే ఆలోచన.

‘మాలతితో తప్పకుండా వస్తామని చెప్పానుగదా, వెళ్ళకపోతే ఎలాగ’ అని అతనివాదన.

మరి, తనూ, సుబ్బలక్ష్మమ్మగారితో ‘తప్పకుండా వస్తానని’ చెప్పిందిగా! అది ఖరవాలేదేమో! సుబ్బలక్ష్మమ్మ చదువుకోలేదుగా---ఆవిడతోమాట తప్పితే మాత్రం ఏం!

అసలు అతనికి తను ఆవిడతో స్నేహంగా ఉండడమే ఇష్టం లేదు. ‘ఆవిడతో ఏమిటీ కబుర్లు! ఎంతసేపూ వంట యింటిని గురించేగా మాటలు!’—ఎంత హేళన!

...చదువుకున్న ఆడవాళ్ళంతా దేనినిగురించి మాట్లాడుతూ ఉంటారో! అసలు ఈ చదువుకున్న మగవాళ్ళంతా మాత్రం దేనిని గురించి మాట్లాడుతారు! ఇరవైనాలుగు గంటలూ తమ ఆఫీసు విషయాలు కాకపోతే! తనకు ఆఫీసు లేదాయె! రోజంతా తప్పనిసరిగా, వంటఇంటిలోనే కాల



క్షేపంచేస్తూ, ఇంక దేనిని గురించి మాట్లాడ కలుగుతుంది—  
ఎంత చదువు చదివితే ఏం!

వీధిముఖం చూడడానికైనా తీరిక లేదే... ఐనవేళ,  
కానివేళ, ఎవరో స్నేహితులు దిగుతూనే ఉంటారుగా---  
కాఫీకి, భోజనానికి. ఎన్నిసార్లు విస్తర్లో పెట్టుకోబోయిన అన్నం  
ఆవచ్చినవారికి వడ్డించి, తాను మళ్ళీ వంటమొదలు పెట్టలేదు!  
రాత్రి తొమ్మిదింటికైనా సరే, ఎవరైనా వస్తే కుంపటి రాజే  
యలసిందే గదా కాఫీకని. ఈ స్నేహితులు కులాసాగా  
కబుర్లు చెప్పుకోటానికి వస్తారో లేక కాఫీకోసరమే వస్తారో!  
చాదస్తూ!! హాయిగా భోంచేసివచ్చినవాళ్ళచేత బలవం  
తంగా కాఫీ త్రాగించడం దేనికో!

మర్యాదట! మాట్లాడితే, 'నీదంతా పూర్వకాలం  
పద్ధతి—నీ కేం తెలుసు' అంటారు. ఏం అహంభావం!!

ఆలోచిస్తో, ఆలోచిస్తో, జానకికి అతను తనను నిజంగా  
అన్యాయంచేస్తున్నాడేమో అనిపించింది. తనకూ ఏవో అభి  
ప్రాయాలూ, ఊహలు కోరికలు ఉంటాయనీ, అవి ఫలించక  
పోతే తనకూ కాస్తో కూస్తో బాధకలుగుతుందనీ, అతని  
కెందుకు తోచడో!

తన ఆశలు, అభిరుచులు అన్నీ అతని భావాల కను  
గుణంగా మారిపోవాలనుకుంటాడు. అతని కిష్టంలేని రంగులు  
కట్టగూడదు. అతనికి నచ్చని సినిమాలు చూడకూడదు;  
అతనికి బాగున్న పుస్తకాలే తనకూ బాగుండాలి. తనకు  
ఎంత ప్రీయమైన పుస్తకాలైనా సరే, అతనికి నచ్చకపోతే,



చాటుగా చదువుకోవలసిందే — అతని వెక్కిరింపుకు భయపడి.

తన అభిరుచులు కొన్నైనా వేరుగా ఎందుకు ఉండ కూడదో ! ఇది ఎక్కువ సంస్కారమున్నదన్న గర్వమో లేక పురుషులందరికీ స్వభావసిద్ధంగా ఉండే అనాంభావమో ! తనకోసం అతను మారకూడదూ ? అతని అలవాట్లను కొంచ మైనా ఎందుకు మార్చుకోలేకో ! రెండేళ్లైనా, ఈ సిగరెట్టు వాసన ఇంకా భరించలేకుండానే ఉంది — ‘తల తిరుగు తోంది’ అని చెప్పినా ఎందుకు వినరో !

అతనికోసం, అతని ఆనందం కోసం, తను ఎంత ఉత్సాహంతో ప్రయాసపడుతోంది ! అతనికోసం, అతని ఆనందం కోసం ఎన్ని ఇబ్బందులు సహిస్తుంది !

ఎన్ని విషయాలలో, తన కిష్టంలేకపోయినా మనసు సరిపుచ్చుకుంటున్నదో, అతనికి ఎప్పటికైనా తెలుస్తుందా ? తనకే తెలియదు, అసలు; — ఎప్పుడో ఇల్లాగ నిద్రరాని రాత్రి ఏవేవో ఆలోచనలు రేగినప్పుడు తప్ప.

— ఉన్నట్టుండి, గాలికి కిటికీలు తెరుచుకున్నాయి. లోపల వెన్నెల పడింది. బయట పందిరిమీదనుంచి జాజి పువ్వుల వాసన గుప్పుమంది.

వెన్నెట్లో ఆమెహృదయం కాస్త శాంతపడింది. రాతంతా, ఇంత మనోహరంగానే వెన్నెల కాస్తూన్నది కాబోలు ! నిద్రమత్తులో ఉన్న ప్రపంచానికి వెన్నెల ఎందుకో !



ఎవరు చూచి సంతోషించను!— ‘అడవిగాచిన వెన్నెల’ అంటే, ఇదేనేమో!

అబ్బా! నిద్రలేక తలదిమ్మెక్కింది—దూరాన మువ్వల మ్రోత— పాలవాళ్ళు ఆవుల్ని తోలుకు నెళుతున్నారని కాబోలు—

తెల్లవారవచ్చింది. అబ్బా! ఒక్క పావుగంటైనా నిద్రపడితే బాగుండును! ఈ కళ్ల మంటలు కొంచెమైనా తగ్గునేమో! లేకపోతే, తెల్లవారి పనే చెయ్యలేదు.

—‘జానకి! కాఫీ తెస్తావా?’ నిద్రమత్తులోనే ఆ కోరడము! రోజూ కాఫీ కప్పు చేతికి వస్తేనేగాని అతనికి మెలుకువరాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు, ఆమెను లేపి, కాఫీ కాచమని, తాను మళ్ళీ నిద్రపోతుంటాడు!

ఇవ్వాళమాత్రం జానకి వినిపించుకోలేదు. ఆమె కప్పుడే కొంచెం నిద్రపడుతోంది. కాని, అవతలి మంచం మీదనుంచి ఇంకా, ‘కాఫీ కాఫీ!’ అనే ఆర్తనాదం వినబడుతూనే ఉంది—జానకి లేచేవరకూ ఆగలేదు.

‘ఊ! అమ్మా!’—పూర్తిగా మెలకువ తెచ్చుకోలేక, ఆ బాధ.

కప్పు చేతికిచ్చి, జానకి వెళ్లబోయింది.

‘చూడు! ఇవ్వాళ ఆదివారం కాదా? శ్యామల రావునీ, గణపతిని భోజనానికి రమ్మన్నాను—ఇక్కడే పేకాడుకోవచ్చని. వంట పెందలాడే అవుతుందా!’

జానకిముఖం వాడింది—ఒక్క క్షణం మాత్రమే! మళ్ళీ, మామూలు ఉత్సాహంతోనే అన్నది:



‘ఓ ! కాకేం చేస్తుంది—పేపరు వైకి తేనా ? లేక పోతే క్రిందికి దిగి వస్తారా ?’

‘ఇదుగో వస్తున్నాను’

—ఏవేవో కబుర్లు చెప్పుకుంటూ మేడదిగారు.

ఆమె నిద్రలేనికళ్ళు చూశాను అతను. కాని, ‘నాత్రి సరిగా నిద్రపట్టలేదా ? నంట్లో కులాసాగా ఉన్నదా !’ అని అడగాలని అతనికి తోచలేదు

‘నాకు రాత్రంతా నిద్రపట్టలేదు. ఒక్కటే తలనొప్పి. నంట్లో ఏం బాగుండలేను’ అని చెప్పాలని ఆమెకూ తోచలేదు.

...నవ్వుతూ, రెండోకప్పు కాఫీ అతనిచేతి కందించింది జానకి.

కాఫీ తాగుతూ, అతను పేపరులో తలదాచుకున్నాడు







## తెల్లారే ముహూర్తం

ఇవ్వాల పొద్దున్న అతను వచ్చాడు. రెండు సంవెంగ పూవులు తెచ్చాడు. ఎప్పుడో వకసారి, నాకు సంవెంగ పూవులంటే చాలా ఇష్టమని చెప్పాను. అప్పటినుంచీ, అలవాటుప్రకారం సంవెంగ పూవులు తెస్తూనే ఉంటాడు.

అతని దృష్టిలో ఆ సంవెంగపూవులకు ప్రత్యేకమైన అర్థమేమీ వున్నట్లు లేదు; నా కా పువ్వులంటే ఎందు కంత ఇష్టమో అతనికి తెలుసా?

అసలు నన్ను గురించి అతనికి ఎంతవరకు తెలుసు?

ఆమాట కొస్తే, అతన్ని గురించి నాకుమాత్రం ఏం తెలుసు? దగ్గర చుట్టం కాకపోయినా ఈ సంబంధం నిశ్చయమైనప్పటినుంచి తరచుగా వస్తూనే వున్నాడు. కాని...

♦♦

♦♦

♦♦

అయినా ఇవ్వాల తలుచుకుంటే అతనితో నాకు ఏమీ పరిచయం లేనట్టే తోస్తున్నది. ఎక్కడో చదివాను:

‘ఒక వ్యక్తి, ఇంకొక వ్యక్తిని గురించి ఎప్పుడూ పూర్తిగా తెలుసుకోలేడు. ప్రతివ్యక్తి తన చుట్టూ ఒక గుడి కట్టుకుంటాడు. ఆ గుడి కిటికీ ఊచల బయటనుంచి తొంగి చూస్తూ ఆ కన్పించేదే అంతా అనుకుంటాడు. కాని, పూర్తిగా ఎప్పటికీ అర్థంచేసుకోలేడు.

♦♦

♦♦

♦♦

ఈ అపరిచిత వ్యక్తితో నాజీవితం ఎల్లా వెళ్ళుతుంది?



ఒక్కొక్కరి మీద కారణం లేకుండానే మనకు అయిష్టత కలుగుతుంది. ఆ మనిషిని గురించి మంచిగాని, చెడుగాని, మనకు ఏమీ తెలియకపోవచ్చు. అయినా ఈ అయిష్టతకు కారణం చేప్పలేం.

♦♦

♦♦

♦♦

అతన్ని గురించి తయారుచేసుకున్నప్పుడల్లా నా కెందుకో ఎటువంటి ఉత్సాహమూ కలగడంలేదు.

అతనితో నా జీవితం సవ్యంగా గడుస్తుందని నమ్మకం కుదరడంలేదు.

అయినా, అంతానిశ్చయమైన తర్వాత, ఇప్పుడు అతని లోపాలను ఏకరువు పెట్టుకోకూడ దేమో !

పిన్నికి కోపం తెప్పించకుండా ఇప్పుడు ఇందులోనుంచి తప్పించుకోలేను.

\*

\*

\*

\*

ఒకరోజు మధ్యాహ్నం, నేను లేననుకుని, పిన్ని, రాజమ్మగారు, మాట్లాడుకుంటున్నారు.

‘అంతా నిశ్చయమైనట్లైనా ?’—రాజమ్మ అడిగింది.

‘అహా ! ముహూర్తం . నెలకూడా లేదు’ అని పిన్ని చెప్పింది.

‘పెళ్లిపనులన్నీ అయినట్లైనా ?’

పిన్ని ఏదో అనబోయి, చటుక్కున నన్ను చూసి ఆగిపోయింది. ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు. ఆ ప్రసంగంతో నాకు సంబంధం లేనట్లే అవతలికి పోయాను.

\*

\*

\*

\*



పిన్ని ఈ సంబంధం చెయ్యాలని ఎంత వుత్సాహపడు తున్నదో !

వెర్రెకోపం వస్తే తమాయించుకోలేదుగాని, నిజానికి పిన్నికి నామీద ఎంత ప్రేమ !

ఆవిడ మనస్సు ఎలా నొప్పించగలను ?

పిన్నిమాటలు సహించినట్లే నేను ఏదైనా ఓర్పుకో గలను. నా ఊహలన్నీ నాలోనే దాచుకోగలను—ప్రపంచా న్నంతా నాలోనే ఇముడ్చుకోగలను !

నన్ను గురించి నాకు విచారంలేదు. కాని అతనికి జీవితంలో కావలసిన సంతోషాన్ని ఇవ్వగలుగుతానా ?

నా మనస్సు ఏ విషయంలోనూ ఇంకా వకనిర్ణయానికి రాలేదు. ఈ సందేహావస్థలో అతని జీవితానందం నా బాధ్యతగా చేసుకుంటున్నాను. ఈ బరువు మోయగలనా !

ఏమో ! ... అంతా మంచికే కాకూడదూ ?

\* \* \* \*

అత్తయ్య భోజనానికి పిల్చింది. నాకు వెళ్ళాలని లేదు. అయినా అత్తయ్య కోసం వెళ్లాను. ఎందుకో, మామయ్య కన్న నాకు అత్తయ్యతోనే ఎక్కువ స్నేహం. అనకూడదు కాని మామయ్యకు ఎప్పుడూ ముక్కుమీదనే కోపం. ఏ నిమిషాన ఏమంటాడోనని హడలిపోతూనే వుంటాను.

సాపం ! అత్తయ్య ఓపిగ్గా బోలెడు వంట వండింది.

కాని మామయ్యకు ఒక్కటి నచ్చలేదు.

ఎందుకో, భోజనానికి వచ్చినప్పటినుంచీ ధుమ ధుమ లాడుతున్నాడు.



‘కూరలో వుప్పు తక్కువ ! పులుసులో వుప్పు ఎక్కువ’— అని మొదలుపెట్టాడు.

నాకు ఒక్క మెతుకైనా తినబుద్ధిపుట్టలేదు.

కళ్లతో నవ్వుతూన్నట్టున్నా, వడ్డిస్తూంటే అత్తయ్యకు చేతులు వణకుతూనే వున్నవి.

ఈ నలుగుడుకు ‘climax’ ఏమిటో అని నేనూ భయపడుతూనే వున్నాను—ఆఖరుకి, అనుకున్నంతా అయింది. ఒక్కసారి విస్తరి విసిరేసి లేచి చక్కాపోయాడు మామ !

ఆ ఊణంలో మామముఖం తలచుకుంటే ఇంకా నాకు విచారంగానే వుంటుంది.

మనకి ఆపుకోలేని కోపం వచ్చినప్పుడు ఒక్కసారి అద్దంలో చూసుకోవాలి. ఆ నిమిషంలో ముఖం ఎంత అంద వికారంగా వుంటుందో ! ఒక్కసారి చూస్తే, మళ్ళీ మన కెప్పుడూ కోపం రాదు.

కాని, అత్తయ్యసంగతే చెప్పుకోవాలి. ఏమైనా తొణకదు గదా ! పైగా నవ్వుతుంది ! !

ఏం మనిషి ! ఎల్లా నవ్వుతుంది ?

‘ఎప్పుడూ ఇంతే. ఎవరిమీదో వచ్చిన కోపం అంతా ఇంట్లో నామీద చూపిస్తూ వుంటారు’ అని నవ్వింది.

మధ్యాహ్నం ఇంటికి వచ్చేస్తూ అత్తయ్యను అడిగాను. ‘మామకు కోపంవస్తే నీకు కష్టంగా వుండదా ?’ అని.

‘ఎందుకూ కష్టం ! పదేళ్లనుంచి చూస్తున్నాను. ఇవ్వాళేం కొత్తా ! అయినా ఆయనకు నిజంగా నా మీదేప్పుడూ కోపంరాదు. నారయ్య శిస్తు బకాయిపెట్టాడని,



చంద్రయ్య ధాన్యం దాటేశాడని, ఈ చిరాకులన్నీ ఇంట్లోకి వస్తూవుంటాయి; అంతే' అన్నది.

పదేళ్లు ! బాబోయ్ !!

నేనూ అత్తయ్యలాగ వుండగలనా !

ఎందుకో, చెప్పలేని భయం వేసింది. ఇంటికి వచ్చే సరికి గేటు తీయకుండా గడియారలాగే పట్టుకు నిలుచున్నా.

వక్క-ఇంటి పంజాబీ అమ్మాయి నన్ను చూసి పక్కన నవ్వింది.

‘ఏం అక్కా ! ఎండ చల్లగావుందా?’

నవ్వుతూ లోపలి కొచ్చేశాను. ఆ పిల్ల నన్వకపోతే నా గుండెబరువు మోయలేకపోదును.

ఏమి నవ్వు ముత్యాలు వలకబోస్తుంది ! ఎక్కడా విచారపు ఛాయకూడా దానిని తాకదు.

—అమె కింకా పెళ్ళి కాలేదు !

\* \* \* \*

ప్రొద్దుటినుంచి ఏమీ తోచడంలేదు..

ఇప్పటికి మూడు రోజులనుంచి శ్యామలకోసం ఎదురు చూస్తున్నాను. కాని శ్యామల రాదు. నేనే వెళ్ళి చూస్తాను. కాలేజి మానేసినప్పటినుంచి శ్యామల నాకు దూరమై పోయింది. ఇదినరకు వక్క నిమిషమైనా నన్ను విడిచి వుండ గలిగేది కాదు. ఇప్పుడు జ్ఞాపకార్థం కలుసుకోవాలని ఎప్పుడైనా కలుసుకుంటాం. మేము ఎప్పుడూ పోట్లాడుకోలేదు. అయినా మాకు తెలియకుండానే మా స్నేహం క్షీణించింది. దీనికి కారణం, ఆమెలో వున్నదో నాలో వున్నదో నేను



చెప్పలేను. కాని శ్యామలను నేను ఎప్పుడూ మరచిపోలేను. ఇవ్వాలి మళ్ళీ నా ఆలోచనలన్నీ ఆమెతో చెప్పకోవాలని పిస్తున్నది. శ్యామలను మళ్ళీ నాకు దగ్గరగా చేసుకోవాలని పిస్తున్నది.

\*

\*

\*

\*

పిన్ని పూర్తిగా పెళ్ళి పనుల్లో నిమగ్నరాలై పోయింది. బాబాయికి కూడా తీరికవుండటంలేదు. ఈ హడావిడితో నాకు ఏమీ సంబంధం లేనట్లేవుంది. నన్ను ఎవ్వరూ పలకరించరు. నా సలహా ఎవ్వరికీ అక్కరలేదు. వ్యర్థాలోచనలతో ముందుకీ వెనక్కీ వూగుతున్నాను.

ఎందుకు ఎగురుతున్నదో ఎక్కడికి వెళ్తున్నదో కూడా తెలియకుండా, గాలితో కదలిపోయే ఆకులాగ వున్నది నా పరిస్థితి ...

పోష్టే.

కస్తూరిదగ్గరనుంచీ, చంపకందగ్గరనుంచీ, రెండు వుత్తరాలు వచ్చినై - ఒకేసారి. రెండూకూడ ఏమీ ఉత్సాహకరంగా లేవు.

కస్తూరి తనఉద్యోగం ఏమీ బాగులేదని రాసింది.

‘రోజురోజుకు, ఈ పని చేయలేననిపిస్తోంది. ప్రాద్దున్న మొదలు, రాత్రివరకు, ఊణం తీరికలేకుండా, పని సరిపోతోంది. సమాజాన్ని పైకి తీసుకురావాలని ఎంతో పాటు పడుతున్నాను. వక్కనిమిషం వృధాచేయడంలేదు. అయినా జీవితం ఎప్పుడూ ఏదో వెలితిగా కనపడుతోంది. ఎప్పుడూ సంతృప్తిలేదు...’



ఇక చంపకం;

... 'ఇంట్లో ఎప్పుడూ ఏదో గొడవగానేవుంటుంది. ఒక్క-నిమిషం నీకు వుత్తరం రాయటానికి కూడా, విశ్రాంతి వుండటంలేదు. అన్నీ సహించుకోగలమని మొండిదైర్యం వున్నవాళ్లు తప్ప పెళ్లిచేసుకోకూడదేమో?'

'చదు పెద్దమకు మానేశానా అనిపిస్తోంది-ఇప్పుడు. మనస్సేమీ తృప్తిగా వుండటంలేదు...'

ఈ రెండువుత్తరాలు నన్ను ప్రాకితే కలవరపెను తున్నాయి ఎప్పుడూ ఇంతేనా?

ఏమోనక్కొక్క-నా చివరకు అసంతృప్తమిగులుతుందా?

మా పరీక్ష పూర్తయినరోజు జ్ఞాపకంవచ్చింది.

ఉన్నట్టుండి ఏదో పెద్ద బరువు తీసివేసినట్లున్నది. ఈ వారంగోజులు ఏ ఆలోచనలు మనస్సును బాధించలేదు ఏదో చీకటిగుహలో దూరి ఈ సాయంత్రమే బయటికి వచ్చి నట్లున్నది. ఈలోపల ఏం చదివానో! ఏంరాశానో!

ఈ పరీక్ష నేను రాయలేదు.

వారంగోజులనుంచి ఈ సాయంత్రంకోసం ఎదురు చూస్తున్నాను. ఎందుకో? ఏంచేయాలనో?

ఇవ్వాల తీరా పరీక్షలు బెంగ వదిలేసరికి ఏదో భరించ లేని వెలితి క్రమ్ముకొన్నది.

కాలేజీనుంచి వస్తూ చంచల, కమల అందరూ గల గలా వాగారు. అందరూ వాళ్లు ఇకమీద ఏమి చేయదలచు కొన్నదీ, వాళ్ల ఆదర్శాలు, నిశ్చయాలు అన్నీ గబగ బా చెబుతోవుంటే విస్తుపోయి వున్నాను.



కమల నా దగ్గరగా వచ్చి అడిగింది.

‘షరీక్ష ప్యాసవు తే ఏంచేస్తావు?’ అని

‘నాకు తెలియదు’ అనిచెప్పాను. అందరూ నవ్వాను.

కాని నేను నిజమే చెప్పాను. ఆవిషయాన్ని గురించి నేను ఎప్పుడూ ఆలోచించుకోలేదు. జీవితంలో ఏంచెయ్యాలనుకుంటున్నానో కూడా ఎప్పుడూ ఆలోచించుకోలేదు.

నాకు పెళ్ళిచెయ్యాలని మా పిన్ని ఆరు నెలలు క్రిందటే సంబంధం నిశ్చయించి పెట్టింది. ఈ సంగతి ఎవరితోనూ చెప్పకోలేదు. ఈ పెళ్ళి న్నాకు ఇష్టమూ అయిష్టమూ అని కూడా ఎప్పుడూ ఆలోచించుకోలేదు.

ఇవాళ ఇవన్నీ తలుచుకుంటే భయం వేస్తోంది. జీవితంలో మనం ఏంచెయ్యాలని భగవంతుని వృద్దేశమో? ఎవరైనా చెబితే బాగుండును. దేవుడు మనకు జీవితాన్నిస్తాడు. దీనితో ఏమిచెయ్యాలో చెప్పడు.

పుట్టినప్పుడే మనముఖాన ఈ విధంగా వుండాలని ఈ మార్గంలో నడవాలని ముందవేసి వుంచితే! అద్దంలో అది చదువుకుంటూ ఆ మార్గాన్నే అనుసరించనచ్చు.

అప్పుడు జీవితంలో సుఖం లేకపోవచ్చు, కాని తప్పు త్రోవ యేమోనన్న భయం వుండదు. హృదయంలో ఆనందం లేకపోవచ్చు, అసంతృప్తి వుండదు.

కాని నిజానికి మనకు తెలియకుండానే ఈ జీవనది భగవంతుని ఇచ్చానుసారమే ప్రవహిస్తున్నదేమో! లేకపోతే ఈ ఒడిదుడుకులు, ఈ మెరక పల్లాలు, వీటిని సరిదిద్దడానికి మన కేమిశక్తి వున్నది!

\* \* \*



సాయంత్రం శ్యామలను చూడడానికి వెళ్ళాను. ఊరికే నా మనస్సు తోబోధపడుతున్నది. ప్రతివాళ్ళూ, పెళ్ళికి ముందు యిలాగే బాధపడతారా? లేక ఈ బాధ నా వంతు మాత్రమేనా?...

నే నేమీ ఆలోచించుకోలేను. శ్యామలకు అంతా చెప్పి, ఆమెతో నా బాధ పంచుకొని, నా జీవితం నిర్ణయించి పెట్టుమని అడగాలనుకున్నాను. ఒక్కొక్కప్పుడు స్నేహ మెంత అవసరమవుతుంది?

కాని తీరా వెళ్ళాక ఒక్క మాటైనా మాట్లాడలేక పోయాను.

వెళ్ళగానే 'ఇదేమిటి! పెళ్ళికూతురు ఇల్లు కదిలించే ... పెళ్ళికొడుకు పెద్ద ఇంజనీర్ కాబోతున్నాడుటగా! ఇంక మేము జ్ఞాపకముంటానూ!' అంటూ వెక్కిరించటం మొదలు పెట్టింది.

ఇంక ఆమెతో నేనేమీ చెప్పలేకపోయాను. కాస్సేపు అర్థంతేనిమాటలు మాట్లాడి సచ్చేశాను. ఎప్పుడూ శ్యామల కళ్ళల్లో, లేని స్నేహాన్ని వెతుక్కుంటాను.

మనం వూహించుకున్నదానికీ, వాస్తవానికీ ఎంత వ్యత్యాసం ఉంటుంది!

\* \* \* \*

ఇంటికి వచ్చాక చాలాసేపు బాబాయితో మాట్లాడుతూ కూర్చున్నాను. ఆయనతో ఎంత సేషయినా మాట్లాడుతూ వుండాలనిపిస్తుంది. ఆయన ఏ విషయాన్నిగురించి మాట్లాడినా, ఏదోవిధంగా మనశ్శాంతి కలుగుతుంది. ఆయన



పట్టుదల లేకపోతే నా కీ చదువు వచ్చివుండకపోను. పిన్నికి,  
బాబాయికి మధ్య ఎంత తేడా !

\*

\*

\*

దీప్తాలు పెట్టాక యెనరికి తెలియకుండా గుళ్ళోకి  
వెళ్ళాను.

భగవంతునికి మొక్కుకున్నాను: 'భగవాన్! ఈ  
జీవితం నీది. సుఖమైనా, దుఃఖమైనా, నీ చేతులలోనుండి  
వచ్చినదేనని భరిస్తాను. నావల్ల ఎవరికి అణుమాత్రమైనా  
శాధ కలుగకుండా చూచుకుంటాను.'

ఆ నిమిషంలో నాలో గొప్ప శాంతి కలిగింది. ఆ అను  
భూతి వర్ణించలేను.

రేపు ఇల్లువిడిచి వెళ్ళుతాను.

బాబాయి నన్ను దగ్గరకు పిలిచి నా తల నిమురుతూ  
అన్నాడు: 'ఇప్పటికీ నీ భారం వదుల్చుకుంటున్నాను. అతను  
చాలా మంచివాడు. ఇంక నిన్నుగురించి నా కేమీ విచారం  
లేదు.'

నాకు కళ్ళ ఎంబడి నీళ్ళు తిరిగాయి. కనబడకుండా  
తుడిచేసుకున్నాను.



## పా ల పొంగు

తరువువుకొని ఒమలుగా ముడివేసుకొంది. ఆశకొద్దీ తలకుమించినపువ్వులు పరచినట్లు పెట్టుకొంది. ఆ ముడి, ఆ పువ్వులూ- పురివిప్పిన నెమలిపింఛంలా వున్నది. అదేదో సినిమాలో నర్తక్స్ అలాగే చుట్టుకొన్నది.

అద్దంలో చూసుకున్నది. ఒకసారి, రెండుసార్లు, తదేక ధ్యానంతో - చాలాసేపు... ఎంత అందంగా వున్నది తాను నిజంగా నర్తక్స్ లాగే!

గడియారం ఆరు కొట్టింది.

తొందరగా కిటికీదగ్గరకు వెళ్ళి ఎదురింటి మేడకేసి చూసింది. మేడమీద గది తలుపులు తెరిచేవున్నాయి. ఉత్సాహంతో నవ్వుకుంది.

ఆ ఇంట్లో తనూ తల్లి తప్ప, ఇంకెవరూ లేరు. తల్లికి తానంటే ప్రాణం. తనే ఆవిడ జీవితమూ, ప్రపంచమూ. ఒక్కగా నొక్కరుమార్తెన తన కేలోషమూ జరుగకూడదనీ, తండ్రిలేని లోటు లేకుండా చక్కగా అన్ని విద్యలూ నేర్పించాలనీ, ఆవిడ ఇల్లూ వాకిలీ అన్నీ నడలుకొని, తనకోసం, ఈ పట్నవాసం కాపురం వచ్చింది. తను స్కూలునుంచి ఇంటికి వచ్చి, స్నానంచేసి శృంగారించుకొని. తీరికగా వుండేటప్పటికి తల్లి వంటప్రారంభించి అందులో మగ్గ మైపోతుంది. తనకు ఒక్కరైకూ ఏమీ తోచదు. బెంగగా వుంటుంది.

అదృష్టవశాత్తు నాలుగైదు నెలల క్రిందట, ఎదురింటి మేడ గదుల్లోకి ఓ అబ్బాయి అద్దెకు వచ్చాడు. ఆ తరువాత తను రోజూ సాయంత్రం డాబామీద తిరిగేటప్పుడు అతన్ని



ఊరికే కొంచెంసేపు వడిపించడం అలవాటయింది. అదే ఒక ఆట, కాలక్షేపం.

మేడమీన, ఒక్క మెట్లగది తప్ప, అంతా డాబా, ఇంటికి కుడివేపున అంతా ఖాళీస్థలం డాబా ఎక్కిచూస్తే, దూరాన వంపు తిరిగి ప్రవహిస్తున్న కాలువ, నంతెన, పచ్చిక బయళ్లు; ఇంకా ఆవులు, గొల్లవాళ్ళు, కనుపిస్తారు. ఎడమవైపున ఎవరిదో డాబాఇల్లు వున్నది. రెండిళ్ళకీమధ్యన ఎన్నో రకరకాల చెట్లు, ఎత్తుగా డాబా గోడలకు తగులుతూ వుంటాయి. కొబ్బరి, జామ, అంటునూమిడి, నారింజ-ఎన్నో వున్నాయి. తను డాబామీద తిరుగుతూ, అప్పుడప్పుడు పిట్ట గోడ దగ్గరికి వెళ్ళి చిన్నచిన్న కొమ్మలను గుప్పిట్లోకి తీసు కుంటూ వుంటుంది. ఆకులను పువ్వులనూ తగులుతో చెట్లకి దగ్గరగా వుండడం తన కెంతో ఆనందంగా వుంటుంది.

మామూలుగా డాబామీదకు వెళ్ళింది. ఆకులు అందుకుంటూ, పాడుకుంటూ, గాలికి ఊగిపోయే చీరకొంగు సర్దుకొంటూ, ఎంతోసేపు అక్కడే వుండిపోయింది-మధ్య మధ్యన ఎదురింట్టివైపు చూస్తో. అతను ఏదో కొంప మునిగి పోతున్నట్లు, తలవంచుకొని తడేకదీక్షతో వ్రాసుకొంటు న్నాడు. వ్రాయకపోతే అతని బ్రతుకే ఆగిపోతుందేమో అనిపిస్తున్నది. అయినా అంత ఆదుర్దాతోనూ, తలెత్తి తనని చూడకుండా వుండలేకపోయాడు. తను నవ్వుకుంది-గర్వంతో. ఇంక అతను ఒక్క అక్షరమైనా వ్రాయలేడు. దిగులుపడుతో చిరాకుపడుతో అల్లా తనకేసి చూస్తో కూర్చోవలసిందే- నెత్తెత్తినవాడిలా.



ఎందుకో, కొన్నాళ్ళనుంచి తన కోరికపిచ్చిలా అయింది. వీధివెంబడి వెళ్ళుతున్నా, ఇంట్లో ఉన్నా అందరూ తనకే చూడాలి; తన అందాన్ని మెచ్చుకోవాలి; అప్పుడు తనకి తృప్తిగావుంటుంది. ఆనందంగా వుంటుంది. అంతకు ముందే స్వదూతను తలెత్తి ఒకరినొక చూసిఎరుగదు. ఒకరు తనకేసి చూడలేదని బాధపడే ఎరుగదు.

అయిదారు నెలలక్రిందట తను పుట్టినపండుగ చేసు కున్నది. తనకి పదహారేళ్ళు నిండాయని అమ్మ ఎంతో సంతోషించి, నలుగురినీ టీపార్టీకి పిలవమంది. తన స్నేహితులంతా వచ్చారు. రాజ్యలక్ష్మి, చంద్రలేఖ, సుహాసినీ, అందరూ వచ్చారు. తను తలంటుకొని కళ్ళనిండా కాటుక పెట్టు కొన్నది. కొత్తగా కొన్న నీలిమబ్బు సిల్కుచీర కట్టుకొన్నది.

ఆరోజు అంతా ఎంతో సరదాగా గడిపారు. రాజ్యలక్ష్మి వాళ్ళు తన్ను ఎంతో మెచ్చుకున్నారు. రాజ్యలక్ష్మికి తన చీర ఎంతో నచ్చింది. 'ఈ చీర ఎంత బాగుందో, మొత్తగా జారిపోయింది. ఈ చీర కట్టుకుంటే ఏరో అప్పరసలా వున్నావు' అన్నది. చంద్రలేఖ అందుకుంది: 'శ్యామలకళ్ళు బాగుంటాయి కాదూ. అచ్చంగా నర్తన్ కళ్లలా వుంటాయి!

సుహాసిని ఏమీ మాట్లాడలేదు. రెప్పవాల్చుకుండా తనని చూస్తూ కూర్చుంది - కళ్లతో తనని మెచ్చుకుంటూ.

తనకి సిగ్గేసింది. కాని, వాళ్ళు వెళ్ళిపోయాక మాత్రం ఆ విషయమే ఆలోచిస్తూ కూర్చుంది. అదేపనిగా అద్దంలో చూసుకుంది. ఆవేళ తను నిజంగా చాలా అందంగా వుంది. అప్పుడే మొదటిసారి తెలిసింది తనకి, తను అందంగా వుంటా



నని. అప్పటినుంచే తలెత్తి ప్రపంచంకేసి చూడడం మొదలు పెట్టింది. అప్పటినుంచే అందరూ తనకేసి చూడడం మొదలు పెట్టారు. ఇప్పుడు ఎవరైనా తనకేసి చూడకపోతే, తన అందాన్ని మెచ్చుకోకపోతే తనకి కోపం వస్తుంది. అయినా మగవాళ్ళు—వీళ్ళు ఊరికే దూరానుంచే చూచి సంకోషిస్తే బాగుండును. ఎవరైనా దగ్గరగా వస్తే, తనకి భయం వేస్తుంది; ఏ స్నేహితులైనా ఆసరాచూసుకొని పారి పోతుంది. ఆ ఎదురింటి అతనైనా అంతే! ఎప్పుడైనా తననిపలకరించాలని చూస్తే తనకి కోపం వస్తుంది. గట్టిగా 'అమ్మా!' అనేసరికి చాపం అతనే కంగారుపడి వెళ్లిపోతుంటాడు. అయితే, ఎప్పుడో ఒకటి రెండుసార్లు మాత్రమే పరిచయం చేసుకోవాలని చూశాడు.

మొదట్లో అతనికి తన ధ్యాసే వుండేదికాదు. తను ఉన్నట్టే తెలిసేదికాని అతన్ని ఎల్లారైనా ఆకర్షించాలని తనకి తోచినప్పుడే అతనూ తనకేసి చూశాడు. ఆ తరువాత ఒక్క క్షణమైనా తనని చూడకుండా వుండలేకపోయేవాడు. ఏ పనిలోవున్నా, ఏక్కడవున్నా, తను కనుపించేసరికి, అన్నీ మరచిపోయి వెట్టినాడిలా చూస్తాడు.

తనకి ఇదొక ఆటలా అయింది. పనికట్టుకు వెళ్ళి అతన్ని అల్లరిపెట్టడం; అతను చదువుతున్న పుస్తకమో వ్రాసుకుంటున్న కలమో వదిలేసి తనని చూడటానికి వస్తే, తను కనుపించకుండా దాక్కోడం; అతను చిరాకుపడితే, తను చాటుగాచూసి నవ్వుకోవడమూ.

\*

\*

\*

\*



పొద్దు వాలుతోంది. ఇంకా స్నేహటికి ఆకాశమంతా నక్షత్రాలతో నిండిపోతుంది. ఎదురింట్లో అతను చిరాకుగా అటూ ఇటూ తిరిగి తిరిగి ఇల్లువదలి వెళ్లిపోయాడు. అతని కెందుకో అంత చిరాకు. నవ్వుకొన్నది. పరధ్యాన్నంగా ప్రక్కఇంటివైపు చూసింది. చెట్లన్నీ గుబురు గుబురుగా వున్నాయి. ఆకులమధ్యన పచ్చగా బంగారంగా మెరుస్తూ పండిన మామిడిపండు కనుపించింది. తనకి నోరూరింది. ఒక్క మామిడిపండ్లు మాత్రం ఎప్పుడు చూసినా మనసు నిలుపుకోలేదు. తొందర తొందరగా పిట్టగోడదగ్గరికి వెళ్ళింది. వంగి చేయిజాపితే చాలు. పండు అందుతుంది. కోసుకోవచ్చు. కాని, మళ్ళీ కొయ్యడానికి బుద్ధి పుట్టలేదు. పరాయిచెట్టు పళ్లు తను ఎందుకు కోసుకోవాలి? తనకి ఇష్టం లేక నోయింది. కాని, ఊరి కేచూస్తూ ఊరుకోవడంకూడా బాధగానే వుంది, ఎటు వెళ్ళినా, కళ్లుమాత్రం అటువై పే వెళ్లుతున్నాయి. పచ్చగా ఆ పండే ఆకర్షిస్తోంది. ఉండబట్టలేక, ప్రక్క ఇంటివాళ్ల బాబాయిని పిలిచింది.

‘రామం’

వాళ్ల డాబాలో పేకముక్కలతో బ్రహ్మాండమైన మేడలు కడుతున్నాడు రామం. కదిలితే పడిపోతాయేమో నని వాడి భయం. విసుక్కుంటూ నచ్చి అడిగాడు :  
‘ఎందుకూ?’

‘చెట్టున మంచి మామిడిపండు వున్నది. కోసుకోరాదూ?’



ఒక్కక్షణం చెట్టుకేసి, పండుకేసి చూశాడు. మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడు. సాధారణంగా ఏ చెట్టున ఏ పిందెలు వున్నా వృధాగా పోనివ్వడు. కాని, ప్రస్తుతం పేక మేడలంత ముఖ్యంగా కనుపడలేదు మామిడిపండు.

తనకి నిరాశతో చిరాకేసింది. మళ్ళీ, తన కెందుకని ఊరుకొంది. బాగా చీకటిపడింది. చెదరిపోతున్న మబ్బుల్లో నుంచి, సగంసగం కనుపిస్తున్నాడు చంద్రుడు. దానిమీద అంతా నిశ్శబ్దంగా నిర్మలంగా వుంది. తనకి గొంతెత్తి పాడు కోవాలనిపించింది. పాడింది: 'మనసు నిలుప శక్తి లేకపోతే...'

క్రిందనుంచి అమ్మ పిలిచింది: 'ఏమే, అన్నానికి వస్తావా?'

తనకి వెళ్లాలని లేదు. రోజూ అంతే. గంటలు చూసు కుంటూ ప్రతిపదీ చేయాలంటే తనకి విసుగు. ఎప్పుడూ ఏదో లోకంలో హాయిగా వుంటే !

అమ్మ మళ్ళీ పిలిచింది. వెళ్లక శప్పలేదు.

భోంచేస్తూండగా అమ్మ చెప్పింది: 'రేపు స్కూలుకి వెళ్లొద్దు. కానలిస్తే సెలవుచీటీ పంపించు'

'ఎందుకూ!' అని ఆశ్చర్యంతో అడిగింది తను.

అమ్మ సందేహిస్తూ చెప్పింది: 'ఆ! ఏమీలేదు, మామయ్య కబురుచేశాడు. అప్పుడేదో సంబంధం వాశాడు గదా. వాళ్లు వస్తారట రేపు నిన్ను చూడటానికి.'

తనకి గుండెల్లో పెద్ద రాము పడినట్లయింది. వెళ్ళి! అన్నది రాత్రీ పగలూ ఇదే ఆలోచన. 'నీ మెల్లో మూడు ముళ్ళూ పడితే అంతే శాలు' అదే మాట. తనకి వెళ్ళి



అయితే అమ్మకి అన్ని బెంగలూ తీరినట్లే. జన్మసార్థకానికి అది ఒక్కటే తక్కువలా మాట్లాడుతుంది.

అమ్మ అలా అన్నప్పడల్లా తనకి మాత్రం భయం వేస్తుంది. పెళ్ళి కావడంతోటే తనూ పెద్దదై ప్రక్కఇంటి కామేశ్వరమ్మగారిలా అయిపోతుందేమో! ఇంక తనకేసి ఎవరూ చూడరు.

కాని, ఈ మాట, ఆ పెళ్ళివారు రానేలేదు. వాళ్ళకి ముందుగానే కట్నాలు బేరం కుదరలేదు అదీ నయమే - అందరిలా కాకుండా! ప్రతివాళ్ళూ రావడమూ, తనని గంట సేపు పిచ్చిప్రశ్నలు వేయడమూ, చివరకు డబ్బుపేచీపెట్టి వెళ్ళిపోవడమూ! తనకే అవమానంగా వుంటోంది.

నాలుగు రోజులనుంచి అతను కనుపించనేలేదు. ఇంటికి వేసిన తాళం వేసివట్లే వుంది. తనకి ఏమీ తోచలేదు. ఏదో అంతు తెలియని వెలితి! పాపం! అల్లరికి అతనిని అనవసరంగా బాధ పెట్టిందేమో! రోజు రోజూ ఏదో దిగులుపడు తున్నట్లు కనుపించేవాడు!

ఆ వేళ డాబా అంతా ఎన్నిసార్లు తిరిగిందో- వెట్టెత్తి నట్లు. ఏమీ తోచలేదు. ప్రక్కన చెట్లదగ్గర తిరుగుకో వుండగా మామిడిపండు జ్ఞాపకంవచ్చింది. రామం ఇంకా కోసుకోనేలేదు కాబోలు! వారంరోజులబట్టి చెబుతూనే వుంది. వాడికేమో ఈమాట తిండిమీద శ్రద్ధ పుట్టలేదు. మధ్యన తనకేదో బాధగా వుంది! ఎవరూ తినకుండా పండు వృధాపోవడం!

మళ్ళీ, రామాన్ని కేకేసింది: 'రామం!'



వా డీమాటు బొంగరాలు తిప్పుతున్నాడు, అంతు లేకుండా. 'ఎందుకూ?' అన్నాడు.

'మామిడిపండు కోసుకున్నావా?' అని అడిగింది తను. తలెత్తుకుందానే అశ్రద్ధగా జవాబు చెప్పాడు:

'అ'

'ఎప్పుడూ!' అని ఆశ్చర్యంగా అడిగింది తను - ఏదో పెద్ద బరువుతీరినట్లు, సంతోషంతో.

'ఇవ్వాలే; ఏం?'—ఈమాటు తలెత్తాడు.

'అబ్బె... ఏమీలేదు... చూడూ!'—సందేహిస్తోంది.

'ఏమిటి?'

'ఎదురు మేడమీద వుండేవాళ్లే—'

'అ'

'వెళ్ళిపోయాడా?'

బొంగరాలు వేసుకుంటూనే నిర్లక్ష్యంగా చెప్పాడు రామం.

'అతనా? మొన్ననే ఇల్లు ఖాళీచేసి వెళ్ళిపోయాడుగా!

ఒక్కసారి జీవితంలో ఉత్సాహమంతా పోయింది.

నిస్పృహ అణచుకొని, అడిగింది:

'ఎక్కడికీ?'

'ఏమో? సామాను తీసుకువెళ్ళాడు?'— తనకేం

సంబంధం లేనట్లు చెప్పాడు. అరిచేతిలో బొంగరం వేసుకుని సంతోషంగా అడిగాడు:



‘నేను నుదుటిమీదకూడా బొంగరం వేసుకోగలను. చూస్తానా?’ గర్వంగా తనకేసి చూశాడు. తను అక్కడ నించోకుండా వెళ్ళిపోయింది.

పాపం. తనమూలాన్నే అతను వెళ్ళిపోలేదుగదా! తను అతని కంట్లో కంటకమైంది. ఊరించి, ఊరించి, దూరమైంది - పరాయిచెట్టు పండులా. నవ్వుకొంది. కాని, వెంటనే జాలి, కోపమా, దుఃఖమూ ముంచుకొచ్చాయి. అల్లరి, సరదా, పెంకితనం, అన్నీ ఒక్కసారే వదిలిపోయినాయి.

చాలా రోజులకి అతను మళ్ళీ కనుపించాడు. ప్రౌద్ధుగూకి స్కూలునుంచి తిరిగి వస్తోంది. వీధిచివరన అతడు కనుపించాడు. ఉత్సాహం ఉప్పెనలా పొంగి వచ్చింది. అప్రయత్నంగా అతన్నిచూసి నవ్వింది. అతనూ నవ్వాడు. తనే సిగ్గుపడుతూ, పలుకరించింది:

‘ఆ ఇల్లు ఖాళీచేశారా?’

‘లేదే! ఊళ్ళోలేను. అంతే!’ అని నవ్వుతో చెప్పాడు. తను కంగారుపడింది. రామంమీద కోపంవచ్చింది. మళ్ళీ, సర్దుకుని, మాట్లాడింది:

‘ఎప్పుడైనా మా ఇంటికి రండి’

‘ఓ! రేపే వస్తాను!’

తను తెల్లబోయింది. ఎందు కంత కొంటిగా వెట్టిగా నవ్వుతాడో? తొందరగా, తలవంచుకొని వెళ్ళిపోయింది. కాని చిరాకుపడదామన్నా, తనకి సంతోషమే కలిగింది.

రాత్రి నిద్రపోబోతో, దిండ్లు చాటుచేసుకుని చెప్పింది, తల్లితో, మెల్లిగా:



‘అతను మనింటికి వస్తానన్నాడమ్మా—రేపు’

‘ఎవ్వరే’—అర్థంకాక ఆదుర్దాపడింది తల్లి.

‘అతనే; మనింటి కెదురుగా వుండేవాడూ—’ అని అమాయకంగా అన్నది తను.

‘ఎందుకూ?’ అని కళ్లు పెద్దవిచేసి అడిగింది అమ్మ.

‘ఊరికేనే. నేను రమన్నాను.’

ప్రక్కకు ఒత్తిగిల్లి కళ్లు మూసుకుంది. తల్లి ఏమీ మాట్లాడలేదు.

ఆ రాత్రి తనని అనేక ప్రశ్నలు చుట్టుకున్నాయి. అతను మంచివాడేనా? అమ్మ ఏమంటుందో అతన్ని చూసి? అప్పుడెప్పుడో. ఎవరో పెళ్ళికొడుకు తనని చూడటానికి వచ్చి నప్పుడు అమ్మ అన్నది ఎంతో సంతోషంగా:

‘చాలా మంచివాడు, చదువుకున్నవాడు’—అంటూ ఇంకా ఏమి పేమిటో! ఇప్పుడు అల్లాగే అనగలిగితే!

కలతనిద్దరలో స్వప్నసౌధాలు నిర్మించుకున్నది.



## ఒక్క రోజు

అప్పుడే తెల్లవారుతూంది:

కిటికీలోనుంచి ఒక్క వెలుగుకిరణం శాంతముఖం  
మీద పడింది;— శాంతను మెలుకువచ్చింది.

అయినా, పూర్తిగా నిద్దురబద్ధకం వదలలేదు.  
నిద్రకళ్ళతో కిటికీలోనుంచి బయటకు చూసింది.  
నిద్దురకళ్ళతోనే మందారపువ్వులు పలుకరించాయి.  
ఒక్కక్షణం ఆమెనృదయం అటువైపు ప్రశాంతంలో  
లీనమయింది ...

\* \* \*

ఉన్నటుండి మిన్నువిరిగి మీద పడినట్లు ఏక రణగొణ  
ధ్వని!

దొడ్డివైపునుంచి 'కావు కావు' మంటూ కాకుల  
సమూహం;

వీధివైపునుంచి 'బాంయ్' మంటూ కార్ల సమూహం;

బావిదగ్గర పంచమశ్రుతిలో పనిమనిషి;

వాకిలిదగ్గర మధ్యమ శ్రుతిలో కూరల మనషి;

—అందరూ రకరకాల గొంతుకలతో 'ఇంకప్రపంచంలో

శాంతి లే' దని బృందగానం మొదలుపెట్టినారు.

ఆ గోలకు ఎవరికైనా మెలుకువవస్తుంది.

శాంతను మెలుకువతోపాటు ఆమెను నిత్యజీవితంలో  
బాధిస్తున్న సమస్యలన్నీ ఒక్కపెట్టున ఆవరించాయి.



ఎప్పుడూ రాత్రి, ఎప్పుడూ నిద్ర అయితేనే బాగుంటుందేమో! అప్పుడు తీరని సమస్య లేమీ వుండవు;

ఆశ, నిరాశ, అసంతృప్తి—వీటిబాధ ఏమీవుండదు.

కాని రాత్రిఅంతా వేకువకోసం, పగలంతా రాత్రికోసం కనిపెట్టుకుని వుండటమే జీవితం.

అయినా ఇవ్వాళ?—

ప్రతిరోజూ ఏదో మార్పు వస్తుందని వట్టిభ్రమ. అన్నిరోజుల్లాగే ఈ రోజూ గడచిపోతుంది. అంతే! —

\*

\*

\*

మామూలుగానే మేడ దిగి వచ్చింది శాంత.

మామూలుగానే రమణమ్మ కూరలు బేరంచేస్తోంది.

‘బెండకాయలు ఆరణాలకిస్తావా?’

‘అదేంటండి? వీశ ముప్పావలా అమ్మకూంటేను!’

‘ఈ కబుర్లకేంటే! ఆరణాల కిస్తే ఇయ్యి, అరవీశ’

‘అబ్బే— యిదేం బేరమండి! అన్నీ మండి పోతూంటే!’

అంతే —విసుగొచ్చి తను కలుగజేసుకుని తీర్పు చెప్పేదాకా ఆ వాదన అట్లా సాగుతూనే వుంటుంది. రోజూ ఈ ఘోష లేకుండా వుండేటందుకు కూరలకు ఎంత ధర ఇచ్చినా ఇవ్వవచ్చు.

\*

\*

\*

త్వరగా స్నానంచేసి తల దువ్వుకుంది

ఇవ్వాళ రాణీ, తనూ కలిసి మల్లెతోటలోకి వెళ్ళాలనుకున్నారు.



తెల్లనారేసరికి పువ్వులన్నీ విచ్చివుంటాయి.  
ప్రాద్దుటిపూట తోట ఎంత బాగుంటుందో!  
ఆ పువ్వుల వాసన తల్చుకుంటేనే ఆమెకు వింతమత్తు  
కలిగింది.

ఏనాడు ఆమెహృదయం మల్లెపూలతో స్నేహంచేసు  
కుందో కాని, మల్లెపూలను చూచినప్పడల్లా ఆమెహృదయం  
పుప్పొంగిపోతుంది. ....

తోటలోనికి వెళితే ...

అమ్మయ్య! ...

ఒక్క గంటసేపైనా ఈ కలవరాన్నంతా మరచిపోయి  
విశ్రాంతిగా వుండవచ్చు ...

\*

\*

\*

బాబు వచ్చాడు.

‘అమ్మా, తలనొప్పిగా వున్నదే ...’

నుదుటిమీద చెయ్యివేసి చూసింది శాంత. మసలి  
పోతుంది.

‘పడుకో బాబూ! జ్వరం వచ్చినట్లున్నది!!’

బాబును పడుకోబెట్టి డాక్టరుకు కబురుచేసింది.

‘అమ్మా! ఎక్కడికీ వెళ్లకు!— ఇక్కడే వుంటావు  
కాదూ?’

‘ఎక్కడికీ పోను బాబూ! ఇక్కడే వుంటాను!’

అక్కడే కుర్చీలో చతికిలబడింది.

ఈ జ్వరం అనుకోకుండా ఈవేళే రానాలా?



ఏమో! ఇది కాకపోతే ఇంకేదైనా అడ్డువచ్చి  
వుండవచ్చు.

ఎంత ప్రయత్నించినా ఈ బంధనలోనుంచి తప్పించు  
కోలేదు. పాపం ! రాణి తనకోసం ఎదురుచూస్తూ వుంటుం  
డేమో? ... డాక్టరు వచ్చి చూసి మందిచ్చి వెళ్ళేడు.

ప్రచూదమైన జ్వరమేమీకాదు. సాయంత్రానికి  
తగ్గిపోవచ్చు.

బాబు నిద్రపోయాడు.

కాని ఈసాటికి రాణి వెళ్లిపోయివుంటుంది.

\*

\*

\*

రమణమ్మ వచ్చింది:

ప్రక్కయింటివాళ్ళు మళ్ళీ నిన్నరాత్రి మన చెట్టు  
అరటాకులన్నీ కోసుకున్నారు!

‘పోనీలే, వారింటికి రాత్రి మళ్ళీ చుట్టాలొచ్చా  
కేమో’

‘మళ్ళీ పొద్దున్న ఎంగిలాకులన్నీ మన దోడ్లోనే  
పడేశారమ్మా’

రమణమ్మ ఉద్రేకం ఆగడంలేదు.

‘పోనీలే. పనిమనిషిని **వీత్త**మను’

ఎప్పుడూ ఇంతే. మీరు పూరుకునేకొద్దీ వాళ్ళు  
ఇంకాచేస్తారు.’

ఊరుకోక ఏం చెయ్యాలి? వాళ్ళతో పోట్లాడాలా!  
అది తనకు ఈ జన్మలో సాధ్యమయ్యే పనికాదు.



రమణమ్మ తన ఉద్దేశ్యం చెప్పింది.

‘ఏమైనా సరే నమ్మా. ఇవ్వాలి మీరు అడిగితే అడగండి. తేకపోతే నేను నోరు చేసుకోక తప్పదు.’

శాంత అదిరిపడింది.

రమణమ్మ అనుకున్నది మార్చడం ఎవరికీ చాతకాదు. ఆవిడ ఈ తీర్మానానికి ఫలితం ఏమిటో శాంతకు బాగా తెలుసు. ఇటు రమణమ్మ ఒక్క నోరు చేసుకుంటే అటు వారు పడినోర్లు చేసుకోవడం, ఈ గొడవ భరించలేక స్త్రీడరు గారు తనమీద విరుచుకుపడడం.

ఇది మామూలే.

‘రమణమ్మా!’

ఉహూ! ఆవిడ అప్పుడే దొడ్లో యుద్ధం ప్రకటించింది. ఇంక ఎంత అరచినా ఆవిడకు వినిపించదు. చెవిటివాని ముందు శంఖం వ్రాదినట్లే.

వీధిపై నుంచి స్త్రీడరుగారి కేకలు వినబడుతున్నాయి.

‘ఏమిటా గోల? ఇల్లా, చేపలబజారా!’

—ఇదీ వరస.

ఈ గొడవలో నుంచి తప్పించుకొని ఎక్కడికైనా పోవాలనుకుంది. కాని నంటయింటికి కచ్చేరి సావిడికి మధ్య వున్నది ఎక్కటే గది కాబట్టి అక్కడే ఆగిపోవలసివచ్చింది.

\*

\*

\*

తుపాను అణిగింది.

పరధ్యానంగా ఏదో పుస్తకం చేతిలో పట్టుకుంది.



తనకు తెలియకుండానే పేజీలు తిప్పుతున్నది.

కాని ఏమీ అర్థమయ్యేటట్లు లేదు.

‘నా రేజరు బ్లేడు చూశావా?’

ఉలికిపడింది.

ఎప్పుడూ ఇంట్లో ఏమూల చూసినా రేజరు బ్లేడులే వుంటాయి. కాని స్లీడరుగారికి కావలసినప్పుడు మాత్రం ఒక్కటి కనబడదు! రోజూ చూస్తున్నా ఈ చిత్రం శాంతకు వింతగానే వుంటుంది.

‘నా కెందుకండీ మీ బ్లేడు? ఏమన్నా ఊరలు తరుక్కుంటానా?’ అని మెల్లిగా అడుగున్నది. స్లీడరుగారు బీరు వాలోని పుస్తకాలన్నీ తీసి ఒక్కటొక్కటి క్రింద గిరవాటు వెయ్యడం మొదలుపెట్టారు.

‘అబ్బే! పుస్తకాల బీరువాలో ఎందుకుంటుందండీ!’

‘నీ కెందుకు? నీవు తెతక్కపోగా వైగా—’

మాట్లాడుకుండా వెళ్లిపోయింది... తను బ్లేడ్ వెతుక్కు సచ్చేరికి స్లీడరుగారు బీరువా ఖాళీచేశారు. బ్లేడ్ చేత్తో పుచ్చుకుని అద్దంముందుకు వెళ్లారు.

అమ్మయ్య!

మళ్ళీ పుస్తకం తీసుకోబోయింది.

‘నా జేబురుమాలు చూశావా?’

చూడలేదు. కాని ఇప్పుడు చూడాలి. ఎక్కడ వున్న

దని?



స్త్రీడరుగారు సజుక్కుంటున్నారు.

‘నాలుగు రెండుడబ్బుల కొనుక్కుంటాను. సజు కూనికి వక్కుటయినా —’

అమారలోని ఇస్త్రీబట్టలు, బుట్టలోని మాసినబట్టలు, అన్నీ బయటికి వచ్చినతర్వాత—జేబురుమాలు స్త్రీడరుగారి జేబులోనే దొరికింది!

‘నా చెప్పు లేవీ!’

చెప్పులు బహుశా మేడమీద పడకగదిలో దొరక వచ్చు. రోజూ అవి అక్కడికి ఎలా వెళుతాయో మాత్రం ఎవ్వరూ చెప్పలేరు.

స్త్రీడరుగారు మొదలుపెట్టారు.

‘ఎవరూ నా సంగతి కనుక్కునేవాళ్లే లేరు! కొంచెం ఇవన్నీ చూడకూడదూ, పుస్తకం చేతితో పట్టుకొని నిద్ర పోకపోతే?’

ఇది మామూలుపాఠమే. ఇదంతా శాంతకు కంఠతా వచ్చును.

రోజురోజూ జాగ్రత్తగా వుండాలని అనుకుంటుంది.

రోజురోజూ మరిచిపోతూ వుంటుంది...

వీధితలుపు ఫెడేలుమని చెప్పుడయింది.

ఇల్లంతా అరణ్యంలాగా వున్నది. చుట్టూ ఇస్త్రీ బట్టలు, మాసినబట్టలు, పుస్తకాలు, న్యూస్ పేపర్లు — మధ్యన చతికిలబడింది. అవన్నీ తన్ను చూచి నవ్వుతున్నట్లు వుంది. తనకూ నవ్వువచ్చింది. ఏదో కోర్టుఅనీ, ఆఫీసనీ



వుండబట్టి సరిపోయింది. కాని, ఈ మగవాళ్ళు ఇరవైనాలుగు గంటలూ ఇంట్లోనే వుండేటట్లయితే! ...

నవ్వుకుంటూ తేచి ఇల్లంతా సర్దుకుంది.

నెళ్ళి, బాబుదగ్గర కూర్చుంది.

ఎండ మాడిపోతున్నది. తోటలో చెట్లన్నీ ఈ యెండకు తట్టుకోలేక, తప్పించుకు పోలేక, వాడిన ముఖాలతో ఆయాసపడుతున్నాయి. చివరకు అలసిపోయి ఈ యెండలో పాగాలు నిలుపుకోలేమని నిరాశతో తలలు వాల్చుకున్నాయి.

అప్పటికి సూర్యుడు దయదల్చి చల్లబడ్డాడు

\*

\*

\*

మధ్యాహ్నంనుంచి రమణమ్మగారిగొంతు వాగుతూనే ఉంది.

‘కొళాయిగొట్టం విరిగిపోయింది. నీళ్ళన్నీ ఇల్లంతా నిండిపోతున్నాయి.

‘వంటఇల్లు చెరువులాగా వున్నది. ఒక్కసారి వచ్చి చూడమ్మా!’

స్తోమరూము తలుపు బిగుసుకుపోయింది. ఎంత తోసినా రావటంలేదు....’

‘పొలన్నీ పిల్లి తాగిపోయింది. స్తీడరుగారికి కాఫీలేదు!’

‘బాబునా జావ కావాలి. గోధుమరవ్వ లేదు!’



‘నిన్నటినుంచి చిన్న వెండిగిన్నె కనబడటంతోదమ్మా  
— ఏమైపోయిందోకాని’

చిన్న చిన్న విషయాలను పెద్దపెద్ద సమస్యలుగా  
తయారుచెయ్యడం ఒక్క రమణమ్మకే చాతనవుచు.

అయినా ఈ చిన్న విషయాతే ఎంత బాధ’ — ఎంత  
ఇబ్బంది— కలిగిస్తాయి!

సాయంత్రం మబ్బుగా వుంటే, సర్వం కురుస్తుందేమో  
ననుకుంది. కాని మబ్బులన్నీ విడిపోయి వెన్నెలవచ్చింది.

డాబామీద నక్షత్రాలకేసి చూస్తూ పడుకుంది.

‘తెల్లవార్లు అల్లాగే చందమామకూ, నక్షత్రాలకూ  
చూస్తూ గడపగలదు.

రోజూ చూస్తూన్నప్పటికీ వీటి ఆకర్షణ తగ్గదు.

అబ్బా! ఈ వెన్నెల ఎంత హాయిగా వుంది.

నీలి పట్టుచీరమీద జరీపువ్వుల్లాగ ఈ నక్షత్రాలెంత  
శాగున్నాయి?

‘ఇక్కడున్నావా!’ స్త్రీడరుగారి గొంతు.

‘బాబుకు జ్వరం తగ్గిందికాదూ?’

‘ఆ! చెమట్లు పోస్తున్నాయి. నిద్రపోతున్నాడు’

ఏమీ తోచక ఆకాశంకేసి చూస్తూ కూర్చున్నారు  
— కాసేపు.

‘చూడు, ప్రొద్దున్న అనవసరంగా విసుక్కున్నా’...

శాంత చిరునవ్వు నవ్వింది.

తెల్లవారేవరకూ స్త్రీడరుగారు పరమశాంతమూర్తి !



‘ఎందుకు నవ్వుతావు’ ... చూడు! రేపటినుంచి ఒక్క మాటైనా అంటే బిట్టు.’

రేపటినుంచి !

‘రేపు!’ శాంతమ్మనయం ఒక్కసారిగా ఉత్సాహంతో ఉప్పొంగింది. తెల్లవారుతుంది. రేపు వస్తుంది. ఇవ్వాలి చెయ్యలేని పనులెన్నో రేపు చెయ్యవచ్చు. రేపు మల్లెతోటకు వెళ్ళవచ్చు. రేపు వీణ వాయించుకోవచ్చు. మరచిపోయిన పాటలన్నీ మళ్ళీ జ్ఞాపకంచేసుకోవచ్చు. ఈ ఆశతో ఆమె హృదయం తృప్తిపొందింది.

నిన్న... ఇవ్వాలి... రేపు...

వీటిలో నిజంగా ఏమీ తేడా లేదు.

అయినా ‘ఈవాళ’ గడచిపోయిందని నిట్టూర్పు;

‘రేపు’ వస్తుందని ఆశ.

కాని ఈ రాత్రి, ఈ చల్లదనం, ఈ ఆశే ప్రేమలే !



## ఏమి అదృష్టం !

“జమిందారుగారి భార్య నిన్ను చూడాలన్నది. మధ్యాహ్నం నెళదామా ఒకస్తా” అన్నాడు సంజీవరావు, ఇంటికి రాగానే. ‘నన్నా ? ఎందుకూ ?’ అన్నది విమల - వంచిన తల ఎత్తుకుండా, పిల్లవాడికి పాలు కలుపుతూ....

సంజీవరావు, తిరిగి తిరిగి, ఎక్కడా వుద్యోగం దొరకదని నిస్పృహచేసుకొన్న వారంగోజులకు, జమిందారుగారి బాబాయి కొక ట్యూటరు కావాలని తెలియనచ్చింది. ఆశతో జమిందారుదర్శనం చేసుకున్నాడు. కోరిక ఫలించింది. చిన్న దొర కూడాకూడా తిరగటం, అతనికి బుద్ధిపుట్టినప్పుడు రెండు ముక్కలు చెప్పటంకంటే వేరే పని ఏమీ లేదు. జీతానికి లోపంలేదు. ప్రాణంకుదుటబడ్డది. రాణీ అప్పుడప్పుడు సంజీవరావుకు కబురుచేసి పిల్లవాడి యోగక్షేమాలు కనుక్కునేది. అల్లాగే సంజీవరావు కష్టసుఖాలుకూడా విచారించేది. క్రమేణా సంజీవరావుకు ఆమెయందు చాలా గౌరవం ఏర్పడ్డది. విమల రాణీగారిని చూడటానికి ఉత్సాహపడటం బదులు అడ్డు ప్రశ్నలువెయ్యటం చూసి సంజీవరావుకు చిరాకువేసింది.

‘ఎందుకేమిటీ, నీ మొహం ! ఆవిడ అంతగా నిన్ను చూడాలని అంటూవుంటే నువ్వు—’ అన్నాడు విసుగుతో.

‘అదికాదండీ, నాకు మంచిచీర వక్కటి అయినా లేదుగదా, ఎల్లాగ అనీ.’



విమలకు ఎక్కడికైనా వెళ్లాలన్నప్పుడల్లా తనకు మంచి చీరెలు లేవని జ్ఞాపకం వస్తూ వుంటుంది. అందుకనే సంజీవ రావు ఆమెను ఎక్కడికీ తీసుకుపోనేరడు.

‘నీ పెళ్ళినాటి పట్టుచీరె వున్నదిగదా, అది చాలెద్దూ’ అన్నాడు సముదాయిస్తూ.

‘అదేమి చీరండీ! అంత వెలసిపోయింది! కొంచెం చినిగిందికూడాను’ అన్నది, మారాముపెడుశూ.

‘ఫరనాలేదులే. ఏచీర కట్టుకున్నా ఆవిడకంటే అందం గానే వుంటావు.’ అన్నాడు సంజీవరావు కొంటేగానవ్వుతూ.

విమలముఖము కలువపువ్వులాగ వికసించింది. ఆమె కళ్ళల్లో సంతోషం ఉక్కిరిబిక్కిరయింది. కాని మరుక్షణమే విచారరేఖలు ముందుకు తోసుకువచ్చాయి. ‘ఏమోలెండి, ఎల్లా వుంటేనేం, ఆవిడ అదృష్టం నా కెల్లావస్తుండి’ అంది.

“సరేలే, మూడుగంటలకు నవ్వు పిల్లలూ సిద్ధంగా వుండండి. నేను వచ్చి తీసుకుపోతాను” అన్నాడు, అతను, మళ్ళీ కండువా వైసవేసుకుంటూ.

\*

\*

\*

విమల పన్నెండింటికే మొదలుపెట్టింది ప్రయాణ సన్నాహం. అయినా, పిల్లలకు తలదువ్వి నీళ్ళుపోసి తనూ సింగారించుకునేప్పటికే మూడు కావచ్చింది. విమలకు విసుగూ విచారం ముంచుకువచ్చాయి “ఏమిజీవితం! ప్రాద్దున లేచిందిమొదలు రాత్రి పదిగంటలదాకా ఊణం తీరికలేదు. ఎక్కడికీ వెళ్ళాలన్నా విశ్వప్రయత్నం కావాలి. జీవితంలో



విశ్రాంతి శాంతి రెండూ లేవు. అన్నీ తీరనికోరికలే. ఇప్పుడు జమీందారుగారింటికి వెళ్లకపోతేనేం? తను ఆమెకంటే అందంగా వుంటుండటం. — అయితేమాత్రం ఆమెకూ తనకూ సామ్యం ఏమిటి? ఆమె లక్ష్మీప్రసన్నురాలు, తన వెలిసిన చీర, తనూ—బండిఆగిన చప్పుడు విని తలుపు తీసింది.

“రెడీగా ఉన్నారా? పోదామా?”

“ఊ చూడండి: ఆవిడకు చాలా గర్వమా?”

“ఛీ!, చాలా మంచి మనిషి.”

తల వాల్చుకొని బండి ఎక్కింది విమల. పిల్లలిద్దరూ బండిచూసి మురిసిపోయారు.

\*

\*

\*

జమీందారిణిగారి పేరు గుణవతి దేవి. ఆమె, జమీందారుగారూ ఒకరినొకరు చూసుకొని కొన్ని సంవత్సరాలవుతుంది. గుణవతి ఇప్పుడు కేవలం విలువైన నస్తువులు కొనడంతోనే హృదయాన్ని తృప్తిపరచుకోవాలని చూస్తున్నది. చీరెల్లా, నగలూ సంతోషాన్ని ఇవ్వడం మానేసి చాలా గోజులైనా కూడా అలవాటుచొప్పున ఇంకా కొంటూనే ఉంటుంది. పైగా ఆమెకు అదే వ్యాపకం కూడాను. ఇవ్వాలి కూడా విమల నచ్చేసరికి ఆవిడ చీరల బేరంలోనే ఉన్నది.

‘డబుల్ కలర్ చీరలు ఇప్పుడు చాలామంది కడుతున్నారమ్మా. ఈ చీర చిత్తగించండి’ అంటున్నాడు సెట్టి... విమల చీర చినుగు కనపడకుండా కుచ్చెళ్ళు సర్దుకుంటూ రాణిని సమీపించింది.



‘రండి, కూర్చోండి’ అన్నది సోఫా చూపిస్తూ, గుణవతి. విమల బెడకుతూ కూర్చున్నది, చీరలనుచూస్తూ. ఎంత మంచి చీరెలు! ఎంత చక్కని జరీషని! ఆ చీరెలన్నీ చూస్తూ వుంటే, తన వంటిన వెలిసిపోయిన చీరె ముళ్లు గ్రుచ్చుకుంటు న్నట్లున్నది.

గుణవతికి మాత్రం ఒక్క చీరా నచ్చలేదు. అసలు ఆ మకు కావలసినది చీరెలయితేగదా! ‘ఏమీ బాగా లేవు, లేవు ఇంకేమయినా రకాలు పట్టుకురా.’ అన్నది సెట్టికో.

‘చిత్తం’ అంటూ మూట కట్టుకొని వెళ్ళిపోయాడు సెట్టి....దాసీది టీ తెచ్చి పెట్టింది....

‘టీ పుచ్చుకొంటారా’ అన్నది గుణవతి. విమల గుణవతి కేసి తలెత్తిచూసింది. అందం లేకపోయినా, ఆమె ముఖంలో ఎంత రీతి వున్నది! ఏనో చెప్పలేని ఆకర్షణ!... కళ్ళల్లో మాత్రం విచారం కనబడుతుంది.

‘పద్దండి, నాకు అలవాటు లేదు’ అన్నది వినపడి విన పడకుండా.

గుణవతి, మాట్లాడకుండా, రెండు కప్పులలో టీ పోసి పిల్లలిద్దరికీ ఇచ్చింది. చిన్నవాడు వేడి పట్టుకోలేక టీ అంతా కాళ్ళీర తివాసీమీద కొంతా, తన చొక్కామీద కొంతా నలకబోసుకున్నాడు. ఖరీదయిన తివాసీ మరకైందన్న భయంతో పిల్లవాడిమీద కోపం వచ్చింది విమలకు. ‘ఏమి సంతానం’ అని మనస్సులో విసుక్కున్నది. గుణవతిమాత్రం, నచ్చుతూ, పిల్లవాడిని దగ్గరకు తీసుకొని పట్టుదుమాలుతో



తుడిచి మళ్ళీ టీ త్రాగించింది....విమలకు కొంచెం ఊపిరి సలిపింది.

‘ఎప్పుడూ ఇంతే ! ఎక్కడికెళ్ళినా యేదో వకటి. బయట అడుగుపెట్టడానికే భయం’ అన్నది విమల.

‘ఫరవాలేదండీ ! ఈ మాత్రానికే !!’ అంటూ నవ్వింది గుణవతి.

‘అది కాదండీ, నాకు వీళ్ళతో విసుగొస్తున్నది. ఒక్క నిమిషమైనా విరామంలేదు. ఎప్పుడూ నా కొంగు పట్టుకొని వదలకు’ అన్నది విమల,—పంసారం గొడవల్లోకి దిగుతూ, మామూలు ధోరణిలో.

‘మంచిదేగదా, మీకు బాగా కాలక్షేపం అవుతుంది.’

‘సరిలేండి, వీళ్ళతో ఒక్కపసీ తెమలదు.’

గుణవతి అకారణంగా నవ్వింది. ‘అదీ! మీకు తీరికలేనిపని. అందునించి విసుక్కుంటున్నారు. నాకు రోజంతా ఏమీ యోచదండీ ! ...ఇంక మా బాబు, నే రమ్మని కబురుచేస్తేనేగాని నా దగ్గరకు రాడు. వచ్చినా, పదినిషాలుకూడా వుండడు. వాడికి నాదగ్గరకంటే ‘ఆయా’ దగ్గరే ఎక్కువ చనువు ! నేను లేకపోయినా ఏమీ బాధపడడు కాని ‘ఆయా’ ను విడిచి ఒక్క నిమిషంకూడా వుండలేడు !’ అని గట్టిగా నవ్వింది.

ఆ నవ్వులో విషాదం ప్రతిధ్వనించింది.

విమల విస్తుపోయి చూసింది: ‘దాసీలూ ! దాదులూ ! పనిలేక ప్రొద్దుపోదట ! ఎంత అదృష్టవంతురాలు ! !’ అనుకున్నది.



‘పంతులుగారు కూడా వచ్చారా’ అన్నది గుణవతి—  
ప్రసంగం మారుస్తూ.

‘ఆ! బయట వున్నారు. నేను. వెళ్తాను, చాలా  
సేపైంది’ అంటూ లేచింది విమల.

దాసీది పళ్లు, తమలపాకులూ తెచ్చిపెట్టింది.

‘తరుచు వస్తూవుండండి’ అన్నది గుణవతి.

‘అల్లాగే. కాని, నాకు ఇల్లు కదలడానికే ఏలుండ  
దండీ. పనిఅంతా పూర్తిచేసుకొనేసరికి ఆయన ఇంటికి వస్తారు.  
ఏవో కబుర్లతోటి గడిచిపోతుంది. నేను లేకపోతే ఆయన  
కేమీ తోచదు’ అన్నది విమల సిగ్గుపడుతూ. గుణవతికి కళ్లు  
చెమ్మగిల్గినవి.

పిల్లలు పళ్ళకోసం ఎగబడ్డారు. ప్రతిదానికీ వాచిపోవ  
టమే! విమలహృదయం అనమానంతో, దుఃఖంతో క్రుంగి  
పోయింది. కళ్ళల్లో నీరు నిండింది.

గేటు దాటుతూ భర్తతో ‘ఎంత నిదానమైన మనిషి!  
ఏ కొరతా లేదుగదా! ఏమి అదృష్టం!!’ అన్నది కళ్లు  
తుడుచుకుంటూ.

‘ఎంత అందంగా వున్నది! చిలకాగోరునంకలలాగా  
వున్నారు. ఏమి అదృష్టం’ అనుకున్నది గుణవతి,—కిటికీ  
లోంచి చూస్తూ...కన్నీటిధార ఆపుకోలేకపోయింది.



## రూపాయి విలువ

దంతపు భరిణి తెరచాడు.

ఒకసారి చేతిలోకి తీసుకొని అటూ ఇటూ త్రిప్పి చూచాడు—తృప్తితో, మందహాసంతో, స్వర్గసుఖం అనుభవిస్తూ; ఒక్కరూసాయ!

అతని జీవితలక్ష్యం, జీవిత సమస్యలూ అన్నీ ఆ ఒక్కరూసాయ చుట్టూ తిరుగుతూన్నట్లు ఎంత ప్రాణప్రదంగా చూచుకుంటున్నాడో! ఎన్నాళ్ళనుంచో!

.. ఆ రోజులు వేరు.

అడిగినవారికి లేదనకుండా ఇచ్చేవాడు. తన జేబు లోంచి రూపాయలు ఊరుతూ ఉన్నట్టే ఖర్చుపెట్టేవాడు.

అందరూ అతనిని “ధర్మదాత” అన్నారు.

అతని బౌద్ధార్యం వినూతన మన్నాగు.

అతని ఇల్లు లక్ష్మీనివాసం; అతని ఇల్లాలు సాక్షాత్తు మహాలక్ష్మి అన్నారు.

నిజంగా, ఆమె ధర్మసత్రం నడిపింది.

ఆరోజులలో అతనికి రూపాయలకు లెఖలేదు.

ఇది నాది అనే భావం అసలే లేదు: తను అందరి కోసం ఆర్జిస్తున్నాడు. తన ఆర్జన ఖర్చుపెట్టుకోడానికి అందరికీ హక్కు ఉంది.

తన సొమ్ము వాడుకున్నవారు తనకు ఋణపడినారని కాని, తనకు కృతజ్ఞత చూపాలని కాని అతను ఎప్పుడూ



అనుకోలేదు; తీసుకున్న సొమ్ము వారు తిరిగి ఇస్తారని ఎదురు చూడనూ లేదు.

\*

\*

\*

ఉన్నట్టుండి పరిస్థితులు మారిపోయాయి.

హఠాత్తుగా అతని వ్యాపారం పడిపోయింది. రూపాయలు ఊట ఊరడం ఆగిపోయింది.

గట్టులేక ప్రవహించిన ధార సన్నగిల్లిపోయింది.

ఇంకేముంది!

స్వేచ్ఛగా అతని సొమ్ము వాడుకొని ఆనందించిన వారంతా ఇప్పుడతనిని చూచి ముఖం చాటుచేసుకుంటున్నారు. ప్రయత్నించి మరోత్రోవను వెళ్ళిపోతున్నారు.

అతనికి అర్థంకాలేదు.

స్వేచ్ఛగా సాగిన చేయి కుంటువడింది.

—బాధతో అవమానంతో, నిరుత్సాహంతో కుమిలి పోయాడు;

తిరిగి కోలుకోలేకపోయాడు. ప్రయత్నించడానికి కూడా శక్తి లేకపోయింది. దినమోయుగమైనా, ఎంత నిరుపయోగంగా గడిచిపోతున్నాయి రోజులు!

క్రమంగా. భార్య సణుగుడు ప్రారంభించింది. ఇంట్లో ఇదిలేదు, అదిలేదు అని గొణిగింది.

“అంత అశ్రద్ధేమిటి! పనులు చక్కబెట్టుకోకూడదూ”  
—అని మందలించింది.

చూసి, చూసి, ఒక్కోరోజు వంటకూడా మూని వేసింది.



భార్య ఎందు కిల్లా చేస్తోందో అతని కేమీ అర్థం కాలేదు. . . ఎంత ఆలోచించినా కొత్త పరిస్థితులు అతనికి అవగాహన కాలేదు. నీరులేని చేపలా అతని హృదయం నడలి పోతోంది.

ఆరోజు ఇల్లు వదలి వెళ్ళాడు. ఏమీ తోచకుండా తిరిగి బారెడు ప్రొద్దున్నదనగా కృష్ణబద్ధుకు చేరుకున్నాడు. దాహం తెలియలా. ఆకలి తెలియలా. వడగాలి తెలియలా.

పొంగుతున్న అలలను చూస్తూ, అవతలి ఒడ్డున మేఘాలను చూస్తూ పొలాల్లో పనిచేసే రైతులను చూస్తూ అట్టే ఉండి పోయాడు నది అంచున.

“బాబూ! మల్లెదండలు కొంటారా? - ఇవన్నీ ఇచ్చేస్తాను” - అంటూ, ఆశగా నవ్వుతూ అడిగింది ఆ రేంజ్ల అమ్మాయి. గంప చంకన బెట్టుకు ఇంటికి పోతోంది.

ఆ అమాయకురాలి ముఖం చూస్తే అతని కెంపు జాలి వేసింది. రెండు చేతులతో దండలు తీసుకొని కళ్ళనద్దు కున్నాడు. పైరుగాలంతా ఒక్కసారి మల్లెవాసనలతో నిండి పోయింది.

“ఇదుగో!” అని జేబులో చెయి పెట్టాడు. ఖాళీ జేబు! అతనికి భయమేసింది: తన జేబు ఖాళీగా ఉండ వచ్చని అతనికి తోచలేదు. — దిగులుగా పువ్వులిచ్చేశాడు.

‘పోనీ రేపే ఇద్దరుగాని బాబూ’ అంది ఇచ్చిన పువ్వును తిరిగి తీసుకోవడం ఇష్టంలేక.

ఆమె అతనిని చూచి జాలిపడుతోందని గ్రహించాడు. తన దగ్గర ఒక్కదమ్మిడీ లేదు.



అతను పువ్వులు తీసుకోలేదు.

ఏదో అపరిమితమైన భయం అతనిని ఆవరించింది. ఆ అమ్మాయి జాలిచూపు మళ్ళీ మళ్ళీ కనబడుతోంది.

‘—ఓహో! మీరా!’—ఎవరది?

‘ఓహో! మీరా!.....కులాసాగా ఉన్నారా’ అని పలుకరిస్తున్నాడు రామయ్య.

రామయ్య అని గుర్తించాడు కాని, జవాబియ్యలేదు. ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు రామయ్య.

‘అన్నట్టు—మీకు ఒక్కరూపాయి వ్వాలండి, సేన్నా త్తేంది’—అని తెల్లని క్రొత్తరూపాయ అతని చేతిలో పెట్టాడు.

‘రూపాయా? నాకా?’—అని ఆశ్చర్యపోయాడు అతను. ‘నాకు రూపా యెందుకియ్యాలి?’

‘అదేమిటండీ! ఆ వేళ ఊరెళుతూ దారిఖర్చుకని మీ దగ్గర తీసుకోలేదండీ. మరచిపోయారు కామయ్య,’—అంటూ లేచి వెళ్ళిపోయాడు రామయ్య.

ఎక్కడో, ఎప్పుడో అతనికి జ్ఞాపకంరాలేదు.

కాని, ఎందరు ఎన్నిసార్లు తన దగ్గర తీసుకున్నారో, ఒక్కరైతే నా తిరిగి ఇస్తారని తను ఎన్నడూ అనుకోలేదు. అది కాధ్యసేలేదు. ఇప్పుడు రామయ్య ఎన్నడో తా నిచ్చిన రూపాయి ఇంత జ్ఞాపకంగా తిరిగి ఇయ్యడం ఎంతో ఆశ్చర్య మేసింది.

అతని అరచేతిలో రూపాయ తెల్లగా తళతళా మెరిసింది.



ఆ రూపాయను చూస్తూ అతనికి కలిగిన ఆనందం తన జీవితంలో ఇదివరకు ఎన్నడూ కలుగలేదు.... ఎన్ని రూపాయలు అతని చేతిలోంచి ధారగా పడి దొర్లిపోలేదు!

అతని కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. ప్రాణంపోయినా, ఈ రూపాయను పోగొట్టుకోను అనుకున్నాడు.

ప్రొద్దు వాలుతూఉండగా ఇంటి ముఖంపట్టాడు. ఇల్లు చేరగానే, ఆ రూపాయను దంతపు పెట్టెలో దాచుకున్నాడు.

\*

\*

\*

అతని స్వభావం పూర్తిగా మారిపోయింది. మళ్ళీ రెండు చేతులతో ఆర్జించడం మొదలుపెట్టాడు—ఎంతో ఉత్సాహంతో, ఎంతో ఆసక్తితో. కాని, అతను మునుపటి మనిషి కాదు: ఒక్కొక్క దమ్మిడి కూడబెట్టడం నేర్చుకున్నాడు. బ్రహ్మదేవుడికైనా అతని చేతిలోంచి ఒక్క రాగ్నిపైసా రాలదు.

‘ధర్మదేవత!’ అని అతనిని పొగడినవారే ‘పరమ లోభి!’ అన్నారు.

కాని, అతను వినిపించుకోలేదు.

ఇంటి ఖర్చుకుకూడా భార్యను ఎంతో ఇబ్బందిపెట్టేవాడు. ఎక్కడ దాచేవాడో తన ఆర్జన అంతా—ఆమెకు అర్థమయ్యేదికాదు. అతని ప్రవర్తన చూచి విస్తుపోయింది అబ్బ! ఎంత ఇబ్బందిపడుతుంది!

\*

\*

\*

\*



ఉన్నట్టుండి దంతపు భరిణిలో రూపాయ మాయమై పోయింది.

అతను నిర్ఘాంతపోయాడు !!

జారి పడిపోయిందేమో అని అలమారంతా వెదికాడు.

ప్రతికాగితం తీసి చూచాడు . ఇల్లంతా వెదికాడు.

ఆఖరికి భార్య నడిగాడు: ఈ దంతపు భరిణిలో రూపాయ తీశావా నువ్వు?—అని.

భయపడుతూ, చెప్పింది ఆమె: 'గాజులు కొనుక్కున్నాను. ఎంతో బాగున్నాయి. చూడండి: ఎంత బాగున్నాయో!'—అని చేతులు ముందుకు చాచింది.

అతను కుప్పకూలినట్టు పడిపోయాడు.

ప్రాణము పోయినా ఆ రూపాయ పోగొట్టుకో ననుకున్నాడు—ఆ రూపాయతో ఆమె గాజులు కొనుక్కుంది! అతనికి నోటిమాట రాలేదు.

కోపగించుకోడానికి కూడా ధైర్యంలేదు. తన సర్వస్వమూ పోగొట్టుకొన్నట్టు బాధపడ్డాడు.

ఆమె అతనివేదన చూచి కంట తడిపెట్టుకుంది...దగ్గరగా వచ్చి మెల్లిగా అంది:

'ఎంతో బాగున్నాయి—గాజులు. కొనుక్కోవాలని పించింది. నాదగ్గర ఒక్కదమ్మిడీ లేదు. కొనకుండా ఉండకపోయాను....మీ రింత బాధపడతారని తెలియదు'—అని, వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది.



ఆమె బాధచూసి అతనికి అపరిమితమైనజాలి ముంచు  
కొచ్చింది. తన రెండుచేతులతో ఆమె ముఖాన్ని తన  
ముఖానికి చేర్చుకున్నాడు. తన చెక్కిలితో ఆమె కన్ను  
లొత్తి ఓదార్చాడు.

‘అబ్బే! అబ్బే! ఈ మాత్రానికే! ...కాని, ఆ  
రూపాయీ పిలుస నీకు తెలియదు. సావకాశంగా చెప్పతా’  
అన్నాడు.

\*

\*

\*

ఇప్పుడు మళ్ళా అతని చేతులలో రూపాయలు ధార  
గట్టినవి.

వా రిల్లు మళ్ళీ ‘లక్ష్మీనివాసం!’







## బ్రతుకు తీపి

అమ్మ ఏదో చెబుతోనేవుంది. 'పోనీలేమ్మా, నీ వళ్ళు నయమై ఇంటికొచ్చావు. అంతే చాలు.' అంటూ ఇంకా ఏవో ఏవో...

—తను ఒక్కటి వినిపించుకో లేదు. ప్రపంచమంతా ఒక్కసారి చలనం లేకుండా స్థాణువులా నిలిచిపోయినట్లయింది. హృదయంలో క్రమ్ముకున్న శూన్యం జగమంతా ఆవరించుకున్నది.

ఏదో ఆలోచన! 'ఇందుకోసమేనా ఇంటికి వచ్చానా? ఇందుకేనా ప్రాణాలకోసం ఇంత వెనగులాడింది?'

మళ్ళీ మళ్ళీ ఇదే ఆలోచన గంటకొట్టిరట్లు తల్లో తిరిగింది. తూలుతూ నిద్రలో లేచి నడిచినట్లు గుమ్మండాకా వెళ్ళింది. ఏదో అలవాటుగా తనకు తెలీకుండానే అన్నది:

'అమ్మా, అల్లా కొంచెం దూరం పికారు వెళ్ళివస్తాను.'

అమ్మ ముఖంలో ఎక్కడలేని ఆత్రుత, భయమూ కనుపించాయి. తన్ను ఆపాలని ఎంతో ప్రయాసపడుతున్నట్లు కనుపించింది. కాని మళ్ళీ ఆపడానికి ప్రయత్నించలేదు. తను ఆగనూలేదు.

అల్లాగే అంతులేకుండా నడుస్తూ వెళ్ళింది.

అప్పుడే వర్షం కురిసి వెలసింది. వర్షాకాలంలో ఈ ఊరు ఎంత బాగుంటుందో. త్రోవపొడుగునా ఎన్నో రక రకాల పువ్వులు! చల్లగాలికి ఆనందంతో మెల్లమెల్లగా ఊగి



పోతున్నాయి—నీటి ముత్యాలు రాలుస్తూ, ఎరుపు, నీలం, పసుపు ఎన్ని రంగులో! దూరాన కొండలు నీలంగా ఆకాశాన్నంటుకుంటూ చుట్టూ గిరి గీసినట్లున్నాయి—నీరెండలో పచ్చికబయళ్ళు తళతళలాడుతున్నాయి. ఎంత ప్రశాంతంగా ఉంది. ఏమాత్రం జన సంచారం లేకుండా! కాని తనకు తోడుగా ఉంటుందని వెనకాలే అమ్మ లక్ష్మిని పంపుతుందేమో? వెనక్కు తిరిగి చూసింది. ఎవ్వరూ లేరు; అమ్మయ్య!

ఎంతసేపు నడిచిందో... ఇల్లాగే అంతులేకుండా నడుస్తూ వుంటే ఎంత బాగుండును! ప్రపంచమంతా ఎప్పుడూ పువ్వులతో, వర్షపు బిందువులతో, ఇల్లాగే ప్రశాంతంగా, మనోహరంగా వుంటే ఎంత బాగుంటుంది!...

క్రమంగా తను శానిటోరియమ్‌కు వెళ్లడం, ఒక రోజూ రెండు రోజులూ కాదు, ఎనిమిది నెలలు బాహ్యప్రపంచంతో సంబంధంలేకుండా బందీగా జీవితంగడపటమూ; అన్నీ ఒక్కటొక్కటిగా పూసగ్రుచ్చినట్లు జ్ఞాపకంవచ్చినాయి. అబ్బా! ఈ చల్లనిగాలికోసం, ఈ పచ్చని పువ్వులకోసం, వెన్నెలకోసం, స్వేచ్ఛకోసం, ఎంత పరితపించింది! అందరిలాగే తనూ జీవించివున్నానని, జీవిస్తున్నానని అనుకోవాలని ఎంత ఆరాటపడింది!

ఆవేళ మామయ్య నచ్చాడు. అప్పటికి తను శానిటోరియమ్‌కు వచ్చి మూడురోజులే అయింది. కాని, తనకు ఆ మూడు రోజులే మూడు యుగా లనిపించింది—తెల్లని దుస్తులతో మెషిన్లలా తిరిగే నర్సులు, నెత్తిమీద విధి విసుగూ



లేకుండా తిరిగే ఫాను, చూసి చూసి విసుగుపట్టింది. ఏమీ తోచక, రోజంతా కిటికీ దగ్గరే కూర్చునేది. కిటికీకి ఎదురుగానే ఎన్నో పెద్దపెద్ద చెట్లు దగ్గర దగ్గరగా పైనుంచి పచ్చని పందిరిలా వుండేవి. దూరాన బోర్డింగు స్కూలు గేటు మాత్రం కనుపించేది. రోజంతా ఎందరో పిల్లలు నవ్వుతో, అరుస్తూ, అల్లరిచేస్తూ అటూ ఇటూ తిరుగుతూ వుండేవాళ్లు. ఎంత స్వేచ్ఛగా వుండేవాళ్లు! వాళ్లని చూసినప్పుడల్లా తన కళ్లు చెమ్మగిల్లేవి. మళ్లీ ఒక్కొక్కప్పుడు, తనూ వాళ్లతో తిరుగుతూవున్నట్టే వుండేది తనకు. కాని, నన్ను తనకి ఆ మాత్రం స్వేచ్ఛకూడా ఇవ్వదలచుకోలేదు.

ఓరోజు మందలించింది: 'ఎప్పుడూ కిటికీ దగ్గరే కూర్చోకూడదమ్మా! చల్లగాలి నీవంటికి మంచిది కాదు.'

స్వయంగా వచ్చి కిటికీ మూసేసింది;— ఆ కాస్త ప్రపంచం దూరమైంది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నంఅంతా ఏమీ తోచలేదు. ఉండి ఉండి ప్రక్క గదులలోనుంచి భరించలేని బాధతో మూలుగులు వినిపించేయి. తనకి విచ్చెత్తినట్లయింది. బయట అందాన్ని, ఆనందాన్ని వెతుక్కుంటూ నలుగురితో కులాసాగా ఆడుతో, పాడుతో, ప్రపంచంలో బాధ వున్నదనే మరచిపోతుంటాం. కాని, ఇక్కడ నిరాశ, నిస్సహాయత, బాధ, నిస్సహా, అన్నీ ప్రోగుచేసి కుప్పపోసినట్లయింది. అగి అగి వచ్చే ఈ ఆర్తనాదాలు ప్రపంచపు దుఃఖచరిత్ర, శంఖం వూది వినిపిస్తున్నట్లుంటుంది. అబ్బా!—ఎక్కడికో పారిపోవాలనిపిస్తుంది. వేరే ధ్యాసలేకుండా ఇక్కడే వుండడం ఎంత బాధ!



ఆరోజు సాయంత్రమే మామయ్య వచ్చాడు. వస్తూనే గది నాలుగు మూలలా చూస్తూ అన్నాడు: 'ఆయువు బాగుంటే గాయంఅంత సుఖం లేదు సుమా!' తెచ్చి పెట్టుకుని నవ్వాడు.

తెల్లబోతూ, కోపంతో అన్నది తాను:

'అదేమిటి మామయ్యా, అల్లా అంటావు?'

ఆయన అన్నాడు: 'అవునమ్మా, ఈ గదీ అదీ చూడు. ఎంత దర్జాగా వున్నదో! పైగా అందరూ ఇప్పుడు నిన్ను ఎంత శ్రద్ధగా చూస్తారు!'

ఏమి అర్థంలేని మాటలు! ఊరికే తనని ఓదార్చడానికే అంటాడేమో! ఈ గది బాగుంది; ఈ పరుపు బాగున్నది; ఇక్కడ నర్సులందరూ చాలా మంచివాళ్లు; నీకు త్వరగానే నయమవుతుంది; వచ్చినప్పటికన్నా ఎంత ఆరోగ్యంగా వున్నావు! - అబ్బా! ఎన్ని అబద్ధాలు చెప్పతారో తన కోసం! తనని సంతోషపరచాలని ఎంత ప్రయాసపడుతారో!

అందరూ అంతే! తమ మాటలు వింటో ఈ దిక్కులేనివాళ్లంతా మోసపోతారనే వారి ఉద్దేశం.

తనకి తెలుసు తన ఆరోగ్యం బాగాలేదని. ఎంతో శ్రమపడితేనే గాని తనకి నయంకాదని! అయినా తనకి త్వరలోనే ఆరోగ్యం కలుగుతుంది! తనలోని అణువు అణువు ఆరోగ్యంకోసం పరితపిస్తోంది! తన హృదయంలో ప్రతి ఒక్క కోరికా తన ఆరోగ్యాన్నే చుట్టుకు తిరుగుతున్నది.

తనకోసం, బావకోసం తనకు తప్పకుండా నయమవుతుంది. ఎన్నివోజులైనా బావ తనకోసం కనిపెట్టుకుని వుం



టాడు. బానకీ తనకీ పెళ్లవుతుంది. తమ జీవితమంతా పువ్వులతో నిండిపోతుంది. ఈ ఆశే తనకి ప్రాణం పోస్తోంది.

అబ్బా! ఈ జీవితాన్ని ఎంతగా ప్రేమిస్తున్నది ! జీవితానికి దూరమైనప్పుడే తెలుస్తుంది జీవితం ఎంత ప్రియమైనదో ! అస్తమిస్తోన్న సూర్యుడిని చూస్తో, నది అంచున బావా తనూ ప్రౌద్ధ వాతేవరకూ ఇసుకలో ఆడుకోవడం; నెన్నెలరోజుల్లో పడవపికారు వెళ్ళితే, చల్లగాలిలో నీళ్లు చింది తన బుగ్గలనిండా పడడం; రాత్రి సినిమానుంచి వస్తుంటే వర్షంలో బావ పట్టుకొంటున్న తనమీద కప్పడం; ఇల్లా ఎన్నో—మధురమైన జ్ఞాపకాలు, కమ్మని తావిలాగ తన హృదయాన్ని చుట్టుకొంటున్నాయి. తనకి జీవితమందు ఆశ కలిగిస్తున్నాయి !

ఇంకా ఎన్నో—జీవితంలో అందమైనవి ! రంగురంగుల పువ్వులు; సన్నని సరిగంచు వల్లెలు; మధుబాల నవ్వు; సైగల్ పాటలు; ఎడతెగని పుస్తకాలు; దూరమైనకొద్దీ మరింత ప్రియమౌతాయి ! ఎన్ని రకరకాల పరిమళాలతో నింపుకొంటాయో ఈ జీవితాన్ని ! బ్రతుకు తీపి ఎప్పటికీ వదలదు.

...తనకు తప్పకుండా నయమౌతుంది !

ఎంతమంది నచ్చేవారో తనని చూడడానికి శానిటోరియంలో, ఎన్నిరకాల ప్రకృతులు ! కాని, ఒక్కరూ మూడు నిమిషాలకన్న ఎక్కువ కూర్చున్నట్లు జ్ఞాపకంలేదు. డ్యూటీగా వచ్చి, ముళ్లమీద ఉన్నట్లు వుండి, వెళ్ళిపోయే వారు. అవును, జీవితానందంలో మునిగి తేలేవారు మృత్యు



వుకు సమీపంగా పున్నవాళ్ళ దగ్గర ఎక్కువసేపు కూర్చో  
రులే ! వారిని గురించి ఎక్కువ ఆలోచించలేకు ! వెలివేసినట్లు  
తనెంత బాధపడేదో ! ఎంత ఒంటరితనాన్ననుభవించేదో !  
ఎవరికి అర్థమౌతుంది ?

ఆఖరుకి, బావకూడా ఎక్కువగా రాలేదు. ఒక్కసారి  
మాత్రమే వచ్చాడు. రెండు నిమిషాలకన్న ఎక్కువ వుండ  
లేదు. ఏవో రెండు పొడిమాటలు మాట్లాడి వెళ్ళాడు. మళ్ళీ  
రాలేలేదు. అమ్మ చెప్పేది: 'అతను నువ్వు బాధపడుతూ  
వుంటే చూడకడమ్మా, అందుకని రాడు. నువ్వింకత్వరగానే  
ఇంటికొస్తావుగదూ !'

అవును పాపం; బావది ఎంత సున్నితమైన హృదయం!  
ఏమాత్రం బాధ అయినా చూడలేడు. అణుమాత్రమైనా  
అందవికారాన్ని సహించలేడు—మొదట బావ తరుచు ఉత్త  
రాలు వ్రాసేవాడు. పెద్దపెద్ద ఉత్తరాలు, ఎంతో ప్రేమతో,  
ఎంతో ధైర్యంచెబుతో ! ఆ తరువాత క్రమంగా ఉత్తరాలే  
రాలేదు. అమ్మ ఎన్నో సాకులు చెప్పేది.

'అతనికి పరీక్షలటమ్మా, చదువుకుంటున్నాడట ఏదో  
ఉద్యోగంకోసం తిరుగుతున్నాడటమ్మా. ఢిల్లీ వెళ్ళాడట.  
వచ్చాక వ్రాస్తాడేమో !' ఇట్లాగే ఇంకా ఏవో ఏవో; తను  
అన్నీ నిజమనే నమ్మింది.

ఒసారి, పిన్ని తనని చూడటానికి వచ్చింది. ఎంతో  
ఆహ్లాదంగా దగ్గర కూర్చుని ఎన్నో ప్రశ్నలువేసింది.  
తన కేమీ ఉత్సాహం కలుగలేదు. తనకి నయం కాకపోతే  
పిన్నికూతురు రజనిని బావ పెళ్ళిచేసుకోవచ్చు. కూతురి



వివాహానికి, తన ఆరోగ్యానికి వున్న సంబంధం ఆవిడకు తట్టకుండా వుంటుందా? ఈనిమిషంలో మాత్రం ఆమె అదే ఆలోచిస్తూవుండకుండదూ? స్వార్థాన్ని పూర్తిగా మరచిపోగలరా? తనకు నమ్మకం కలగలేదు.

‘రజని కాలేజీలో చేరిందా?’

‘బావ కాలేజీలోనేనా?’

ఏవేవో అర్థంలేని ప్రశ్నలువేసింది తను. పిన్ని కల నరపడింది. ఒకవేళ బావ రోజూ రజనిని కలుసుకుంటూ వుండొచ్చు.

ఎవరు వచ్చినా ఎవరు రాకపోయినా, అమ్మ, లక్ష్మి రోజూ వచ్చేవారు. తనతోపాటు ఖైదీల్లా కూర్చునేవారు. అమ్మ ఎంత శ్రమపడేది! ఎన్ని కబుర్లు చెప్పేది. మాటలతో, ప్రేమతో తనకు జీనంపోసింది. తనకు ఎల్లాగైనా ఆరోగ్యం కలగాలని అమ్మ పట్టుపట్టింది.

తూగుతూ, లేస్తూ, జీవితాన్ని గురించి కలలుకంటూ రోజులు గడిచేవి. నర్సు మాత్రం మధ్యమధ్యన మందివ్వాలనో, టెంపరేచర్ చూడాలనో, ఏదో వంకతో వచ్చివెళ్లేది. ఓరోజు నిద్రలేపి చెప్పింది:

‘రేపు ఇంటికెళ్ళొచ్చు.’ డాక్టరు చెప్పింది.

తనకి నమ్మకంకలుగలేదు. నిజమే! నిజంగానే! తనలో ఉత్సాహం! కట్టలు తెంచుకొని ప్రవహించింది. అణువు అణువులో క్రొత్తచైతన్యం కలిగింది. ఎనిమిది నెలలకి తనకి విముక్తి దొరికింది. తనూ నలుగురిలో మనిషి ననిపించుకోవచ్చు.



ఇంటికి వచ్చినరోజే బావ వస్తాడనుకుంది. రాలేదు. రెండోరోజూ రాలేదు. మూడోరోజూ రాలేదు. తన కేదో నిరాధారంగా అగాధంలోకి కృంగిపోతున్నట్లు నిపించింది. శానిటోరియంలో ఉన్నన్నాళ్ళూ బయట జీవితమంతా ఒక మధుర స్వప్నంలా తోచేది; కాని, ఇక్కడా ఆశ, నిరాశ, ఒంటరితనం, శూన్యతా—ఇవే.

నాలుగో రోజు బావ ఉత్తరం వ్రాశాడు. తనకు వళ్ళు నయమై ఇంటికి వచ్చినందుకు ఎంతో సంతోషిస్తున్నానని అంతే

అతడు వాత అమ్మ చెప్పింది: 'బావ రజనిని పెళ్ళిచేసుకుని చాల రోజులైంది.'

నిజమే! తను నమ్మలేకపోయింది. అమ్మ ఇంకా చెప్పుతూనే వుంది:

'నీకు నయం కాదనుకున్నారమ్మా. అత్తయ్య పట్టు పట్టింది. బావకు తప్పలేదు. అదీ మేనరికమే గదా అనుకున్నాను. అవును. ఎన్నాళ్ళని కనిపెట్టుకుంటారమ్మా. నీవు బాధపడతానని ఇన్నాళ్ళూ చెప్పలేదు. ఇంటికి వచ్చాక చెప్పనచ్చనుకున్నాను. పోనీలేమ్మా, నీకు నయమైంది. అంతే చాలు.'—ఇంకా ఏవేవో—తను వినిపించుకోలేదు, బొమ్మలా నిలబడిపోయింది...

అబ్బ! ఎంత దూరం నడిచింది! ఇంక ముందుకు వెళ్ళలేకపోయింది. అలసిపోయి తిరిగి ఇంటివేపు నడిచింది.

అమ్మ తెలిసే తనకు చెప్పలేదు. తెలిసే తననిమోసం చేసింది. అబ్బ! తనకి తెలిస్తే తను నిరాశతో, బాధతో కృంగిపోతుండేమోనని, తన కింకెప్పటికీ ఆరోగ్యం కలగదనీ



భయపడిందేమో, పాపం! ఎంత మమకారమో!

అబ్బా! ఎంతసేపని నడుస్తూవుంటుంది! ఈ కాస్త దూరం గడిచిపోతుంది! మళ్ళీ ఆ ఇంట్లోకే వెళుతుంది! మళ్ళీ అదే చీకటి. అదే నిరాశ!

ఉన్నట్టుండి, చల్లగాలికి రాలిన పూవొకటి ఎగిరి కాలి మీద పడింది. వంగి చేతిలోకి తీసుకుంది. ఎంత అందమైన పువ్వు! ఎంత మంచి వాసనో!

కళ్ళ కద్దుకుంది. కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

ప్రొద్దు వాలుతోంది! కిలకిలమంటూ పక్షులన్నీ గుంపులు గుంపులుగా గూళ్లకు పోతున్నాయి. ఎక్కడో, ఏచెట్టుమీదో, ఏగూట్లోనో, బెదురుతూన్న కళ్లతో తల్లి కోసం ఎదురుచూసే పసికూనలు స్ఫురణకు వచ్చాయి. కళ్లు తుడుచుకుంది.

పోనీ, బావ ఎక్కడో సుఖంగా వుంటేసరి! తన కింకేం కావాలి! తను ఇప్పుడు ఆరోగ్యంగా వున్నదిగదా! తను మళ్లా చదువుకుంటుంది. యమ్. ఎ. దాకా చదువు కుంటుంది. తనకోసం అమ్మ ఎంత శ్రమపడుతుంది! ఆవిడ కోసం తను సంతోషంగా వుంటుంది. తనకే నవ్వొచ్చింది.

నిండు ప్రవాహంలో మునిగిపోతున్న వ్యక్తికూడా ఒడ్డుకు చేరడానికి పూచికపుల్లయినా దొరుకుతుందేమో నని వెతుక్కుంటాడు. తను జీవించడానికి వంకలు వెతుక్కుంటు న్నది. బ్రతికివుండడానికి ఏదో వంక కావాలి. ఏదో ఆసరా దొరకాలి. ఈ జీవితమంటే ఎంత ప్రేమో!

.. గుమ్మం ఎక్కుతో పువ్వు తల్లో పెట్టుకుంది.







## మ స క తె ర

ఇంటిముందు చక్కని పారిజాతపు చెట్టు. తెల్లవారే సరికి, గుమ్మంలో మంచు ముత్యాలతో మెరుస్తూ ఉంటాయి ఎన్నో పువ్వులు ఒకదానిమీద ఒకటి ఒత్తిగిల్లి పగడపు గొట్టాలలోంచి ఆకాశాన్ని చూస్తూ, ఏవో కలలు కంటున్నట్లుంటాయి.

ఆ ఇంట్లో ఆ పువ్వులను చూసి మురిసిపోయేది రామారావు ఒక్కడే.

అతని భార్య కామమ్మకు ఆ పువ్వులమీద మోజు లేదు. రోజూ వాదనే ఇద్దరికీ.

‘ఎండ వచ్చేసరికి వాడిపోతాయి.’

అల్పాయుష్షు జీవులు.

ఈ క్షణిక సౌందర్యం ఎవరిని తృప్తిపరుస్తుంది ?

రామారావు వాదన వేరు:

‘నూరు సంవత్సరాలు జీవిస్తేమటుకు ఆ జీవితం సార్థకమైనట్లు రుజువేమిటి ? ఒక్క క్షణం, పరిపూర్ణమైన ఆనందాన్ని అనుభవించినా, ఆ అనుభూతి ఇంకొకరిలో కలిగింపగలిగినా, ఆ జీవితమూ, ఆ సౌందర్యమూ ఫలించినట్లే. ఆ క్షణం జన్మ జన్మలకూ మరపురానిది !’

కామమ్మ ఊరుకోదు.

‘ఈ పువ్వులవలన ఏమిటి ఆనందం ? చుట్టూ గొంగళి పురుగులు. ఆ బాధ భరించలేం.’



‘నిజమే ! సుఖాన్ని అంటి పెట్టుకొని ఎప్పుడూ దుఃఖం ఉండనే వుంటుంది. అయితే బాధ కలుగుతుందని భయపడి’ ఒక్క ట.ణమైనాలభ్యమయ్యేసుఖాన్ని దూరంచేసుకోవాలా?

\*

\*

\*

తీరికగా ఆలోచిస్తే, జీవితం చిత్రంగా వుంటుంది. సుఖ దుఃఖాలలో ఏది విలువకలదో చెప్పలేము. జీవిత పరమార్థ మేమిటో తెలిసికోలేము. అదృష్టవశాత్తు—జీవితాన్ని గురించి ఆలోచించడానికి తీరికేలేదు. జీవిస్తూ, ఆ జీవితపు సందడిలో, జీవితాన్ని గురించి ఆలోచించము. ఎప్పుడూ ఏదో అన్వేషణ, తీరని ఆత్మత. ఈర్ష్యా, కోపమూ, అసంతృప్తి, జాలి, భయమూ, తృష్ణ, ఇల్లాంటివి ఏవేనో మనస్సును చికాకు పరుస్తూనే వుంటాయి.

విశ్రాంతి లేదు.

ఆనందంకోసం వెతుక్కుంటూ, ఆనందాన్ని పొరవేసుకుంటాము.

ఎప్పుడో, జీవితపు విలువలను తెలుసుకోకుండానే, ఈ జీవితము ముగిస్తుందని స్ఫురించకు.

\*

\*

\*

కాని, ఎప్పుడో ఒక్కసారి మాత్రం మసకతెర విడిపోతుంది. జన్మాంతర సంస్కారము ఒక్కసారి వికసిస్తుంది. దృక్పథం మారిపోతుంది. అనుకోకుండా, మృత్యుముఖం ఎదుకాతుంది—భూమి బ్రద్దలై, బ్రహ్మాండమైన లోయ ఎదురై నట్లు.



అప్పుడు మనులు వజ్రాలు అనుకొని మనం కోరి పరిత  
పించినవన్నీ రంగుపూసలు, చిల్లపెంకులుగా మారిపోతాయి.

\*

\*

\*

రామారావులో ఈ మార్పు సరీగా, ఏ నిమిషాన  
కలిగిందో అతను చెప్పలేదు. తీవ్రమైన జ్వరంతో బాధపడు  
తున్నాడు. ఆవేళ డాక్టరు వుత్సాహంగావున్నా, అతనికి  
వుత్సాహం కలుగలేదు. ఏదో గాఢమైన నిశ్శబ్దం ఆవరిం  
చుకు వస్తున్నట్లుంది. అతను అనుకున్నాడు చివరిఘడియ  
సమీపించినదని.

ఆ తరువాత మూడు గోజులవరకూ తను ఏ లోకంలో  
వున్నదీ అతనికి తెలియలేదు. మగత కళ్ళతో గదిఅంతా  
కలయజూచేవాడు ఎన్నాళ్ళనుంచో ఆ గదికి అతను అల  
వాటుపడిపోయినాడు. చూడకుండానే ఏ వస్తువు ఎక్కడ  
వున్నదీ తెలుసు.

ఆ గోజు మాత్రం: ఆగదీ, ఆ వస్తువులూ, ఆ వాతా  
వరణమూ అంతా ఏదో కలలా పోచాయి.

అతని హృదయం ఎక్కడో, ఎన్నడూ ఎరుగని పచ్చిక  
బయళ్ళలో, సెలయేటి తీరాల్లో, ఇసుక తిన్నెల్లో విహరిస్తోంది.

కామమ్మకు అతని పరిస్థితి అర్థముకాలేదు. అయినా,  
తనకు తెలియకుండానే అతనిని తిరిగీ మామూలు ప్రపంచం  
లోకి తీసుకురావటానికి విశ్వప్రయత్నం చేసింది

ఒక్కనిమిషం ఊరుకోలేదు.

‘మందు పుచ్చుకోరూ?’

‘నిద్రవస్తోందా?’



‘జానతాగుతారా, లేకపోతే కాఫీ కాచనా?’

—మూడు రోజులు అతనితో పెనుగులాడింది.

మూడో రోజు జ్వరం తగ్గింది.

అతను ఆమె ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పాడు.

కాని, అతని ఊహలుమాత్రం మారిపోయినవి.

ఎప్పటికైనా, చివరకు, అశాధమైన నిశ్శబ్దమే మిగులు  
తుందని, అతను మరువలేడు.

ఈ నిమిషాన పిడుగుపడవచ్చు; ఈ నిమిషంలో  
భూకంపం రావచ్చు. ఒక్క ఊణంలో తను చిన్నప్పటినుంచీ  
కట్టుకున్న గాలిమేడలన్నీ కూలిపోవచ్చు.

ఎంత అర్థంలేని బ్రతుకు!

అతనికి శాంతి కుదరలేదు....

చాలా రోజులకు భార్యతో అన్నాడు:

‘ఒక పేళ నేను చచ్చిపోయివుంటే’ —

మాట పూర్తి కాకుండానే, కామమ్మ మందలించింది.

‘ఛీ! ఊరుకోండి. నిండు ఇంట్లో ఏమి టా మాటలు!’

అతను మళ్ళీ ఆ మాట ఎత్తలేదు.

అవును; ఆ విషయం మరచిపోవడమే మంచిది!

లేకపోతే జీవించటమే కష్టం!

అతనుమాత్రం ఆ తరువాత ఎప్పుడూ, ఎంత ప్రియ  
మైన వస్తువైనా, అమూల్యమైనదని కానీ, ఎంత అల్పవస్తు  
వైనా విలువలేదనికానీ, అనుకోలేకపోయ్యేవాడు. గుమ్మంలో  
గొంగళీపురుగుకు ఎంత స్థానమో పారిజాత పూవులకూ  
అంతేనేమో!



## సెలవుల్లో

సెలవులకు ఆ వూరు వచ్చారు.

ఆయ నెవరో నాన్న స్నేహితుడట.

ఆయన తన తోటలో ఒక బంగళా ఖాళీగావుంటే  
వాళ్ళకు ఇచ్చాడు.

ఎంత పెద్ద తోట! ఏదో పెద్ద అడవిలావుంది! చిన్న  
చిన్న ఇళ్ళు. ఈ అడవిలో పడి త్రోవతప్పినట్లు ఓగంట తిరిగి  
తేనే కాని కనిపించవు. తను రైల్వో చదివిన కథలో రాజకు  
మార్తె, పాపం త్రోవతప్పి అడవిలో ఎంతో కష్టపడుతుంది.

నిజంగా అడవి ఎల్లా వుంటుందో!

ఈ తోటలాగే అందంగా వుంటుందా!

ఇక్కడకూడా ఓ పెద్ద సరస్సు, నెమళ్ళూ లేడి  
పిల్లలూ, అన్నీ వుంటే ఇంకా బాగుంటుంది కాదూ!

తోటగేటుదగ్గరకొచ్చేసరికి సముద్రపుహోరు విన  
బడుతూవుంటుంది. గేటుకు సముద్రానికి మధ్య వీధి అడ్డం.  
ఒక్కరై అల్లా గేటుదగ్గర నుంచుని అల్లా అలలకేసి చూస్తూ  
వుంటుంది, రోజంతా. అంటే శివయ్య తనని నెతుక్కుంటూ  
వచ్చేవరకు.

ఎంత ఎత్తున లేస్తాయో కెరటాలు! ఇంకా ఇంకా  
పెద్దవై గేటుదాకా వచ్చేస్తే!

‘ఇక్కడున్నారండి, అమ్మాయిగారూ’

తను వినిపించుకోదు.



‘చూడు, అలలు ఎప్పుడైనా గేలుదాకా వస్తాయా?’

‘ఏమోనండి, తుపానోస్తే వస్తాయి.’

‘ఎప్పుడొస్తుంది తుపాను?’

‘ముందర ఇంటికి పడండి.’

‘పో పో. నేను కాను.’

ఉహూ.. వాడు కదలడు, తను కదిలేవరకూ.

‘మరిండి, ఓసారి మా ఊళ్ళో పేద్ద తుపాను వచ్చిందండి...’

అంతే. ఆ కథ వింటూ మరచిపోయి తను యింటి దాకా వాడితో నడిచి వెళ్ళుతుంది.

ఈ ఊరు ఎంతబాగున్నది. రాజకుమార్తె, ఈ తోటంతా అడవి. శివయ్య మంత్రిగాడు, అమ్మ రాణీ, ప్రక్కజంగళాలో మేరీ తన చెలికత్తె. మేరీ ఏవేవో ఇంగ్లీషుపాటలు పాడుతుంది, ఏడుపురాగాలతో. నా మొహం అవేంపాటలు! ఒట్టి పిరికిది. మధ్యాహ్నమప్పుడు బీచికి వెళదాం రమ్మంటే రాదు. ఆఖరుకి తోటంతా తిరుగుదామన్నా రాదు. ఎక్కడికో పోవాలి, ఏదో చెయ్యాలన్న కోరికేలేదు దానికి.

అయినా ఈ ఊరు బాగుంది.

పోయిన సంవత్సరం అమ్మమ్మగారి ఊళ్ళో వున్నది. అక్కడ బాగానే ఉన్నది. అందరు తన్ను ఎంతో ఆప్యాయంగా చూశారు. అసలు నాన్న తనను అక్కడ ఉంచుతాడని అనుకోనేలేదు. ఊరికే రెండురోజులు చూసివద్దామని వెళ్ళారు. ఆ రెన్నాళ్ళలో అమ్మమ్మకీ తనకూ ఎంతో



స్నేహమైపోయింది. అమ్మమ్మ కబుర్లు చెప్పుకూనే తనకు గురించి ఎన్నో అడిగి తెలుసుకుంది. ఎవరికీ చెప్పని సంగతులన్నీ తను అమ్మమ్మకు చెప్పేసింది. అమ్మ ఎంతో మంచిది. కాని నాన్న ఆటేమంచివాడు కాదు.

‘తగని కోపం అమ్మమ్మా, ఉత్త పుణ్యానికే కసురు కుంటాడు’ చెబుతో తన కళ్ళువిండాయి. వింటో అమ్మమ్మ చిన్నపుచ్చుకుంది.

‘పోనీ నువ్వు సెలవుల్లోనయినా ఇక్కడ ఉండ కూడదా?’

‘నాన్న వుంచడుగా.’

‘నే చెబుతాలే.’

తనకేం నమ్మకం కలగలేదు. తనకు తెలుసు నాన్న వుంచడని. కాని అమ్మమ్మకు ఏదో మ్యాజిక్ తెలుసు. నిమిషంలో నాన్నను ఒప్పించింది. తనూ అమ్మా సెలవుల్లో అక్కడే వుడిపోయారు.

ఆ సెలవులు అమ్మమ్మ తనూ ఎంత సరదాగా గడిపారు. తనను ఎవరూ ఏమీ అనకూడదు. అంటే అమ్మమ్మ వూరుకోదు. చిన్న మామయ్యకు తనను ఏడిపించటమంటే భలే సరదా. అస్తమానం ఏదోవకటి అని వుడికిస్తూవుండేవాడు ‘అమ్మమ్మా’ అనగానే మాత్రం వూరుకునేవాడు. పాపం క్లబ్బుమానుకుని తనను పార్కుకు, సినిమాలకు తీసుకు వెళ్ళేవాడ. ఆ ఇంట్లో ఎవరికీ అమ్మమ్మను చూస్తే భయంలేదు. కాని ఆమెకు అయిష్టమైన పని ఎవరూ చేయరు. పెద్దత్తయ్య వూరికే విసుక్కుంటూ వుంటుంది. మళ్ళీ ప్రతి



దానికి అమ్మమ్మను సలహా అడుగుతూ వుంటుంది. అమ్మమ్మకు అక్కరలేని విషయంలేదు. ప్రతిదీ తనకు తెలియాలి తన యిష్టప్రకారం జరగాలి... పెద్దత్తయ్య ఎక్కువ మాట్లాడదు. కాని చిన్నత్తయ్య చాలా సరదాగా వుంటుంది. తనతో సమంగా ఆడుకునేది. పెద్దత్తయ్యకుకోపం. అమ్మమ్మ అడ్డం లేకపోతే ఎన్ని సార్లు పోట్లాడేదో చిన్నత్తయ్యతో.

పొద్దుకూకగానే అమ్మమ్మా తనూ డాబామీద పడుకునేవాళ్లు; ననారుమంచం వాల్చుకుని బంగారంలాంటి వెన్నెట్లో చిన్ని చిన్ని మేఘాలు ఒకదానినొకటి తరుముతూ ఆకాశంతో ఆడుకుంటూవుంటే, తను చూస్తూ పడుకునేది. క్రింద అమ్మా, అత్తయ్యా చెప్పుకునే కబుర్లు ఎక్కడో ఎవరో గుసగుసలాడుతున్నట్లు వినిపించేవి. మధ్యమధ్యన దొడ్లో బాదంచెట్టు ఆకులు గాలికి గలగలమని రాలిపోతుండేవి.

అమ్మమ్మ కథలు చెప్పేది. ఎప్పుడో జరిగిన సంగతులన్నీ కథల్లాగా చెప్పేది. అవన్నీ తనకు ఎక్కడో ఇంకోలోకంలో జరిగిన సంగతులులాగా వుండేవి. నిజంగా జరిగినట్లు కూడా నమ్మకం కలిగేది కాదు. రోజూ తనే ముందర అడిగేది.

‘అప్పుడేమైంది, అమ్మమ్మా?’

‘ఎప్పుడు? ఎప్పుడో అరవై యేళ్ళక్రిందట అమ్మమ్మ చెబుతుంది.

‘మరి, నా చిన్నతనంలో ఓసారి కరువు వచ్చింది. అప్పుడు ఎన్నాళ్లో కటికి వుపోషాలుచేశాం. ఆఖరికి ఓరోజు వుండలేక మట్టి తిన్నాము.’

‘ఛీ ఛీ!’



అమ్మమ్మ వినిపించుకోదు. అల్లా తను పడిన కష్టా  
లన్నీ చెప్పుకుపోతూ నేవుంటుంది. తను 'అమ్మా' 'అయ్యా'  
అంటూనే నిద్రపోతుంది. ఒక్కొక్కసారి తను ఊకొట్టుకుపో  
యినా అమ్మమ్మ వినిపించుకునేది కాదు. తను ప్రక్కనవున్న  
సంగతే మఱచిపోయ్యేది.

'అమ్మా నేను చేసిన కాపరం' అనుకుంటూ తనలో  
తాను ఏవేవో జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ మాట్లాడుకునేది.  
ఎంతో అటువంటప్పుడు తను అమ్మమ్మను పలకరించేది కాదు.  
సగం సగం వింటూ అల్లాగే నిద్రవచ్చేవరకు పడుకునేది.

ఈ సంవత్సరంలో కూడా అమ్మమ్మ వాళ్ళను  
రమ్మని వ్రాయించింది. కాని నాన్న పంపలేదు. ఆ సెలవల  
తరువాత తను అమ్మమ్మను మళ్ళీ చూడలేదు; చూడాలని  
ఎంతో అనిపిస్తోంది.

అమ్మ అన్నది కూడాను:

'ఆవిడకు నళ్ళు బాగుండలేదుట. ఒక్కరోజైనా వెళ్లి  
చూసివద్దాము.' అని. కాని నాన్న ఎవ్వరిమాట వినడు.  
తనకు ఎంతోకోస్తే అంతే. పైగా ఎందుకో నాన్నకు అమ్మ  
మ్మవాళ్ళమీద కోపంగావుంది. అమ్మను ఉత్తరం కూడా  
రాయనియ్యటంలేదు. అమ్మా నాన్నా తన ఎదట ఏమీ  
మాట్లాడుకోరు. అయినా తనకి తెలుసు ఏదో మాటపట్టిం  
పులు వచ్చాయని. అంతెందుకు. పిన్నివాళ్ళు వున్న దీ  
వూరేగా? పిన్నీ అమ్మమ్మను చూడటానికి వెళ్లింది. కాని  
బాబాయ్ ఇక్కడే వున్నాడుగా. ఎప్పుడూ వాళ్ళని చూడ  
టానికి రాలేదు. అమ్మ మాత్రం అప్పుడప్పుడూ చాటుగా



శివయ్యను బాబాయ్ దగ్గరికి పంపిస్తూందని తనకు అనుచూసం. బాబాయ్ కి వుత్తరా లొస్తాయిగా. అమ్మమ్మ కబుర్లు ఏమైనా చెబుతాడు. పాపం అమ్మమ్మకి ఏల్లావుందో?

ఆవేళ తనకేమీ తోచలేదు. ప్రొద్దున్నే పూలుకోసం తోటలోకి వెళ్లింది. దానిమ్మపువ్వులుంటే తన కెంతో ఇష్టం. ఎట్టగా ఎంతబాగుంటాయో. పైకొమ్మమీది పువ్వుల కోసం కొమ్మవంచింది. పువ్వులు అందలేదు. కొమ్మ ఒగుసుకుని చేయి కందిపోయింది. తోటమీది వచ్చి చూసినవాడు.

‘కొమ్మలు వంచకూడదు. చూడు వేళ్లు ఎంత కందిపోయాయో. అసలే ఎట్టని వేళ్లు, అందులో కందిపోతే?’

నవ్వుతోనే పూలుకోసి యిచ్చాడు. చిరాకుగా తను పువ్వులు తీసుకుంది. పరుగుపరుగున ఇంటికి వెళ్ళింది. పువ్వులు వంటఇంట్లో అమ్మదగ్గర పడేసింది. మళ్ళీ వాటికేసి చూడలేదు. ఆ రోజంతా చిరాకుగానే వుంది. ఏమీ తోచలేదు.

సాయంత్రం మేరీతో ఆడుకోడానికి కూడా బుద్ధి పుట్టలేదు. నాన్న ఎవరో స్నేహితులతో సినిమా కెళ్ళాడు. అమ్మ వంటచేసుకుంటోంది. తను ఒక్కడై దిగులుగా ముందర వసారాలో కూచుంది. శివయ్య లేడు. ఎక్కడికి వెళ్ళాడు? అమ్మ బాబాయ్ దగ్గరికి పంపించిందేమో?

కాస్సేపటికి శివయ్య వచ్చాడు. ఒక్క గంతు వేసింది వాడిదగ్గరికి.



‘ఎక్కడికి వెళ్లావురా?’ గంపెడాశతో వాడేదో అమ్మమ్మను గురించి చెబుతాడని ఎదురుచూసింది. వాడేం మాట్లాడలేదు.

‘ఏం లేదండి’ అంటూ దొడ్డివైపు అమ్మదగ్గరికి వెళ్లాడు. ఏమీ చేయలేక వసారలోనే కాసేపు కూర్చుంది. చివరకి పుండలేక తనూ లోపలికి నెళ్లింది. అమ్మ దిగాలుపడి కూచుంది. కళ్లనీళ్లు పెట్టుకొంటూ శివయ్య బిక్కమొగం వేసుకున్నాడు. తనకు నిమిషంలో తెలిసిపోయింది, అమ్మమ్మ కేదో అయిందని. ఎందుకో అమ్మమ్మ తన కింకెళ్ళాడూ కనుపించదని కూడా తనకు తోచింది.

అమ్మ కళ్లనీళ్లు తుడిచేసుకుంది. శివయ్య అన్నాడు. ‘రండి, అమ్మాయిగారు, మనం బీచికి పోదాం.’

తనకే వెళ్ళాలనే లేదు. తల పగిలిపోతూవున్నది. కాని అమ్మకూడా అన్నది. ‘వెళ్లిరా, తల్లీ.’

ఆ మాటతో తను మెదలకుండా అక్కడనుంచి వెళ్ళి పోయింది.

మేరీ వాడుతోంది, ఏడుపు రాగంతో.

తోటంతా ఏడుస్తోంది.

మేరీని కూడా పిల్చింది. ముగ్గురూ సముద్రం ఒడ్డునే నడిచి వెళ్ళారు.

మేరీ ఎప్పటిలాగే వాగుతున్నది.

తను మాత్రం దేనికీ జవాబు చెప్పలేదు.



‘జయపూర్ రాజా బంగళా చూశావటోయ్’

ఏమీచూడక్కరలేదు. తన కేమీ చూడాలని లేదు.

ఈడోరు తన కేమీ నచ్చలేదు.

‘ఏమోయ్, ఈతపళ్ళు కొనుక్కుందాం?’

ఛీ ఈ డోరేమీ బాగాలేదు.

మర్నాడంతాఅమ్మ ఏమీజరగనట్లే నటించింది. తనను చూసినప్పుడల్లా కళ్ళు తుడిచేసుకునేది. తనూ ఏమీ తెలియ నట్లే నటించింది. మధ్యాహ్నం మామూలుగా గేటుదగ్గరకు పోకుండా, తోటలో ఓమూలకు పోయి ముంత మామిడిచెట్టు క్రింద కూర్చుంది. ప్రొద్దుకూకేవరకు అల్లాగే కూర్చుంది, చెట్లనీడలు చూస్తూ. ఇంటికి పోవాలనే అనిపించలేదు. వక్కరూ తనకోసం రాలేదు. అడవిలో రాజకుమార్తెలా పక్కరై కూర్చుంది, అమ్మమ్మను తలచుకుంటూ. తోటంతా అలసి నిద్రపోతున్నట్లుంది. ఎక్కడా చప్పుడు లేదు.

ప్రొద్దుకూకి తను ఇంటికి రాబోతూవుంటే, ఓ అమ్మి నచ్చింది. తోటమాలి పెళ్లాం కాబోలు. దాన్ని తన్నెప్పుడూ చూడలేదు. ‘ఎవరమ్మాయి! జీడికాయలు కోయ కూడదు’ అన్నది.

‘ఎవరూ కోయలేదు.’ తను రోషపడింది. సమయూనికి తోటమాలి వచ్చాడు.

\*

\*

\*

‘ఓహో చిన్న దొరసాని’ నవ్వుతో భార్యతో అన్నాడు.

‘పెద్ద బంగళాలో జమీందారుగారు లేరూ? వారమ్మాయి.’ ఆ అమ్మి కంగారుపడింది.



‘ఇంటిదగ్గర దిగబెట్టనా అండి, చీకట్లో తోవతెలీదు’  
ఇద్దరూ నడిచి వెళ్ళారు.

ఇంటిదాకా వచ్చి ఆ అమ్మ అంది, ఆత్మతతో.

‘దొరసానిగారిని చూపిస్తారండీ?’

తను అమ్మకేసి చూపించింది. లోపల అమ్మ కూరలు  
తరుగుతోంది. ఆ అమ్మ ఉత్సాహమంతా పోయింది.

‘ఆవిడా పని చేసుకుంటున్నారే’ అనుకుంటూ వెళ్ళి  
పోయింది. తను తెల్లపోయింది. అమ్మదగ్గరకెళ్ళింది.

‘అమ్మా, నువ్వుదొరసానివిట. ఆ అమ్మ నువ్వు పనిచేసు  
కుంటున్నావేమని అడుగుతోంది!’ అన్నది. అమ్మ నవ్వింది.

‘పనిచేసుకోకూడదా? కుర్చీవేసుకు కూర్చోనా?’

మళ్ళీ అమ్మమ్మ జ్ఞాపకంవచ్చింది తనకు.

అమ్మమ్మ ఎప్పుడూ ఏదో ఒక పని చేస్తూనే వుండేది.  
ఒక్క నిమిషమైనా ఊరుకునేదికాదు. దిగులుగా అమ్మకేసి  
చూసింది. అమ్మ ముఖమూ వాడిపోయింది. తనను దగ్గరకు  
తీసుకుని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నది. తనకు చెప్పలేని బెంగ ముం  
చుకువచ్చింది. ఆవురుమని ఏడ్చింది. అమ్మ సముదాయించింది.

‘ఊరుకో తల్లీ, ఈ ఊరు ఏమీ బాగాలేదు కాదూ?  
రేపు చక్కగా రైలెక్కి మన ఊరు వెళ్ళిపోదామమ్మా.  
ఇంక ఇక్కడ వుండవద్దు’. అన్నది.

తన తల్లో రైలు చక్రాలు గిరగిరా తిరిగినట్లయింది.  
ఆ సెలవలు, ఆ తోట, సముద్రపు హోరు, మేరీపాట  
అన్నీ అమ్మమ్మ కథలలాగే దూరమై, ఇంకా దూరమై  
పోయినాయి.







## పు న రా గ మ న

రాత్రి నాన కురవటం మూలాన ఆవేశ ఎంతో చల్లగా వున్నది. వర్షం తగ్గినా ఇంకా మబ్బులు పూర్తిగా విడిపోలేదు. చెదరిపోయిన మేఘాలు అటూ ఇటూ పరిగెడుతూ మధ్యమధ్య సూర్యుడిని కప్పేస్తున్నాయి. ఎన్నడూ ఇల్లుకదలనివాళ్ళకికూడా ఆవేశ బయటికి పోవాలని బుద్ధి పుడుతుంది. బజారుకో, సినిమాకో, స్నేహితుల ఇంటికో, ఎక్కడికో.

శకుంతల కిటికీ సగం తెరచిపెట్టుకొని తోటలోకి చూస్తూ కూర్చున్నది. వాళ్ల ఇల్లు పూరికి చివర. వకటి రెండు తప్ప అక్కడ ఎక్కువ ఇళ్ళు లేవు. ఆ వీధిలో సందడి చాలా తక్కువ. ఎప్పుడో వక బస్సు రంమ్మని పోతుంది. ఇద్ద రాడవాళ్ళు గలగలా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ పోతారు. ఏదో రిక్తా చడీ చప్పుడూ లేకుండా సాగిపోతుంది అంతే ఆ తరవాత నిశ్శబ్దం.

అందరికిమల్లనే శకుంతలకు కూడా మబ్బుగా ముసురుగావున్న రోజుల్లో బెంగ ఎక్కువగా వుంటుంది. సగం తెరుచుకున్న కిటికీలోనుంచి కొద్దిగా చల్లగాలి లోపలికి నస్తున్నది. శకుంతలకు తన పుట్టిల్లు, చిన్ననాటి అనుభవాలు జ్ఞప్తికివచ్చాయి. తలుచుకుంటే వింతగా వుంటుంది. తనకు చిన్నప్పటినుంచి నంటరిగా వుండటానికి ఎంతభయం? అయినా చివరకు ఈ నంటరితనమే మిగిలింది.



ఏడనిమిదేళ్లు వచ్చేదాకా తను తల్లిదగ్గరే పడుకునేది. ఒకరోజు రాత్రి తనకు జ్వరం వచ్చింది. అపరిమితమైన దాహంవేసింది. తన మంచందగ్గర గ్లాసులో నీళ్లన్నీ తాగేసింది. అయినా దాహం తగ్గలేదు. ఇప్టంటేకుండానే అమ్మను లేపింది. అమ్మ తనవంటిమీస చెయ్యివేసి చూచి 'ఎంత జ్వరమో!' అని ఆశ్చర్యపోయింది. ఆ తరువాత గ్లాసునిండా కాచిన నీళ్లు తెచ్చి ఇచ్చింది. ఆ దాహం, ఆ తృప్తి అల్లా మనస్సులో నిలిచిపోయినవి. అమ్మ ఎంత మంచిది! ఇంకో సారి—ఇంట్లో అంతా రథోత్సవం చూడటానికి వెళ్ళారు. ఏమి జనం! తనని ముందుకు వెనక్కు నెట్టేశారు. ఆ సందట్లో అమ్మ చెయ్యి వదిలేసింది. తను ఆ తోపిడిలో తెప్ప రిల్లుకొని చుట్టూ చూస్తే అమ్మ లేదు. ఎవ్వరూ లేరు తన వాళ్ళు. అబ్బా! ఎంత భయంవేసింది.

గట్టిగా ఏడవాలనిపించింది. కాని ఏడుపు రాలేదు. ఎప్పటికైనా అమ్మ తనను వెతుక్కుంటూ వస్తుందని ఏదో ధైర్యం.

రథం కదలిపోయింది. జనం ముందుకు సాగారు. ఒక్కరై వంటరితనాన్ని అనుభవిస్తూ మొట్టమొదటిసారి, బిక్కమొగంతో నిలుచున్నది. ఎక్కడనించో 'శక్కు, శక్కు' అంటూ అమ్మగొంతు వినిపించింది. ఒక్క గంతు వేసి ముందరికి పరుగెత్తింది. అమ్మను కలుసుకుంది.

ఆ రోజుల్లో వంటరితనమంటే ఏమిటో తెలియకుండా చేసేది అమ్మ. ఆమెకోసరమేనేమో, ఇప్పుడు ఈ బెంగ!



ఈ పూరు వచ్చి దాదాపు మూడు సంవత్సరా లవుతుంది. అప్పటినుంచి పుట్టింటికి పోనేలేదు. అన్నయ్య తనను తీసుకుపోవాలని ఎన్నిసార్లో వచ్చి వెళ్ళాడు. ఎప్పుడు తను ప్రయాణమైతే అతను నేనూ వస్తాననడం, చివరకు సెలవు దొరక్క ఇద్దరి ప్రయాణం ఆగిపోవటం.

అసలు తను పుట్టింటికి వెళ్లడం అతనికి ఇష్టంలేదేమో! లేకపోతే ఎందుకు ప్రతిసారి ఏదో అడ్డు చెబుతాడు?

అయినా, పాపం అతనికి నూత్రం వంటరిగా వుండడం కష్టం కాదూ? కొత్త ఊరు కొత్త భాష. మూడు సంవత్సరాలున్నా ఒక్క అరవంముక్క రాలేదు. ఒక్కరితో పరిచయంకాలేదు. ఆఖరికి పక్కఇంటివాళ్ళను కూడా పలకరించిన పాపానపోలేదు....

కాని ఇన్నాళ్ళయినా, అతన్నైనా పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నది. అతను ఇంట్లో వున్న కాస్సేపు తనకు వంటఇంట్లో సరిపోతుంది. ఇంక మధ్యాహ్నమంతా ఒక్కతే కూర్చుని గడచిన సంగతులన్నీ జ్ఞాపకంచేసుకుంటుంది.

అప్పుడప్పుడూ అతను ఆత్మతతో ఏదో వెతుక్కున్నట్లు తన కళ్ళల్లోకి చూస్తాడు. ఆ చూపులు తను అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నించలేదు. తను అలవాటుపడిన జీవితానికి అతను అంతరాయం కలిగించాడు. ఆ భావం అవ్యక్తంగా ఆమె మనస్సులో నిల్చిపోయింది.

చిన్న నాటి స్నేహితులు లక్ష్మి, సరస్వతి జ్ఞాపకం వచ్చారు. పాపం లక్ష్మి భర్త పోయాడని అప్పు రాసింది. ఎల్లా వుందో పాపం. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఉండేది. నవ్వి నవ్వు



డల్లా బుగ్గలు సొట్టపడేవి... సరస్వతి కప్పుడే ఇద్దరు కొడుకులు కాబోలు! బాల నిప్పు డెవరెత్తుకుంటున్నారో? ఇప్పుడు బాగా నడుస్తుంది కాబోలు! మాటలు వచ్చాయేమో! నాగమణికి కథ లెవరు చెబుతారు? వదిన చెబుతుందా?

బయట మళ్ళీ వర్షం కురుస్తోంది. జల్లుకొడుతుంటే శకుంతల లేచి కిటికీ మూసేసింది. ఆమెకు పుట్టింటికి వెళ్లాలన్న బెంగ ఎక్కువైంది.

అతను ఇంటికి రాగానే వక్కసారి పూరికి వెళ్ళివస్తేనే గాని తనకు మనసు బాగుండదని, ఏదో బెంగగా వున్నదని చెప్పింది. అతను ఒక్కసారి ఆమె కళ్ళల్లోకి చూశాడు. కాసి, ఏమీ అనలేదు. మర్నాడే రై లెక్కించాడు.

పుట్టింటికి వెళ్లాలని ఎంత వుత్సాహపడిందో పాపం! శకుంతలకు అక్కడకు చేరగానే అంత నిరుత్సాహం కలిగింది. వాళ్ళ పూరు చాలా మారిపోయిందే. ఇదివరకు పల్లెటూరు లాగా వుండేది. ఇప్పుడు చిన్న బస్తీ అయింది. ఎక్కడ చూసినా కొత్త ఇళ్లే, కొత్త ముఖాలే. వాళ్ళ ఇల్లుకూడా ఎంతో మారిపోయింది. ఇదేనా నేను పుట్టిన పూరు, ఇదేనా నేను పెరిగిన ఇల్లు అనిపించింది.

బాల ఇల్లంతా గంతులువేస్తోంది. వసపోసినట్లు మాట్లాడుతోంది. కాని శకుంతలేని ఎవరో కొత్తవాళ్లను చూసినట్లు చూసింది. దగ్గరకు పిలిస్తే రాలేదు. బలవంతంగా ఎత్తుకుంటే ఏడ్చింది. ఆశ్చర్యం. రాత్రి పగలు ఇదివరకు తనచంకలోనే వుండేది. ఇప్పుడు తను ఎవరైందో కూడా దానికి గుర్తులేదు.



‘వచ్చావా తల్లీ!’ అన్నది అమ్మ. అంతే! ఇంకేమీ మాట్లాడలేదు. ఇంకా రెండు పూటల వంట అమ్మే చేస్తున్నది. పెత్తనం అంతామాత్రం వదినది. పూజా పునస్కారాలలో మునిగి అమ్మ ఇంక దేంట్లోను జోక్యం కలిగించుకోటంలేదు.

వాళ్ళ ఇల్లు చాలా మార్చారు. పడమటివేపు వసారాలో అమ్మ తనూ పడుకునేవాళ్లు. ఇప్పుడు వసారా ధాన్యపు కొట్లుగా మారిపోయింది. మేడమీద దక్షిణపువేపు డాబాలో లక్ష్మీ, సరస్వతి, తనూ రోజూ ఆడుకునేవాళ్ళు. అక్కడ గది కట్టించి అన్నయ్య కచ్చేరిసావడిగా వాడుకుంటున్నాడు. అక్కడ ఇదివరకు విరిగిపోయిన కొళాయి వకటి వుండేది. ఇప్పుడు దాని ఆనవాలుకూడా లేదు. స్నానాలగది, వంటఇల్లు ఇవేవి మునుపున్నచోట్లో లేవు. అన్నీ తను వదినను అడిగి తెలుసుకోవలసివచ్చింది.

వదిన తన్ను ఎంతో మర్యాదచేస్తుంది.

‘స్నానానికి లేస్తారా.’ ‘భోజనానికి వస్తారా’ అని మొదలుపెట్టింది. ఆ మర్యాద తన్ను మరీ పరాయిదాన్ని చేసింది.

ఇంటిముందర ఇదివరకు పెద్ద జామచెట్టు వుండేది. నిరుటి తుపానుకు పడిపోయిందట. వాకిట్లోకి వస్తే బావురు మంటోంది. అన్నయ్య తనూ జామకాయలకోసం ఎంత పోట్లాడుకునేవాళ్ళు!

అన్నయ్య ఇంక తనతో పోట్లాడడు కాబోలు! తనను చూసినప్పుడల్లా ‘ఏంశక్కు, ఏంచేస్తున్నా’ వంటాడు. జవాబు



వినకుండానే వెళ్ళిపోతాడు. అన్నయ్య ఇప్పుడు మంచి వ్యవహారం. ఎప్పుడూ, వచ్చేవాళ్ళు, పోయేవాళ్ళు!

పుట్టింట్లో వున్నన్నాళ్ళు ఆఖరుకి నాగమణినై నాతనకు దగ్గరగా చేసుకోవాలని చూసింది. నాగమణి ఇప్పుడు బడికి వెళ్లుతున్నది. దానికి మునపటంత కథల పిచ్చి లేదు. ఇప్పుడు ఒక్కరోజైనా నాగమణి శకుంతలదగ్గరకు వచ్చి చనువుగా కబుర్లు చెప్పలేదు. ఎవరో చుట్టం వచ్చింది, రెండు రోజులు వుండి వెళ్ళుతుంది అన్నట్టుగా ఎడఎడంగా వుండేది. వదినను మాత్రం చుట్టుకు చుట్టుకు తిరిగేది.

‘వదినా, జడవేస్తావా?’ ‘వదినా, నా పెన్సిల్ చూశావా?’ ‘వదినా...’ ఎప్పుడూ ఇదే ధోరణి.

వచ్చిన మూడో రోజున శకుంతల లక్ష్మిని చూడటానికి వెళ్ళింది. లక్ష్మిమొఖం పాలిపోయి కళావిహీనంగా వున్నది. పట్టుకోకపోతే పడిపోతుందేమో నన్నంత బలహీనంగా వున్నది. శకుంతలను చూసి లక్ష్మి కూర్చోమని సంజ్ఞ చేసింది. శకుంతల చిన్ననాటి ముచ్చట్లని తనివితీరా చెప్పి కోవాలని ఎంతో వుత్సాహంతో వచ్చింది. కాని లక్ష్మి వక్కమాట మాట్లాడలేదు. దిగులుచేత ఇల్లా వున్నదని శకుంతల వ్రాహించుకొన్నది. ఈ మానంకంటే లక్ష్మి ఏడ్చినా బాగుండుననుకొన్నది. కాని లక్ష్మి ఏడవనూ లేదు, నవ్వనూ లేదు. ఈ ప్రపంచంతో సంబంధంలేనట్లు శిలాప్రతిమలాగా కూర్చున్నది. శకుంతల ఎట్లాగైనా ఒక్కసారి లక్ష్మిని నవ్వించాలని, లక్ష్మి తెల్లని బుగ్గలమీద మళ్ళీ నోట్లు పడితే చూడాలని ఎంతో ఉబలాటపడింది. కాని



సాహసించలేక పోయింది. ఈ లక్ష్మియేనా తనతో ఆడుకొన్నది ! అంత అల్లరి చేసింది ! ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఉండేది !

విచారంతో శకుంతల అక్కడినుంచి సరస్వతి ఇంటికి వెళ్ళింది. సరస్వతి ఊళ్లో లేదు. అత్తవారింట్లో వున్నది. సరస్వతి ఎప్పుడూ పుట్టింటికి రానేరాదని, వానికి వారి ధ్యాసే లేదని వాళ్ళమ్మ నిష్ఠూరంగా మాట్లాడింది.

సరస్వతి ఈవూరు రానేరాదట. తనెందుకు వచ్చింది? తను ఇక్కడ గడపిన రోజులన్నీ కలా? నిజమా? నిజమనుకోవడానికి ఏమిటి ఆధారం? ఆ రోజులు దూరమైపోయినాయి. మళ్ళీ రావు. నిద్రలో నడుస్తున్నట్లు ఇల్లు చేరుకుంది.

శకుంతలకు ఎక్కువ రోజులు పుట్టింట్లో వుండాలనిపించలేదు. త్వరగానే తిరిగి వెళ్ళిపోయింది. మనస్సంతా అసంతృప్తితో నిండిపోయింది. అయినా ఇంటికి రాగానేమాత్రం కొంచెం బెంగతీరినట్లుంది. శకుంతల అనుకున్నది. గడచిన జీవితపు నీడలను వెతుక్కుంటూ జీవించాలనుకోవడం ఎంత వెళ్ళి. గడచిన జీవితమంతా కల. ఆ అనుభవాలు మళ్ళీ రావు. కొత్త అనుభవాలముందు ప్రాతవి మరిచిపోవడం నేర్చుకోవాలి.

శకుంతల ఇల్లంతా కొత్త మోస్తరుగా సర్దింది. కిటికీ తెరచి ప్రక్క ఇంటావిడను పలకరించింది. కొద్దో పువ్వులన్నీ కోసి మాలకడుతూ కూర్చుంది. ఆఫీసునుంచివచ్చాక ఆతను ఆ మెకళ్ళల్లో ఎన్నడూలేని వుత్సాహం చూసి ఎంతో మురిసిపోయాడు.

\*

\*

\*







## దేవాలయంలో

ఆరేళ్ళయింది. ఆ వూరికి అయిదుమైళ్ల దూరంలో దేముడు వెలిసి - ఎందుకో ఎవరికీ చెప్పకుండా, అర్ధరాత్రు ప్పడు, శివుడు అక్కడ వెలిసివూరుకున్నాడు! ఆ తరువాత అక్కడ దేవాలయం కట్టించారు. ఏటా శివరాత్రికి, అక్కడ గొప్ప వ్రతసవం జరుగుతుంది. ఎక్కడెక్కడనుంచో జనం మూగుతారు. ఆ ఒక్కరోజు ఇసకవేస్తే రాలదు—అంత తీర్థ ప్రజ!

ఈ ఏడు శ్రీదేవికి ఎట్లాగైనా ఉత్సవానికి వెళ్లాలని బుద్ధిపుట్టింది. ఆరేళ్ళయింది. ఇంత దగ్గరగా వున్నా ఒక్క సారి ఉత్సవానికి వెళ్ళలేదు. ఏమిటో, దగ్గరైనకొద్దీ అశ్రద్ధ ఎక్కువవుతుంది. మళ్ళీ కాశీ, రామేశ్వరం అన్నీ తిరి గొచ్చింది!

అయినా, ఈమాట తప్పదు. సాధారణంగా, శ్రీ దేవికి ఏవిధమైన ఆలోచనలు రానేరావు. ఖర్మంచాలక ఎప్పు డైనా ఒక ఆలోచన వచ్చిందీ అంటే, ఇహ అది ఆచరణలో పెట్టేదాకా ఆమెకు నిద్రపట్టదు. పనికట్టుకొని ఇంట్లో అంద రినీ ప్రయాణానికి పురికొల్పింది: 'ఏముందీ; పొద్దున్నే బండి కట్టుకొని వెళ్లితే, ఆ మధ్యాహ్నం అక్కడ సత్సంలో దిగి స్వామిదర్శనంచేసుకొని, సాయంకాలానికి ఇంటికి రావచ్చు' ఈ పద్ధతి అందరికీ నచ్చింది.

ఈమాట విని పక్కయింటి గవరమ్మగారు కూడా 'నేనూ వస్తాను, పిన్నిగారూ!' అన్నది.



ఆవిడ వస్తే, ఆవిడ కూర్చున్న బండిలో మరొకరికి చోటువుండదు కనుక, ఆవిడకు ప్రత్యేకం వకబండి మాట్లాడాలి. ఇంకా నలుగురు మనుష్యులకు సరిపోయే సామాగ్రి ఎక్కువ మూటకట్టాలి, అంతే:— అయినా తప్పేదేముంది!

శ్రీదేవి కుటుంబానికిచెందినవ్యక్తుల్లో శర్వాణి, రమణి ప్రయాణానికి ఉత్సాహపడ్డారు.

ఒక్క కౌసల్యకు మాత్రం ఈ ప్రయాణం నచ్చలేదు 'ఇప్పు డెందుకు వెళ్ళాలి? అక్కడ గుంపులో చూసేదేమిటి? ఇక్కడ లేదూ భగవంతుడు?'

సమాధాన మపేక్షించకుండా ఈ ప్రశ్నలు ఒక్కొక్కరినీ వేసింది.

కౌసల్యకు తను ఈమధ్య చదివిన కథ వకటి జ్ఞాపకంవచ్చింది.

ఆ కథలో ఆవిడకు నేలమీద మోకరిల్లి చార్ధన చేయడం ఇష్టంవుండదు. కటికనేలమీద కాళ్లు నొప్పులెత్తవూ? శరీరం బాధపడుతూవుంటే మనస్సు భగవంతుని మీద ఎట్లా లగ్నమవుతుందీ? —అందుకని, ఆవిడ మెత్తని పట్టు పరుపుమీద నడుంవచ్చి, చలివెయ్యకుండా కాళ్ళీర శాలువా కప్పుకొని, అప్పుడు భగవంతుని స్మరించేది. కాని, పాపం! స్మరణ పూర్తికాకుండానే నిద్రపట్టేది!

కౌసల్యకు ఈ కథ తల్చుకున్నప్పుడల్లా నవ్వునస్తుంది. అయినా, కొంచెం యించుమించుగా కౌసల్యదికూడా ఇదే తత్వం. ఎక్కడికో ఎందుకు వెళ్ళాలి? మనకు తలుచుకునే దీపికవుంటే మన హృదయంలోనే లేదూ భగవంతుడు?



ఆవేశ, అంతా బయలుదేరాలనుకున్నారు. కాని ఏం లాభం? తీరా బళ్ళువచ్చాక, గవరమ్మగారు తను మహా ఎక్కడ పడితే అక్కడ సర్దుకోగల మనిషిల్లే 'మీరంతా కూర్చోండి, నేను తరువాత ఎక్కడో ఒకచోటయిరుకుతాను' అని కూచుంది ఇహ ఆవిడ ముందర సర్దుకుంటేనేగాని తక్కినవాళ్ళు ఎక్కడ సర్దుకోడానికి వీలులేక కొంత ఆలస్యమయింది... గుడిదగ్గరికి చేరేటప్పటికి జనం నేల ఈనినట్లున్నారు. తీర్థయాత్రచెయ్యాలన్న సరదాతప్ప, పుపవాసానికి తట్టుకోగలవాళ్లేవరూ లేరు. అంచేత, ముందుగా సత్రానికి వెళ్లి, వంటప్రయత్నం చేసుకున్నతర్వాతనే గుడికి వెళ్ళారు.

గుడిదగ్గర రకరకాల షాపులు వెలిశాయి. ఆ వక్కోజు అక్కడ దొరకని వస్తువులేదు. అందరి చేతుల్లోనూ ఏదో వక కొత్తవస్తువు వుండనేవున్నది. శర్వాణికి, రమణికి ముందర గాజులషాపులు చూడాలనిపించింది. శ్రీదేవి కోప్పడింది. తర్వాత చూడవచ్చింది. కౌసల్య, విధి విసుగూ లేకుండా, వచ్చినవాళ్ళనందరినీ పరిశీలిస్తోంది.; ముఖ్యంగా స్త్రీలనే. ఎక్కడికి వెళ్లినా కౌసల్యకు అందమైన ఆడవాళ్ళను వెతుక్కోవటంతోనే సరిపోతుంది. చీరల అందం, నగల అందం, చూసి చూసి నెమరువేసుకుంటుంది. ఇంకా అపరిచితవ్యక్తుల హావభావాలనుబట్టి వాళ్ళస్వభావాలువూహించుకోవటంలో తనివితీరని సరదా.

మండపందగ్గర ఎవరో ఒకావిడ త్రోవతప్పినట్లు నిలుచున్నది. పెద్ద హాండ్ బాగ్, రిస్ట్ వాచ్. ఈవిడ ఎందుకు వచ్చిందీ ఇక్కడికి? మాటిమాటికి హాండ్ బాగ్ వూపుతుంది.



సరిగపమిట సర్దుకుంటుంది. గుంపులోనుంచి ఇద్దరు వైశ్య బాలికలు తోసుకువచ్చారు. ఈవిడనుచూస్తూ అల్లాగే నిలబడిపోయారు. ఇంగ్లీషుకు ఇంకా విలువ పోలేదన్నమాట!

ఎవరో ఎరుగున్నావిడ శ్రీదేవిని నిలవేసింది:

‘ఏమమ్మా మీ ఆయనకు ప్రమోషనయిందట!’

‘అట్లాగా! శుభవార్త!! నా కింకా తెలియదులెండి!

రమణి, కౌసల్య నవ్వుకున్నారు.

అందరూ గుడ్లొకి వెళ్ళారు. లోపల అడుగుపెట్టడానికి వీల్లేకుండా వున్నారు జనం. వాకిలిదగ్గరే నిలబడిపోయారు. గవరమ్మగారు మాత్రం తోసుకు ముందుకు వెళ్లింది. ఆ వెనకాలే కొంతదూరం మాత్రం వెళ్ళగలిగింది శ్రీదేవి. రమణి, శర్వాణి ఇంకొకరి కాళ్ళమీద నిలుచుండి స్వామి దర్శనం చేసుకోవాలని చూస్తున్నారు. కౌసల్య మనస్సులో భగవంతుని ధ్యానించాలని చూసింది. కాని ఏమీ లాభం లేదు. ఎప్పుడో, ఎక్కడో, ఏ సముద్రతీరానో ఏ చెట్టు నీడనో, అప్రయత్నంగా హృదయం భక్తితో నిండిపోతుంది. కాని ఇక్కడ, — ఇక్కడ వద్దనుకున్నా నవ్వువస్తుంది!

‘కౌసల్యా! దేవుడు కనిపిస్తున్నాడా?’ అన్నది శ్రీదేవి.

‘ఆహా! ఇంకా రెండునిమిషాల్లో కనిపించేటట్టే వున్నాడు!’ అనుకున్నది కౌసల్య-ముందుకీ వెనక్కీతోస్తున్న గుంపులో ఊక్కిరిబిక్కిరి అవుతూ.

‘అబ్బా! ఊపిరాడడంలేదు. నాలికీడుస్తున్నది! కొంచెం తీర్థంఅయినా ఇస్తే బాగుండును!’ అన్నది రమణి.

విసుక్కుంటూ అందరూ బయటికివచ్చారు. ఆతర్వాత,



అమ్మనాని గుళ్ళోకి వెళ్ళాను. ఇక్కడ అంత జనం లేరు. సావకాశంగా పూజచేయించవచ్చునుకున్నారు. శ్రీదేవి అష్టోత్తరం చేయిస్తానంది. గవరమ్మ నేనూ చేయిస్తానన్నది. అర్చకుడు 'కుంకుమ తేచ్చారా' అన్నాడు. గవరమ్మ లేలేదు. శ్రీదేవి తన కుంకుమలో సగం ఇస్తుందేమో ననుకున్నది. కాని శ్రీదేవి సగం కుంకుమతోపాటు సగం పుణ్యం కూడా పోతుందనుకున్నదేమో, ఏమీ మొగ్గలేదు. కుంకుమ లేదని గవరమ్మకు కళ్ళనీళ్ళవర్షంతం అయింది. కౌసల్యకు ఇద్దరి ప్రవర్తనా నచ్చలేదు.

ఎదురుగా, ఇద్దరు అందమైన అమ్మాయిలుంటే వాళ్ళను చూస్తూ కూర్చుంది. వాళ్ళూ తనని గురించే మాట్లాడుకుంటున్నట్లున్నాని 'అజ్ఞాకాలెంత బాగున్నాయో!'

కౌసల్య తనజూకాలు తడివి చూసుకున్నది.

'ఆ చీర చాల బాగుంది కాదూ! మైసూరు సిల్కా!'

కౌసల్య గర్వంగా తన చీర చూసుకున్నది. అందరూ తనలాగే, చీరలు, నగలు, చూడటానికే వస్తారన్నమాట.

'ఆమెడమీదకాయ పుట్టుకతోనే, నచ్చిందంటావా?' సంభాషణ మారిందని తెలియక, కౌసల్య అదరిపడింది. గాభరాగా మెడతడివి చూసుకుంది. కాని ఎదురుగుండా పాపం ఆ లోపంలో ఎవరో బ్రాహ్మణుడు కనిపించాడు.

'అమ్మయ్య! అని గట్టిగా నిట్టూర్చింది.

గవరమ్మ గర్భగుడి వాకిలి కెదురుగా నిల్చున్నది. ఎవరో ముసలమ్మ ప్రాధేయపడుతూ అడిగింది:

'అమ్మా కాస్త పక్కకు తొలగరూ!'



‘బాగుంది ! నేనుమాత్రం చూడవద్దూ !’

ముసలమ్మ గొణుక్కున్నది.

‘కాదని ఎవరనగలరమ్మా! వాకిలికెదురుగా నిల్చుంటే నైవేద్యంపెట్టేటప్పుడుకూడా వేరే తెరకట్టక్కరలేదు. మా అదృష్టం.’

కొసల్యమ విసుగొచ్చింది. అక్కడ ఇంక వుండటానికి బుద్ధిపుట్టలేదు. తల తిరుగుతున్నదనిబయటికివచ్చింది. సత్రానికి వెళ్ళదామని బయలుదేరింది. వాకిట్లో నరసయ్య కనపడ్డాడు.

‘ఏమమ్మా ! ఒక్కరే వచ్చారా ?’

‘అబ్బే ! అంతా వచ్చారు, లోపలవున్నారు !’

‘దర్శనమైందా ?’

‘ఆ ! వాళ్ళింకా పూజచేయిస్తున్నారు. నేను సత్రానికి వెళుతున్నాను.’

‘అదేమిటి ? స్వామివారి వాహనాలూ, అమ్మవారి నగలూ అన్నీ చూశారా ?’

నరసయ్య వర్ణించడం మొదలుపెట్టాడు. స్వామికి పన్నెండురకాల వాహనాలున్నాయి. అన్నీ బంగారపువే. అమ్మవారికి ఏడువారాల సొమ్ములూ వున్నవి. ఒక్క రత్నాల హారమే చేస్తుంది లక్షావభైవేలు !—తోనపొడుగునా బిచ్చగాళ్ళు బారులుతీర్చి అరుస్తున్నారు.

‘ఒక్క కానీ తల్లీ, ఒక్కడమ్మిడి అమ్మా !’

వినిపించుకోకుండా చెవిటివాళ్ళకు మల్లె దాటి వచ్చారు. నరసయ్య ఇంకా వాగుతూనే వున్నాడు.

‘నగలు అందరికీ చూపించరండీ. మీకు స్పెషల్ గా—’



‘నాకు చూడాలని లేదండి. మా వాళ్ళకు చూపించండి. లోపల వున్నారు’ నరసయ్య వెళ్ళిపోయాడు.

భగవంతుడి ఐశ్వర్యం, మానవుడి దారిద్ర్యం రెండూ ఎప్పుడూ ప్రక్కప్రక్కనే వుంటాయి కాబోలు!

ఎదురుగుండా ఎవరో భిక్షుక దంపతులు వస్తున్నారు. అందరు దంపతుల్లాగే వాళ్లకూ ఏదో ప్రణయకలహమో వుత్త కలహమో వచ్చినట్లున్నది. ఆమె ఏడుస్తున్నది.

ఆతను బాధతో జాలిగా అంటున్నాడు:

‘నే నేమన్నాను? ఎందు కేడుస్తావు?’ పాపం!..

సందుమలుపు తిరుగుతూ వెనక్కు తిరిగి చూసింది. వాళ్లిద్దరూ చేతులు పట్టుకొని కలిసివస్తున్నారు. ఆమె ఇప్పుడు ఏడవటంలేదు. వాళ్లిద్దరూ ఒకరికొకరు ఆధారం.

ఒకరిని విడిచి ఇంకొకరు బ్రతుకలేరు.

ఆ స్నేహమే వాళ్లకు జీవితంలో ఆశగలిగిస్తుందేమో! వాళ్లకు ఏమైనా ఇవ్వగలిగితే తన బాధ్యత, బాధ కొంత తగ్గును. కాని చేతులు ఖాళీ.

కౌసల్య ఎంతో నొచ్చుకుంది. ఏదో కలచినట్లయింది. తిరిగి చూడకుండా, గబగబా, సత్రానికి చేరుకుంది. అందరూ గుళ్ళో వుండటంమూలాన సత్రంలో జనసమర్థంలేదు.

సత్రానికి వెనుక వేపునచిన్నతోటవుంది. అక్కడికెళ్ళింది

తోటమధ్యలో చిన్న కొలను వుంది. ఆ కొలను ఒడ్డునే పొన్నచెట్టు, నీళ్ళవైపుకు వంగివుంటుంది. రాలిన పొన్నపూవులన్నీ నీళ్ళలో వరసగా పేర్చినట్టుంటాయి.



అరటిచెట్లూ, కొబ్బరిచెట్లూ, మధ్య మధ్యన ఏవో పూల  
మొక్కలూ, అన్నీ గుబురుగుబురుగా వుంటాయి.

పచ్చని గడ్డిలో ఎఱ్ఱని తీగ విచ్చలవిడిగా ప్రాకివుంది.

అట్టే అంత శ్రద్ధతీసుకొని పెంచిన తోటకాదు. ఒక  
వేళ అందునించే అంత ఆకర్షనంతంగా వుంటుందేమో!

కొలను దక్షిణపువేపున చిన్న చలువరాతి మందిరం  
వున్నది. అందులో కృష్ణవిగ్రహం తీర్చి దిద్దినట్లుంటుంది. ఆ  
మందిరంలో నిత్యం పూజా పునస్కారాలు లేవు. చుట్టూ  
చెట్లన్నీ ఆ గుడిమీదికి సగం వాలి వుంటాయి. ఆ మందిరం  
అక్కడ కేవలమూ ఆందంకోసరమే కట్టబడినట్లుంటుంది.

కౌసల్య కొలను మెట్లమీద నీళ్ళల్లో కాళ్లు పెట్టుకు  
కూర్చుంది. ఎక్కడా, ఆకైనా కదలని నిశ్శబ్దం. ఆక్షణంలో  
ఆమెకు నిశ్శబ్దమే స్నేహితురాలైంది.

కాలితో నీరు కదిపింది. వశ్యంతా నీళ్ళు చిందాయి.

అమ్మయ్య! ఇక్కడ ఎంత హాయిగా వున్నది!!  
అప్రయత్నంగా ఆమె కళ్ళు మూతలుపడ్డాయి. 'భగవాన్!  
భగవాన్!' - అల్లా ఎంతసేపు వున్నదో ఆమెకే తెలియదు.

'ఇక్కడున్నావా తల్లీ! నీకోసం గుడిఅంతా వెదకలేక  
చచ్చాం!' అన్నది రమణి.

'త్వరగా లే! శ్రీదేవి ఇప్పుడే వెళ్ళిపోదామంటున్నది'  
అన్నది శర్వాణి.



## మ న సు లో ని మ మ త

పొయిలో పుల్లలు ఎగసనద్రోసి, మోకాళ్ళమీద  
ఆనుకు కూర్చుండి లక్ష్మీ. అన్నం అప్పుడే ఉడుకుపడు  
తోంది. తుకతుకమని సంగీతం వినిపిస్తోంది. చేతిలోని వినన  
కర్ర జారవిడచి, ఊహలోకంలో మునిగిపోయింది లక్ష్మీ.

ఎక్కడో అందమైన రావిచెట్టు. ఆ చెట్టునీడనే  
ముచ్చటైన ఊయాల— కొమ్మల మధ్యనుంచి వ్రేళ్ళా  
డుతో; అందులో మహాలక్ష్మీలా ఊగుతూ తనూ, వంటి  
నిండా నగలతో, ఇంకా ఇంకా. మరి, దూకాన, చిన్న  
బాబు— చిరునవ్వుతో...

‘లక్ష్మీ! లక్ష్మీ!’ — ప్రక్కయింటి పూర్ణమ్మ కేక  
వేస్తోంది.

స్వప్నజగత్తునండి ఉలిక్కిపడి, తెలివితెచ్చుకుంది  
లక్ష్మీ. సమయానికి వార్చక అన్నం ముద్దయింది. రోజూ  
వున్న గొడవేకదా అని విసుక్కుంటూ నిర్లక్ష్యంగా గిన్నె  
దింపి క్రిందపడేసింది. మండుతున్న పొయ్యివదిలి దొడ్లోకి  
పరుగెత్తింది. ఒక్క అంగలో, ఆత్రంగా గోడదరి జేరింది.

పెరటి గోడదగ్గర పూర్ణమ్మ కనిపెట్టకు నించున్నది,  
ఉత్సాహంతో, ఊపిరిసలపకుండా ఎన్నోకబుర్లు చెప్పాలని.  
ఇది రోజూ, మామూలే! ఏ నంటవేలో, పనివేలో, పూర్ణ  
మ్మకి ఆపుకోలేనన్ని వింత కబుర్లేవో లక్ష్మీకి చెప్పవలసిరావడం,  
పని అంతా మానుకుని లక్ష్మీ గోడదగ్గరికి పరుగెత్తి కళ్ళు



తేలేసి, వింటూ నించోడం, చివరకి ఇద్దరూ చీనాల్లు తినడం.

‘ఎందుకోయ్!’ అని ఆదుర్దాగా అడిగింది లక్ష్మి.  
‘మంచి కబురు, ఏమిటో తెలుసా?’ అన్నది పూర్ణమ్మ.  
‘త్వరగా చెప్పవోయ్! పొయి మందుకోంది...  
పోవాలి!’ అని పరాధీనంగా, బెంగగా అన్నది లక్ష్మి.

‘మా బుల్లెమ్మపెళ్ళి ... ఇంక పదిరోజులే!’  
‘ఎవరికీ? వసంతకే!’—సంతోషంలో సర్వం మరచి  
పోయింది లక్ష్మి.

ఉత్సాహంతో వివరాలన్నీ చెప్పడం మొదలెట్టింది  
పూర్ణమ్మ.

‘పెళ్ళికొడుకు ఇంజనీరు చదువుకున్నాడు. పదివేలు  
కట్నం. బ్యాండు మేళం, సాయంత్రం డాన్సు. చుట్టాలంద  
రికి పట్టుచీరలు, ఇంకా ఇంకా...’ ఏవేవో అంతులేకుండా  
చెప్పుకుపోతున్నది పూర్ణమ్మ.

విస్తుబోయి వింటోంది లక్ష్మి. మనస్సులోనే, మళ్ళా  
మళ్ళా మననంచేసుకోవడం మొదలెట్టింది: ‘పదివేలు కట్నం,  
పట్టుచీరలు—అమ్మో!’

లక్ష్మి కొత్తగా పనికి వచ్చింది. పాపం పదహారేళ్ళు  
వచ్చేవరకూ కలో గంజో త్రాగి ప్రపంచాన్ని నొరక్కుండా  
తల్లిచాటున పెరిగింది. కరువు రోజుల్లో గతిలేక తల్లి పనికి  
పంపింది. కొత్త యింట్లో పని సరిగా చాతకాకపోయినా,  
తన మంచితనంవల్ల అందరికీ తల్లో నాలికలా వుండేది...  
సుబ్బయ్యగారు, యింటి యజమాని రమణయ్యగారు, కూతురు



సరళ, కోడలు ఊర్వశి, చిన్నబాబు, అందరూ, కొద్దో గొప్పో లక్ష్మీమీదే ఆధారపడి వుండేవాళ్ళు. ఐశ్వర్యం, ఆనందం యెరుగని లక్ష్మీకి సుబ్బమ్మగారింట్లో అంతా వింతగా వుండేది. ఏదో స్వప్నలోకంలో వున్నట్లు అన్నీ ఆశ్చర్యంతో చూస్తూ, ఉత్సాహంగా తిరుగుతుండేది. అయినా ఆ యింట్లో లక్ష్మీతో ఆప్యాయంగా మాట్లాడేవాళ్ళు మాత్రం అరుదైనారు. అందునించే వూసుపోక తన గోడు చెప్పకోవడానికి ప్రక్క ఇంటివారి వంటావిడ పూర్ణమ్మ ఆధారమైంది. తన ఇంటివారి గొప్పలు చెప్పి వూరికే లక్ష్మీని వూరించడం పూర్ణమ్మకు సరదా. పూర్ణమ్మచూటలు వింటూ, కలలుకంటూ, లక్ష్మీ రోజులు గడుపుతుంటుంది.

పెరటిగుమ్మంలోకి వచ్చి సుబ్బమ్మగారు కేకేసింది !  
'లక్ష్మీ ! లక్ష్మీ !!'

సంభాషణ పూర్తిచేయకుండానే పూర్ణమ్మ వెళ్ళిపోయింది. ఉత్సాహంతో లక్ష్మీ సుబ్బమ్మగారిదగ్గరకి వచ్చింది.

'అమ్మా ! మరేం... వాళ్ళ వసంతమ్మకు...' అంటోంది. సుబ్బమ్మగారు మాట వినిపించుకోలేదు.

'పొయ్యి మండిపోతుంటే, పెత్తనాలుచేస్తూ కూర్చున్నావా ? ఆ కూరగిన్నెమీద మూత పెట్టలేదేం ?' అని విసురుకుంటూ, లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. వంటినిండా నగలు పెట్టుకొని అందెలు, గాజులు గలగలలాడిస్తూ తిరగటం ఆమెకు చాలా సరదా.

పులుసుగిన్నె పొయ్యిమీద పెట్టి, లక్ష్మీ మళ్ళీ ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నది ! వసంతకి పెళ్ళి... పదివేలు కట్నం..



బ్యాండుమేళం... యెంత బాగుందో! యెప్పుడో తనకీ పెళ్ళి వుతుందేమో! ... చిన్నబాబు తనని చేసుకోకూడదా? ఏమో! అప్పుడదేదో సినిమాలో, ఆ నాయకుడు ఇంట్లో పని చేస్తూన్న అమ్మాయి నేగా ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకున్నాడు... అట్లాగే, ఏమో!

మేడమీదనుంచి ఊర్వశి కేకవేసింది! 'నీ వంటపని కాగానే, ఒక్కసారి పైకి రా... పట్టుచీరలు యెండలో వేయాలి! ...'

త్వరగా పని ముగించుకొని పైకి వెళ్ళింది. తెరచివున్న బీరువాముందు చీరలు కుప్పలుకుప్పలుగా పడివున్నాయి. ఊర్వశి గాజులు సర్దుకుంటోంది. లక్ష్మి చీరల్ని ఒక్కొక్కటి తీసుకువెళ్ళి గాలికి ఆరవేసింది. గుప్పుమంటూ నాప్టలీస్ వుండల వాసన మేడంతా వ్యాపించింది.

చీరలు ఆరవేస్తున్నంతసేపూ లక్ష్మి యెంతో తపించింది, వసంతమ్మ పెళ్ళిముచ్చట్లు పూర్వశికి వినిపించాలని. కాని, పూర్వశి వుద్యోగస్థుల పిల్లి. చిన్నప్పటినుంచి అతి నాజూకుగా పెరిగింది. అప్పుడే కలకత్తానుంచి కొత్తగా కాపరానికి వచ్చింది. పని చెప్పటానికి తప్ప, యింక నాకర్లలో మాట్లాడడం ఆలమ్మ కెప్పుడూ అలవాటులేదు. లక్ష్మిని నోరు విప్పనీయలేదు.

'చూడు, చీరలన్నీ మడతలు విప్పవద్దు. అలాగే ఆరవేయి. వెళ్ళేటప్పుడు ఈ మాసినగుడ్డల్ని క్రిందకు పట్టుకుపో' అంది. ఆ తరువాత ఆ గదిలో లక్ష్మి వున్నదన్నమాటే మరచిపోయింది.



పన్నెండు గంటలకి అందరూ భోజనానికి కూర్చున్నారు. లక్ష్మి వడ్డిస్తోంది—తల్లి, తండ్రి, కూతురూ, కొడుకూ అందరూ ఒకేసారి మాట్లాడుతున్నారు. ఒక్కటే రణగొణ ధ్వని. రమణయ్యగారు అన్నం కేసి విస్తరి కేసి చూడకుండా పెద్ద గొంతుకతో అంటున్నాడు

‘వెధవది, అవతలి పార్టీవాళ్ళు వుత్తినే హడలిపోయి కేసు విత్తడాచేసుకున్నారు. కాని, లేకపోతే రేపు కోర్టులో నా తడాఖా చూపిద్దను. జడ్జిలంతా దద్దరిల్లిపోవాలిసింది. ఓహో! యెన్ని పాయంటు... ఎంత బాగా ప్రిపేరుచేశాను!’

చిన్నబాబు సంకోషంతో వుప్పొంగిపోతూ చెప్పాడు:

‘ఇవ్వాల మాచలో గెలిచానా, సెమి ఫైనల్స్ కు వస్తాను. సాయంత్రం మూడింటికే మాచస్ మొదలు. నువ్వు వస్తావా సరళా, చూడ్డానికి?....’

సరళ ఈ మాటలు విసిపించుకోలేదు. తలకాయ వంచుకొని భయపడుతో వినపడీ వినపడకుండా గొణిగింది! ‘రేపే మా కాలేజీవాళ్ళంతా పిక్నిక్ కి వెళ్ళడం. కొంతమంది ఆడ పిల్లలుకూడా వెళ్ళుతున్నారు. నేనుమాత్రం ఎందుకు వెళ్ళకూడదూ?’—ప్రశ్నార్థకంగా అందరిముఖాలూ చూచింది. కాని ఎవరూ సరళ కేసి చూడలేదు.

సుబ్బయ్యగారు విస్తటో అన్నీ ఒక్కొక్కటే తడిమి తడిమి చూసుకుంది. నిరాశతో సజుక్కుంది!

‘అన్నం, మళ్ళా ముద్దే అయింది. ఈ కూరలో ఉప్పు చాలదు. ఎన్నిసార్లు చెప్పినా దీనికి—’ నిస్పృహతో, చిరాకుతో లక్ష్మి కేసి ఉరిమిచూసింది.



లక్ష్మికి ఎవరిమాటలూ వినపడలేదు. ఏదో చెప్పలేని ఆవేగంతో హృదయం దడదడ కొట్టుకుంటోంది. వసంతమ్మ పెళ్ళిసంగతి మోదమలో కొదచేస్తూనే ఉంది. ఒక్కక్షణం సందడి తగ్గితే ఆ శుభవార్త నలుగురికీ చెప్పాలని అతృత. 'పదివేలు కట్నం!—పాటకచ్చేరీ! పట్టుచీరలు!' ఈ మాటలు వింటే అందరూ ఎంత ఆశ్చర్యపోతారు! ఒక్కక్షణం నిశ్శబ్దంగా వుంటే—మనస్సు తహ తహ లాడింది. కాని, ఒక్కక్షణమల్లా మాట్లాడకుండా వా రుండగలరా!

సుబ్బమ్మగారు చీదరించుకుంటూ అరిచింది.

'అదేమిటి మొద్దులా నించుంటావ్! అయ్యగారి విస్తట్లో అన్నం అయిపోతే కనపడ్డంటే? ఏంకావాలో చూసి వడ్డించు!'

అయ్యగారికి అన్నంవడ్డిస్తూ, నిరుత్సాహంతో, పెళ్ళి కబుర్లు చెప్పే ఆశ వదలుకొంది లక్ష్మి

\*

\*

\*

పనిఅంతా ముగించుకొని మంచువాలో కొంగు పడుచు పడుకుంది. మాగన్నుగా నిద్రపట్టింది, ఏవేవోకలలు—రకరకాల రంగు కాగితాలతో అలంకరించివుంది పెళ్ళి పందిరి! ఎంతమందో, పట్టుచీరలతో, జరీకంఠువాలతో హడావిడిగా తిరుగుతున్నారు. అనుకోకుండా, మధ్య మంటపంలో తను కూర్చునివుంది. ఎక్కడినుంచో మెల్లిగా మంత్రాలు వినపడుతున్నాయి. తన తలనిండా పసుపూ అక్షతలు ఒత్తుగా పడివున్నాయి. తన చేతిలో ఎక్కడిదో గులాబీదండ వున్నది. విస్తుబోయి చూస్తున్న తనకి ఎదురుగా చిన్న



బాబు కనిపించాడు చిరునవ్వుతో. సిగ్గుతో భయంతో కం  
గారుగా దండెత్తి అతనిమెడలో వేయబోయింది. మళ్ళీ  
చప్పున ఆగిపోయింది. నిద్రలోనే వెనుకనుంచి ఎవరో కేక  
వేస్తున్నట్లయింది. 'లక్ష్మీ!'

నిద్రకళ్ళతో ప్రక్కకు వత్తిగిలింది. కల సడలిపోయింది.

'ఏయ్! లక్ష్మీ!'... మళ్ళీ పిలుపు. చిన్న బాబుగొంతు...  
కళ్లు నలుపుకుంటూ లేచి నిలుచుంది. ఎదురుగుండా చిన్న  
బాబు నిల్చుని వున్నాడు....మందహాసంతో. కలలో తనని  
ఆసరించిన సిగ్గు, భయమూ కంపమూ ఇంకా నదలలేదు.  
అతనికేసి ఆదుర్దాగా చూసింది. అతను అన్నాడు: 'చూడు,  
నేను రెండుగంటలకే బయటకి పోవాలి. నా తెల్లబూట్లు కొం  
చెం పాలిష్ చేసిపెట్టవ్!'

లక్ష్మీ దీనంగా అతని కళ్ళల్లోకి చూస్తూ అణుమాత్రం  
ఆప్యాయతకోసం వెదుక్కుంది. అతనికి ఆమెధ్యాసే లేదు.

'చూడు, పాలిష్...హాల్లో అలమారలో వున్నది.  
త్వరగా కానియ్' అంటూ, తిరిగిచూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

హృదయంలో కలిగిన వెలితిపమిటో, ఎందుకో ఆటో  
చించుకోకుండా, హాల్లో అలమారవైపు నడిచింది లక్ష్మీ.

సాయంత్రం దొడ్లో మల్లెపూలన్నీకోసి దండలు కడు  
తూవుంటే సరళ వచ్చి కూర్చుంది. 'పూలన్నీ చాలా వున్నట్లు  
న్నాయి! నేనుకూడా కట్టనా?' అన్నది. సరదాకి నాలుగు  
పూలు తీసుకుని వేరేదారానికి కట్టింది.

లక్ష్మీ అన్నది: 'ఎందుకమ్మా! ఇంకా నంటవేళ  
కాలేదుగా! ఈ కాసిపూలు నేనే కట్టేస్తాలే!'



సరళ మాట్లాడలేదు. ఏదో చెప్పాలని ఉబలాటపడుతూ, మళ్ళీ సందేహపడుతూ ఊరుకున్నది. లక్ష్మీకూడా ఏదో చెప్పాలని సరదాపడుతూ, మళ్ళీ జంకుతూ మానంగా వుండిపోయింది.

చివరకి లక్ష్మీ అన్నది : 'మన ప్రక్కంటివాళ్ళమ్మాయి, వసంతమ్మకు పెళ్ళిట. ఇంకా పదిరోజులుందిట...'.

'ఎవరికీ? ఆ పొట్టిగా, నల్లగా, గుండులా వుంటుంది. దానికా?' అన్నది సరళ.

'వాళ్ళ చిన్నమ్మాయికండ్రి! పదివేలు కిట్నమట' అన్నది లక్ష్మీ యేదో గొప్ప విషయంలా...

'అవును! పదివేలయినా ఇవ్వంది దా న్నెవడు చేసుకుంటాడూ!' విసుగుతో నీరసంగా అన్నది సరళ. లక్ష్మీ మాట్లాడలేదు. నిరుత్సాహంతో వూరుకుంది.

సరళ మళ్ళీ అన్నది : 'చూడు! లక్ష్మీ! నాకోసం ఓ అబ్బాయి యేవో పుస్తకాలు పట్టుకువస్తాడు. కాస్త కనిపెట్టి వుండి, రాగానే నాకు చెప్పు'

'అట్లాగే!' అని మాలకడుతూ తల యెత్తకుండా అన్నది, లక్ష్మీ.

'అదికాదు, ఆ అబ్బాయి కసలే సిగ్గు. నేను కనబడకపోతే వెళ్ళిపోతాడేమో, సోనీయమాకు. రాగానే నన్ను పిలు' అంటూ, కొంచెం ధైర్యం తెచ్చుకుని మళ్ళీ చెప్పింది సరళ.



మేడమీదనుంచి సుబ్బమ్మగారు వచ్చారు. వస్తూనే లక్ష్మిని చూసి అన్నది. 'ఏమే, ఇంకా వంట మొదలుపెట్ట లేదూ! రాత్రికి కూర యేమైనా వున్నదా?'

'ఇదుగో వెళ్తున్నాను. చూస్తూ' నంటూ కట్టిన మల్లె పూలు పళ్ళెంలో పెట్టి తేచింది లక్ష్మి.

రాత్రి యెనిమిదింటికి వంటింట్లో పని ముగించుకొని పెరట్లో మల్లెపందిరిదగ్గర కూర్చున్నది లక్ష్మి. యేమీ తోచ లేదు. ఇంకా యెవరూ భోజనానికి రాలేదు. ఆలోచిస్తూ, ఆకాశం కేసి చూస్తూ కూర్చున్నది.

వారాలబాబాయి శంకరం వచ్చాడు. 'అయ్యగారు పంచాంగం తెచ్చిపెట్టమన్నారు. ఇదుగో!' అంటూ చేతికిస్తూ ఆమెచెయ్యి తాకాడు. లక్ష్మి అసహ్యించుకుంది.

'సరే... ఇస్తాలే ... వెళ్ళు!' అని పంపివేసింది.

ఏమీతోచక యేదో దిగులుతో మల్లెపందిరిచుట్టూ తారట్లాడింది. ఇల్లు, అమ్మ జ్ఞాపకంవచ్చారు. మళ్ళీ ప్రక్క యింటివారమ్మాయి పెళ్ళిసంగతి గుర్తుకువచ్చింది. మళ్ళీ మనసులో యేదో ఉత్సాహం రేకెత్తింది.

గబగబా పెరటిలోడదగ్గరకు వెళ్ళి 'కేకపెట్టింది.

“పూర్ణమ్మా! పూర్ణమ్మా!”

లోపలినుంచి గోజుకుంటూ వచ్చింది పూర్ణమ్మా.

“ఎందుకూ?” అన్నది.

'మీ వసంతమ్మ పెళ్ళిటగా?' అన్నది అమాయకంగా

లక్ష్మి.



‘అవును. ప్రొద్దున నేనేగా చెప్పానా?’ అన్నది ఉత్సాహంతో, పూర్ణమ్మ.

‘నువ్వేనా! మరచిపోయాను. పదివేలుటగదా కట్నం!’ సిగ్గుతో అన్నది లక్ష్మి.

“ఆఁ! పదివేలు కట్నం, పెళ్ళివారంనాకీ పట్టుచీరలు” అని, వరసగా ఆనందంతో జాబితా యేకరువుపెట్టింది పూర్ణమ్మ.

ఆత్మతతో, ఉత్సాహంతో విస్తుపోయిపోయా నిలుచున్నది లక్ష్మి.



## అపశృతి

గంగానది కలకలస్వనాలతో గానంచేస్తూ చల్లగా సాగిపోతున్నది. మలయపవనుని బిగికొగిటిలో కదలిపోతూ తరులతలు గలగల పాడుతున్నవి. ఆనందాన్ని అందిపుచ్చుకొంటూ పక్షులన్నీ పరవశంబో ఆలాపిస్తున్నవి. దిశదిశల నుండివచ్చి యీ మధురగానం నా హృదయాన్ని నింపివేస్తున్నది. కాని, నాహృదయంలో మాత్రం యేమూలో యేదో అపశృతి. ఎంత మనోజ్ఞమైన రాగమైనా నాకు అపస్వరాలతో మిళితమౌతున్నది. తీయని పాట, తియ్యని మధువు నా కీజీవితంలో కరువైనవి. శూన్యాన్ని తిలకిస్తూ శూన్యానికై నిరీక్షిస్తూ యీ జీవితం యిట్లానే గడచిపోతుంది.

అమ్మ అంటుంది. 'చిరునవ్వులు వెదజల్లుకో అప్పుడే కన్ను తెరచిన పాపలాగ అప్పుడే విరిసిన పూవులాగ నిన్ను తిరిగి చూడగలనా యీ జన్మలో' అని. నేకు తొలిసారి నవ్వినది—నాకు యింకా ప్రస్ఫుటంగా జ్ఞాపకమున్నది. అప్పుడే తొలిసారి నిద్రమేల్కొన్నాను. కండ్లయెదుట అతను—దూరాన్నుంచి నాకేసేచూస్తూ చిరునవ్వు నవ్వాడు. ఎంత ఆప్యాయంగా యెంత మనోహరంగా నవ్వుతాడు! కలత నిద్దురలో యిది కల, నిజమా అనుకున్నాను. నాకు తెలియకుండానే నాపెదవులు నవ్వుటానికి ప్రయత్నించినవి. అదే నేను మొదటిసారి నవ్వినది. ఆరోజు మొదలు మేము ప్రతిరోజూ చిరునవ్వులతోనే పలకరించుకుంటూవుండేవాళ్ళం.



ఒకరోజు ఒంటరిగా వుండగా అతను వచ్చాడు. అడగకుండానే 'నేను అంబర రాజకుమారుణ్ణి, నాపేరు చంద్రుడు' అన్నాడు. నేను బదులు పలుకలేదు. హృదయమంతా, శరీరమంతా ఆనందంతో నిండిపోయినప్పుడు మాటలెలా వస్తాయి? అతను దగ్గరగావచ్చి నా తల నిమిరాడు. వేరే యేమీ చేయలేనట్లు నా తల అతని గుండెలమీద వాలాను. అతని హృదయం నాకు ఆశ్రయమిచ్చినట్లు తోచినది. జీవితమంతా యిట్లాగే తలపెట్టుకొని నిద్రపోతాను ఇంకేమి కావాలనుకున్నాను. జీవితంలో వేరే కోరుకోదగిన దేమీలేనట్లు తోచినది.

అతను ప్రతిదినమూ వచ్చేవాడు. ప్రతిరోజు నన్ను తనతో రమ్మనేవాడు. 'కలూ, నాతోరావూ, నీవులేని జీవితం యెడారిలాగావుంది. కలూ, నీవు నా రాణివి, నా మందిరంలోనే వుండటానికి అర్హురాలివి, నా యింటికి యెప్పుడు వస్తావు?' ఇదే ధోరణి. ఆకాశంలో స్వేచ్ఛగా విహరించే విహంగంలాగ దిక్కుదిక్కు చూచుకుంటూ పోయే అతనికి నా బాధ, బంధన యెట్లా అర్థమౌతుంది! అన్న నన్ను కదలనిస్తుందా! మాలతీలత యేమంటుంది? మందారమాల నవ్వదూ! అందరూ కలునరాణి చంద్రునితో కలిసిపోయిందని అనుకోరూ! అప్పటికీ అమ్మతో అన్నాను. 'చంద్రుడు చాలా అందంగావుంటాడు కాదూ!' అని. 'అయ్యో! వెజ్టిశర్టీ! అంత పెద్దమచ్చ నీకు కనపడలేదుటే' అని నవ్వింది. మచ్చా! అవును, నిజమే, అతని నుదుటిమీద పెద్దమచ్చ. అయితే అది యిన్నాళ్లా కనపడనేలేదే! మర్నాడు చంద్రుడు



వచ్చాడు. అతను వున్నంతసేపు ఆ మచ్చ జ్ఞప్తికిరానేలేదు. ఆశ్చర్యం! దూరంకాగానేమాత్రం ఆ మరక పెద్దదే భూమి అంతా ఆవరించుకొని నాఆశలన్నీ అణగద్రొక్కుతూ నన్ను దుఃఖంలో ముంచెత్తుతుంది. ఇది యెట్లా మరచిపోగలను. చివరకు అతనినే అడిగాను. 'ఎప్పుడూ నాతోటేవుంటే నీకు జ్ఞాపకం రానేరాదు రాణీ, నాతోరావు' అన్నాడు. అదే నిజమనిపించింది. 'రోజూ నిద్రపోతూన్నా, మెలుకువతో వున్నా ప్రతినిమిషం నీతోటే వుండాలని వున్నది' అన్నాను. ఆరోజే అతనిదేశం వెళ్లిపోయినాము.

ఎంతోప్రేమతో అతను తన యింటికి తీసుకువెళ్లాడు. త్రోవపొడుగున మేఘబాలలు మాకు స్వాగతం ఇచ్చాయి. అతనిలాగా అతని అద్దాలమేడ యెంత అందంగావున్నది! అతనిలాగే అతనిని ఆశ్రయించినవన్నీ సుకుమారంగానే వున్నవి. ఆనందంలో ప్రపంచంలో దుఃఖంవున్నదన్నమాటే మరచిపోయినాను. బాహ్యప్రపంచానికి దూరంగా అతని యింటిలో అతనిలో కలిసిపోయివున్నాను. ఆ ఆనందం మత్తు కలిగించింది. ఆ తన్మయత్వంలో ఆ విశాలావరణంలో నా స్థానమేదోకూడ విచారించుకోలేదు. ఆ యింటికి అతిథిగా వచ్చానా, గృహిణిగా వచ్చానా తేక చెలినై వచ్చానా యివి యేవీ మనసుకు తట్టలేదు. అతని హృదయానికి తల నాన్చి పరవశమైపోతున్నాను. అత నలాగే ఆనందంలోముని గిపోయినాడు. ఇరువురమూ ప్రపంచాన్నే మరచిపోయినాము.

ఎవరో కిలకిలా నవ్వారు. అదరిపడి తలయెత్తి చూశా ను. ఆ నీలిఅద్దాలమేడలో నీలాకాశంలోని నక్షత్రాలలాగా



తళతళా మెరిసిపోతున్నారు. అబ్బా, యెంతమందో! అందరూ నన్ను హేళనచేస్తూన్నట్లుంది. చంద్రుడు తెల్లపోయి దిగులుగా చూస్తున్నాడు.

‘వాళ్ళందరూ యెవరు’ మధనపడి మధనపడి చివరకు ధైర్యం తెచ్చుకొని అడిగాను. చంద్రుడు శాంతంగా జవాబు చెప్పాడు: ‘అందరూ నా మిత్రులు, నా సహచరులు’ ఆశ్చర్యంవేసింది. సహచరులా! ఇంతమందితో పరిచయం వున్నట్లు యెప్పుడూ చెప్పలేదే!

‘అందరూ నీ దగ్గరే వుంటారా?’ అనుమానిస్తూ అడిగాను.

‘ఎప్పుడూ నాతోకూడా నే వుంటారు. నన్ను విడిచి పెట్టి ఒక క్షణమైనా వుండలేరు.

నీలిఅద్దాలలోనిరంగు నా ముఖమంతా ఆవరించింది. ప్రపంచంలోవున్న దిగులంతా ఒక్కసారిగా నన్ను చుట్టుకొన్నది. ఇంతమందిమధ్య నే నెవరినీ, నా కేమిస్థానమున్నదిక్కడ--ఆఖరు ప్రయత్నంగా అడగలేక అడగలేక అడిగాను.

‘వాళ్ళందరూ అంటే నీకు చాలా యిష్టమా?’

‘అ! చాలా యిష్టం.’

నా క్రింద భూమిపగిలి నేను పాతాళానికి క్రుంగిపోతున్నట్టునిపించింది.

హృదయం వేసవియెండవలె కనలిపోతున్నది. ఇంతమంది యిష్టమైనవాళ్ళుండగా నేనెందుకు కావలసివచ్చాను? వీనికి జవాబులేదు. ఇది నా కప్పుడు అర్థంకాలేదు. ఎప్పుడూ



అర్థంకాదేమో! ఎక్కడో విదేశాలలో ఆపులందరికీ దూరమై విషరీతాన భవాలమధ్య వున్నట్లనిపించింది. తీరనిబెంగ ఆవహించింది. అమ్మ నాకోసరం ఎంత బాధపడుతున్నదో! కొలనులో పూవులన్నీ నన్ను 'కలువరాణీ కలువరాణీ' అని యెంతగా ప్రేమిస్తాయి. అందరికీ దూరమైపోయినానుగదా అని దుఃఖం పొద్లుకొచ్చింది.

'చంద్రా నేను వెళ్ళిపోతున్నాను. ఇంతమందివుండగా నీకు నా అవసరం యేమున్నది. అమ్మకు నేను చాలా అవసరం.' 'వీరందరితో కలిసిమెలిసి వుండలేకపోతే వెళ్ళవచ్చును.' ఎక్కడా విచారపడుతున్నట్టుగాకూడ కనపడలేదు. ఇంతమందితో కలిసి యెట్లా వుండగలను? అందరూ ప్రతి నిమిషము నాయెదుట తిరుగుతూ నన్ను వెక్కిరిస్తూవుంటే అంతా యెట్లా మరచిపోగలను? చంద్రుడు, నేను తప్ప యింకెవరూ లేరని యెట్లా అనుకోగలను? 'నేను పోతున్నాను'

చంద్రుడు మాట్లాడలేదు.

వాడిన పూవువలె నేలకు రాలిపోయినాను.

నిద్రలేచేసరికి అమ్మనడిలో వున్నాను. అమ్మ తల నిమురుతూ వున్నది. ఆమెకళ్ళవెంట నీళ్ళు కారుతూవున్నవి. 'అంతా మరచిపో తల్లీ' అన్నది. అంతా మరచిపోవటం యీ జన్మలో సాధ్యంకాదు. చంద్రుడు ప్రతినిమిషం నా యెదుటనే వున్నాడు. సాయంత్రంవేళ పొదలమాటునవుండి దీనంగా చూస్తాడు. నడిరాత్రివేళ మబ్బులమధ్యనుండి ఆదుర్దాగా తొంగిచూస్తాడు. నేను యెక్కడికి వెళ్ళినా నాతో



కూడానే వుంటాడు. అమ్మతో సముద్రస్నానానికి వెళ్ళాను. కెరటాలమీద తేలిపోతూన్నాడు చంద్రుడు. అయితే అతనికి నాకూ వేయిమైళ్ల దూరం. ఇంక యెప్పటికీ కలుసుకోలేనేమో! చంద్రునికి దూరమైపోయిననాటినుంచి నా హృదయంలో యేదో అపశ్యతి కలిసిపోయినది. ఎంత తియ్యని సంగీతమైనా యేదో అపశ్యతి. చల్లని గంగాజలంలోకూడా యేదో వేడిమి; మధువుగోకూడా యేదో చిరుచేదు. ఈ జీవిత మింతేనేమో!



## రైల్వో

సాయంత్రం ఆరవుతుంది.

‘ఇంకా అరగంటే టైమున్నది. వెంటనే బయలుదేరాలి’ అన్నాడు అన్నయ్య.

ఇటవైనిమిషాలో కలకత్తామెయిల్ థర్డ్ క్లాస్ లో అడుగుపెట్టాను.

పెట్టె నిండిపోయివున్నారని జనం. ఒకరినెత్తిన వకరు. ఎక్కడా సందు లేదు. వూపిరి ఆడటంలేదు. అప్పుడే ఓమూల సన్నగా యుద్ధం ఆరంభమైంది. ఇంక సామానుకు అంతం లేదు. ఆ పెట్టెలో జనం ఎక్కువ వున్నానో, సామాను యెక్కువ వుందో నిర్ణయించటం కష్టం. బెదురుతూ తలుపు దగ్గరే నిల్చున్నాను. అన్నయ్య లోపలికి తొంగిచూశాడు.

‘ఇక్కడ యోగా కూర్చుంటావు? పోనీ, ఇంటరుకు మార్చుకురానా? ’

‘ఉహూ.. ఇక్కడే కూర్చుంటాను. ఫరవాలేదు. రైలు కదిలితే అంతా సర్దుకుంటారు. అందరూ స్నేహమాతారు’ అన్నాను పట్టుదలతో. ఎదురుగా బల్లమీద ఒక ఆకుపచ్చ చీర ఆవిడ సీటుమీద పరుపు పెట్టుకొని హాయిగా కూర్చున్నది. నన్నుచూచి ‘రండి, కూర్చోండి’ అన్నది పరుపు తీస్తూ. అన్నయ్యకు ధైర్యం వచ్చింది.

‘మా చెల్లెలు రాజమండ్రిదాకా వెళ్తున్నది. కొంచెం చూసుకుంటానా’



‘అల్లాగే నాయనా! నేనూ రాజమండ్రి వెళ్ళుతున్నాను.’

అన్నయ్య వెళ్లిపోయాడు. ఆకుపచ్చ చీరావిడ ‘మీ దీవూరేనా’ అంటూ మొదలుపెట్టి మామూలు ప్రశ్నలన్నీ వేసి రాజమండ్రి మా పుట్టిల్లో, అత్తవారిల్లో అన్నీ సవిస్తారంగా కనుక్కుంది. అన్నింటికీ ముఖావంగా జవాబు చెప్పి వూరుకున్నాను. ఆమె ప్రశ్నలలోంచి తేరుకొని పెట్టెఅంతా కలయజూశాను. కిటికీలోనుంచి ఒక బెంగాలీ అమ్మాయి యెవరో బెంగాలీ యువకుడితో జాలిచూపులతో మాట్లాడుతున్నది. వారి విచారవదనాలు చూస్తే వియోగం భరించలేనట్లు తోస్తుంది. భార్యాభర్తలై వుంటారా? ఒక్కక్షణం వారి కథ వూహించుకున్నాను. ఆమె కలకత్తా పుట్టింటికీ వెళ్ళుతున్నది. అతను సెలవుదొరక్క ఆగిపోయాడు. నవ్వు వచ్చింది. ప్రక్కకు తిరిగి చూశాను. అరవసోదరి, పిల్లలూ కాఫీ ఫల హారాల్లో మునిగితేలుతున్నారు. రైలు యెక్కింది మొదలు తినడమే పనిగదా! పాపం! దూరాన అవ్వగారు చోటులేదని సణుగుతున్నది. గంట మ్రోగింది.

అమ్మయ్య! రైలు కదులుతుంది కదా, ఇంకెవరూ ఈ పెట్టెలోకి రాకుండా, అని అందరి ముఖాలు వికసించినవి. కాని ఒక నల్లని ఆసామీ గబగబా వచ్చి తలుపు తెరచి, ఒక పసిపిల్లతల్లినీ, పెట్టె, పక్కచుట్టలో సహా లోపలికి తోసి వెళ్ళాడు.

రైలు కదలింది.



క్రొత్తావిడ, పసిబిడ్డ నెత్తుకొని తలుపువద్దకే దిక్కు  
లేనిదానిలాగ నించున్నది. అంతా ఆవిడకేసి ద్వేషంతో  
చూస్తున్నారు. ఆకుపచ్చచీరావిడ మాత్రం సర్దుకొని మా  
యిద్దరిమధ్యా చోటిచ్చింది.

నాకు ఆశ్చర్యంవేసింది.

తనకు యిబ్బందిఅనిఅయినా ఆలోచించకుండా ఈ  
విడ వచ్చినవాళ్ళందరికీ చోటుయిస్తున్నది: రైల్వో, చోటు  
వున్నాకూడ, చోటులేదు, యింకో పెట్టెలోకి నెళ్ళమని  
కసిరేవాళ్ళను, సీటుమీద సామానుపెట్టి రాత్రి నిద్రకు  
స్థలం రిజర్వుచేసుకొని, తియ్యమన్న ప్రతివారితో పోట్లాడే  
వాళ్ళను, ప్రక్కనున్నవాళ్ళను కారణం లేకుండానే  
తోస్తూ హింసించేవాళ్ళను చాలామందిని యెరుగుదుము.  
కాని తనకు యిబ్బంది అని అయినా ఆలోచించకుండా పెట్టె  
లోకివచ్చే ప్రతివ్యక్తికి చిరునవ్వుతో స్వాగతమిస్తూ చోటు  
చూపించే స్త్రీని చూడటం ఇదే మొదటిసారి. సిగ్గుపడుతూ  
అన్నాను.

‘ఏమండీ, నామూలాన మీకు చాలా యిబ్బంది  
అయింది. పాపం, ఇంక మీరు రాత్రిఅంతా మేలుకోవాలి.’

ఆకుపచ్చచీరావిడ నవ్వింది.

‘ఫరవాలేదండీ, నిద్రకోసం వాచిపోయినామా?  
ఎంతసేపు, తెల్లవారితే యెనరింటికి వాళ్ళం వెళ్ళిపోతాము.  
రేపు రోజంతా నిద్రపోవచ్చు. ఇక్కడే వుండిపోముగదా!  
ఉన్నకాస్సేపు ఒకరికొకరం సాయంచేసుకోకపోతే ఎల్లాగ?’



నేను ఆవిడకేసి నిదానించిచూశాను. మామూలు మనిషే, నల్లబెయ్యెళ్లుంటాయి. సగంజుట్టు నెరిసింది. నంటి నిండా నగలు. చామనచాయ. ఎందుకో నడివయస్సులో నగలతోనిండిన స్త్రీలను చూస్తే విచారంనాకు. సంస్కారము లేక సంసారగొడవల్లోమునిగి స్వార్థపరులైవుంటారని యేదో పిచ్చిపూహ. కాని, ఇవ్వాళ ఈమె సహజబోదార్థముందు నా సంస్కారం తలవంచుకున్నది.

రైలు నెల్లూరు దాటింది.

ఎల్లాగో ఎక్కడివాళ్ళక్కడ సర్దుకొని నిద్రకు సిద్ధమైనారు.

ఆకుపచ్చ చీరావిడ తేచినుంచునికొత్తావిడతోఅన్నది.

‘పిల్లను పడుకోబెట్టండి. నేను ఆ ప్రక్కన సర్దుకుంటాను’

ఆ తల్లి కృతజ్ఞతతో పిల్లను నిద్రపుచ్చింది.

ఎక్కడాచోటులేదు, చావస్తం. ఎక్కడకూర్చుంటుంది?

‘అదేమిటండీ, ఎక్కడా చోటులేదే. ఎంతసేపు నించుంటారు?’ అన్నాను.

‘ఫరవాలేదు. పిల్లను చేతిలో పెట్టుకొని ఆమె ఎంతసేపు కూర్చుంటుంది. ఎవరో ఒకరు కష్టపడాల్సిందేగా. అందరం పంచుకుందాం.’

నేను సిగ్గుపడ్డాను, నా కెందుకు తోచలేదు?

‘మీ రిక్కడ కూర్చోండి, నేను వెళ్ళి తలుపునగ్గర విల్చుంటాను, నాకు కిటికీలోనుంచి చూడటం చాలాసరదా’ అన్నాను తేస్తూ. ఆమె ఒప్పుకోలేదు.



‘చిన్నదానివి. నీవు నిద్రపో, నాకు ఫరవాలేదు’  
ఎట్లాగో బలవంతంమీద ఆమెను కూర్చోపెట్టి నేను  
తలుపు దగ్గరికి చేరాను.

ఎప్పుడు రైల్వేవున్నా నాకు కిటికీదగ్గరనుంచి బయట  
ప్రకృతిని, లోపల మనుష్యప్రకృతిని చూస్తూ కాలం గడ  
పటం సరదా. కాని యీ చీకటిలో బయటప్రకృతి నిర్జీవ  
మైంది లోపల మానవలోకం నిద్రపోతున్నది. బయట మిణు  
గురులు ధగధగమెరుస్తూ మాయమాతున్నవి. లోపల  
బెంగాలీ యువతి కళ్ళు కన్నీటితో తళతళలాడుతూ యెవ  
రినో వెతుక్కుంటున్నాయి. నేను ఊహాప్రపంచంలో మునిగి  
పోయాను. నిల్చునే నిద్రపోయిగానేమో!

తెల్లవారింది.

పెట్టె కలకలలాడింది.

గోదావరి హోరు! బిడ్డిమీద రైలువ్రాత!

అమ్మయ్య! రాజమండ్రి!!!







## శుక్రవారం

శుక్రవారం అమ్మ వస్తానని చెప్పి పోయింది.

తను అక్కడికి వచ్చి వారంరోజులే అయింది. తనను దిగబెట్టి పెద్ద హాలులో వెడుతోవెడుతో అమ్మ చెప్పింది 'ధైర్యంగా ఉండు. మళ్ళీ శుక్రవారం వచ్చిచూస్తాను' అని. వస్తానంది కాని ఎన్ని గంటలకో చెప్పలేదు. ఇవ్వాలే రావాలి. ప్రొద్దుటినుంచి తను ఎదురుచూస్తూనే ఉన్నాడు. లోపలికి పోనేలేదు. గేటుదగ్గర బండమీద కూర్చున్నాడు. దూరంనుంచే తను అమ్మకి కనుపించాలి. తను కనడకపోతే అమ్మ వెళ్ళిపోతుందేమో! ఏమిటో భయం!

అమ్మ ఇల్లు అక్కడి కెంత దూరమో! ఎన్నో మైళ్లు ఉండవచ్చు. ఈ శరణాలయానికి వచ్చేటప్పుడు తనూ అమ్మా ఏదో బండి ఎక్కి వచ్చారు. ఆ బండి సందులు గొందులు తిరిగితిరిగి ఏ గంటకో అక్కడికి చేరింది. ఇప్పుడసలాత్రోవ కూడ తనకి జ్ఞాపకంలేదు. అమ్మ వస్తేనేగాని తను వెళ్ళలేదు. అయినా అసలు అక్కడినుంచి తనను వెళ్ళనీయరుగా! గేటు దాటి ఎక్కడికీ వెళ్లకూడదు. ఎవరో ఒకరు చూస్తూనే ఉంటారు. ముఖ్యంగా ఆ కళ్లజోడు ఆయన. ఆయనకి ముక్కుమీదనే కోపం. ఎప్పుడూ ఏదో వంకచూసుకొని కసురుతూనే ఉంటాడు. ఆయన ఉంటే అసలు ఎవరూ అల్లరి చేయరు.



ఇక్కడికి రాకముందు అమ్మా తనూ ఒక చిన్న ఇంట్లో ఉండేవారు. అందులో ఒక్కటే గది. వెలుతురు లేక పోయినా ఆ గది ఎంతో శుభ్రంగా ఉండేది.

అమ్మ ప్రొద్దునే లేచి ఇల్లంతా శుభ్రంగా అలికి ముగ్గులు పెట్టేది. రకరకాల ముగ్గులు ఎంతో అందంగా ఉండేవి! ఆ తరువాత తనకి నీళ్ళు పోసి తల దువ్వి శుభ్రంగా ఉకితిన<sup>తో</sup> చొక్కా తొడిగేది. ఆవిడ తలమవ్వుకొని పసుపు రాచిన<sup>తో</sup> ముఖంమీసనే దమ్మిడిఅంత బొట్టు పెట్టుకొనేది. ఆ తరువాత గంప తీసుకొని పెద్ద అంగడిదగ్గరకు వెళ్లి నిలుచు నేది. వెనకాలే తనూ వెళ్లేవాడు. మధ్యాహ్నండాకా అక్కడే ఉండేవాళ్ళు. ఆ అంగడికి రోజూ ఎంతోమంది వచ్చేవాళ్ళు. రకరకాలవాళ్ళు అక్కడ ఎన్నో సరుకులు కొనేవాళ్ళు. ఎక్కువై మోసుకుపోతేకపోతే అమ్మను పిలిచేవాళ్లు. అమ్మ ఆ సరుకులు అన్నీ గంపలో పెట్టుకొని వాళ్ల వెనకాలే వెళ్లేది. తనూ వెళ్లేవాడు. సందులుగొందులు తిరిగి తిరిగి వాళ్లవాళ్ల ఇండ్లల్లో సరుకులు దింపి డబ్బులు తెచ్చు కొనేవాళ్ళు.

అక్కడి కో నీలంచీర అమ్మాయి తరుచు వచ్చేది: మెడలో ఒకసంచివేలాడవేసుకుని, నల్లడబ్బాలు, తెల్లడబ్బాలు, పేనాలు ఏవేవో చాలా కొనేది. కాని అమ్మని ఎప్పుడూ పిలిచేది కాదు. అన్నీ తనే సంచిలో వేసుకుని వెళ్లిపోయేది.

ఇంకో బట్టతలాయన వచ్చేవాడు. ఆయన ఏమీ ఎక్కువగా కొనకపోయినా, కొన్నది ఒక్కసరుకే ఐనా



ఎప్పుడూ అమ్మను తప్పక పిలిచేవాడు. ఆ ఒక్క పొట్లము అమ్మచేతి కిచ్చి వర్జాగా ముందు నడిచి వెళ్లిపోతుండేవాడు.

ఆయన తల తమాషాగా ఉండేది. చుట్టూ ఒత్తుగా జుట్టు ఉన్నా మధ్యన తెల్లగా బిళ్లలా బట్టతల ఉండేది. ఆయన ఇల్లుకూడా తనకి బాగా తెలుసు. పేటలో పార్కు కెదురుగా ఉండేది. ఎవరూ ఉండేవాళ్లు కాదు. ఎప్పుడూ తలుపులు మూసిఉండేవి. ఒక జాతికుక్క మాత్రం ఎప్పుడూ 'భౌ భౌ' మంటూ ఎమరు వస్తుండేది. ఆయన కాళ్లకు పెన వేసుకుపోతుండేది.

త్రోవలో ఆయన ఏదైనా అప్పుడప్పుడూ అమ్మతో మాట్లాడుతుండేవాడు. 'మీ దీక్షారేనా? ఎన్నాళ్లుగా ఇక్కడ ఉంటున్నావు' అని. అమ్మ ఏదో చెబుతూ ఉండేది. ఒకసారి నాన్నను గురించి చెప్పింది. 'నాలుగేళ్ళుగా దేశం పోయి నాడు బాబూ! జాడలేదు' అని, చెబుతూ ఉంటే అమ్మ గొంతు జీరబోయింది.

తను ఇక్కడికి రావడానికి కూడా ఆ బట్టతలాయనే కారణం.

ఆయన ఒకరోజు అడిగాడు: 'నీ కొడుక్కు ఎన్నేళ్లు' అని. 'అయిదేళ్లు బాబూ!' అని అమ్మ చెప్పింది.

'చదువు చెప్పించటంలేదూ? బల్లో చేర్పించరాదూ' అన్నాడు ఆయన.

అమ్మ ముఖం చిన్నబుచ్చుకుంది 'నాకేం తెలియదు బాబూ! ఎవరు చేర్చుకుంటారు?' అన్నది.



ఈ సారి ఆయన కొంచెం దగ్గరగా వచ్చి చెప్పాడు: 'ఇక్కడ నాకు తెలిసిన స్కూలు ఒకటి ఉన్నది. అందులో చేర్పించు. బీదవాళ్ళైతే ఉచితంగా అన్నంపెట్టి చదువు చెబుతారు. కావలిస్తే నేను అక్కడ మేనేజరుకు ఉత్తరం వ్రాసి ఇస్తాను. '

ఆ తరువాత వారంపదిరోజులకే అమ్మ ఒక ఉత్తరం తీసుకొని తనని ఇక్కడ చేర్పించి వెళ్ళింది.

వచ్చిన రోజు తన కిక్కడ చాలా భయంవేసింది. సాయంత్రం ప్రొద్దుగూకునూ ఉండగా అమ్మ తనని ఇక్కడకు తీసుకువచ్చింది. పెద్దహాలులో బల్లదగ్గరగా కళ్ళజోడు ఆయన కూర్చుని ఉన్నాడు. హాల్లో మసకమసకగా చీకటి పడుతోంది. ఇంకా దీపాలు వెలిగించలేదు.

కళ్ళజోడు ఆయన అమ్మ నేవో ప్రశ్నలు అడిగాడు. ఉత్తరం చూచుకున్నాడు. పుస్తకంలో ఏదో రాసుకున్నాడు.

'జోగూ! ఇల్లా రా. ఈ అబ్బాయిని తీసుకువెళ్ళు!' అని పెద్ద గొంతుకతో జవాన్ను పురమాయించాడు.

అప్పుడే చెప్పింది అమ్మ: 'ధైర్యంగా ఉండు. మల్లా శుక్రవారం వస్తాను' అని.

తనకేమీ తోచలేదు. భయంవేసింది. గట్టిగా అరవా లనిపించింది నోరు పెగలలేదు. ఏడుపొచ్చింది కాని, కంట నీరురాలేదు. కొయ్యబొమ్మలా అలా చూస్తూ ఉండి పోయాడు. అమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

తరువాత ఏమైందీ తనకి బాగా జ్ఞాపకంలేదు. రాత్రి పైన హాలులో అంతా వరుసగా పడుకున్నారు. హాలు సందు



లేకుండా నిండిపోయింది. అందరూ నిద్రపోతున్నారు. తనకి మాత్రం నిద్రరపట్టలేదు. ఇంటికప్పు కేసిచూస్తూ పడుకున్నాడు. దీపం మసకగా వెలుగుతోంది.

రోజూ, ఇంట్లో గుమ్మంముందు అమ్మా తనూ ఆకాశాన ఉన్న చుక్కలను చూస్తూ పడుకునేవాళ్లు. అమ్మ కథలు చెప్పేది. తను వింటూ వింటూ నిద్రపోయేవాడు.

ప్రక్క సందులో కుక్కలు తెల్లవార్లు అరుస్తుండేవి. వెనక ఇంట్లోంచి అత్తా కోడలు గట్టిగా పోట్లాడుకునేవాళ్లు. అయినా, తనకి నిద్రపట్టేది. ఇప్పుడు ఇక్కడ నిద్రపట్టడంలేదు.

ఉన్నట్టుండి ఏదో సన్నగా నవ్వు వినిపించింది. తను ఉలిక్కిపడ్డాడు. అవతల పక్కమీదనుంచి ఓ చిన్న పిల్ల తన కేసి నిదానించి చూస్తోంది. చిరునవ్వు నవ్వుతోంది. సన్నంగా, తెల్లగా ఉంది. తెల్లపరికిణి, తెల్లచొక్కా తొడుక్కుంది. సరిగా తనంత ఎత్తే ఉంటుంది. నవ్వుతే బుగ్గలు రెండూ గుంటలుపడుతున్నాయి. మెల్లిగా అడిగింది: 'నీ పేరేమిటి' అని.

'రాము' అన్నాడు తను.

ఏదో జ్ఞాపకంవచ్చింది. మల్లా మాట్లాడలేదు.

రెండు నిమిషాల తరువాత, తను మల్లా అడిగాడు: 'నీ పేరేమిటి' అని.

'కాంత' అని చెప్పింది, నవ్వుతో అవతలికి జరిగి వత్తి గిలిపడుకుంది. తనూ కళ్ళు మూసుకున్నాడు. నిద్రపోయాడు.



అప్పటినుంచీ, తనూ కాంత ఎప్పుడూ కలిసే ఉండే వాళ్లు. చదువుకునేవాళ్లు.

తనకి ఈ స్కూలు గాగానే ఉన్నది. పెద్ద తోటలో మధ్యన ఎత్తుగా తెల్లగా కోటలా వుంటుంది. చుట్టూ గుంపులుగా కొబ్బరి చెట్లు, వాటికి దూరాన పెద్దపెద్ద పువ్వుల చెట్లు, పున్నాగపూలు, పొగడపూలు, నాగుమల్లె-ఇంకా ఎన్నో! చెట్లక్రింద ఎప్పుడు చూసినా ఒత్తుగా రాలి ఉంటాయి.

తనూ, కాంత రోజూ అక్కడే ఆడుకుంటారు. పూలన్నీ తను ఏరి యిస్తే కాంత రకరకాలుగా దండలు కడుతుంది. ఎంత ప్రయత్నించినా తనకు దండలు కట్టడం మాత్రం చేతకాదు.

వచ్చిన మర్నాడే తను కాంతని అడిగాడు, 'ఇవ్వారో వారం' అని.

కాంత, తల ఎగరేసింది. 'ఏమో! మంగళవారం కాబోలు!' అన్నది.

తను మళ్ళీ అడిగాడు, 'శుక్రవారం ఎప్పుడు వస్తుంది?' అని.

కాంత తలతిప్పింది. వేళ్ళు లెఖిపెట్టుకుంది. 'ఇంకా మూడు రోజులకి' అంది.

తను మాట్లాడలేదు. ఇద్దరూ చెట్టుకింద ఇసుకలో ఆడుకుంటున్నారు. గుప్పిట్లోకి తీసుకున్న ఇసుక వేళ్ళ సందుల్లోనుంచి జారిపోతోంది. రాలిన పూవులు మాత్రం చేతిలో నిలిచాయి.



.. ఇవ్వాలే శుక్రవారం.

తను రోజులు లెఖిపెట్టుకుంటూనే ఉన్నాడు. ప్రొద్దున కళ్ళజోడు ఆయన కూడా చెప్పాడు. 'ఇవ్వాలే శుక్రవారం. అందరూ త్వరగా స్నానంచేసి తొమ్మిదింటికి పూజగదిలోకి రావాలి' అని.

జోగూ కూడా చెప్పాడు: 'ఇవ్వాలే శుక్రవారం. అందరూ మంచి బట్టలు కట్టుకోవాలి' అని.

ఇవ్వాలే అమ్మ నస్తానంది. ప్రొద్దుటినుంచి తాను ఎదురుచూస్తున్నాడు. .... ప్రొద్దుగూకవచ్చింది. అమ్మ ఇంకా రాలేదు.

చీకటిపడితే తనని గేటుదగ్గర కూర్చోనీయరు. లోపలికి పోవాలి. అమ్మ రాకూడదూ!

దూరాన చెట్ల గుంపులో రైలుబండి మెలికలు తిరిగి పాములా సాగిపోతోంది. రైలుకూత వింటే తన కేరో భయమేస్తుంది. బెంగగా ఉంటుంది. ఎప్పుడో నాన్న రైలెక్కి వెళ్ళాడు. రైలుకూసింది. బండి కదిలింది. నాన్న మళ్ళా రాలేదు.

కాంత ప్రొద్దునే వాల్లింటికి వెళ్లింది. ఇంకా రాలేదు. చీకటిపడింది. అమ్మ ఇంక రాలేదేమో! జోగూ ఇంక తన కోసం వస్తాడు. తను లోపలికి పోవాలి.

ఏదో బస్సు రైల్వేమని వచ్చి ఆగకుండా వెళ్ళి పోయింది. అమ్మ ఇంకరాదు.

తను లేచి వెళ్ళబోతుంటే కాంత వెనకాలే వచ్చి నెత్తినపడింది. అని. 'అబ్బ' 'ఎప్పుడు వచ్చావు' అన్నాడు.



‘ఇప్పుడే! నువ్వు చూడనేలేదు’ అన్నది.

నవ్వుతో కలకలలాడుతూ ఉంది కాంత. తలంటుకొని కొత్తబట్టలు కట్టుకొంది.

ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్లారు.

ఒక్కనిమిషం ఆగి, కాంత అన్నది, ‘మా ఇంటికి కొత్త అమ్మ వచ్చింది!’ అని

తను ఉలిక్కిపడ్డాడు. ‘కొత్త అమ్మా! కొత్త అమ్మ ఏమిటి?’ అని అడిగాడు.

కాంత చెప్పింది: ‘అవును. మా అమ్మ ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ రాలేదు. నేను ఇంట్లో గొడవచేసి ఏడుస్తూంటే మా నాన్నగారు ఈ స్కూలులో చేర్పించారు’.

కాంత ముఖం వాడిపోయి కనుకొలుకుల్లో నీరు నిలిచింది.

తనకు దిగులేసింది.

మాట్లాడకుండా, కాంతచేయి పట్టుకున్నాడు. ఇద్దరూ స్కూలులోపలికి వెళ్ళుతూంటే కళ్ళు తుడుచుకొని కాంత అన్నది: ‘ఇవ్వాలి మా ఇంట్లో, ఇంకో అమ్మ ఉంది. నాకు తలంటిపోసింది. మిఠాయి వండిపెట్టింది.’

తను మాట్లాడలేదు. ‘మా అమ్మ ఇవ్వాలి వస్తానంది రాలేదు’ అని చెప్పాలనుకున్నాడు. చెప్పలేదు.

ఆ తరువాత అమ్మ ఎప్పుడు వచ్చేది తనకు తెలియలేదు. మళ్ళీ శుక్రవారం వస్తుందేమో అనుకున్నాడు. మూడు శుక్రవారాలు వచ్చి పోయినాయి.



అమ్మ ఇంక రానేరాజేమో ననిపించింది. తను ఎదురు చూడడం మానేశాడు.

తను చదువుకుంటున్నాడు. పిల్లలతో ఆడుకుంటున్నాడు. కాని మనస్సులో మూగబాధ అల్లానే ఉండిపోయింది.

ఆఖరుకి ఒక శుక్రవారం తను పూజగదిలోనుంచి బయటికి వస్తుంటే జోగు పిలిచి చెప్పాడు.: 'అదుగో! మీ అమ్మ వచ్చింది. నిన్న ఇంటికి తీసుకువెళ్లుతుందిట' అని.

తనకి ప్రాణం లేచినట్లుంది. పెద్ద హాల్లో అమ్మ తన కోసం ఎదురుచూస్తోంది మునపటిలా లేదు చాలా మారి పోయింది. మంచి చీరకట్టుకొంది. కళ్ళనిండా కాటుక పెట్టుకొంది. ఎంతో అందగా ఉన్నదనిపించింది తనకళ్లకి.

గబగబ వెళ్ళి అమ్మని కావిలించుకున్నాడు. అమ్మ తన చెయ్యిపట్టి బయటికి తీసుకువెళ్ళింది. వెళ్లుతో వెళ్లుతో కళ్ళజోడు ఆయనతో చెప్పింది. 'సాయంత్రం మళ్ళీ తీసుకువస్తాను' అన్నది.

త్రోవలో, అమ్మ తనతో అన్నది. 'మూడు వారాలుగా నాకు రావటానికి వీలేలేకపోయింది నాయనా! నేను ఇప్పుడు పార్కుదగ్గర బాబుగారింట్లో పనిచేస్తున్నాను. రోజూ ఏదో పనితో సరిపోతున్నది, తీరికలేదు.'

అమ్మమాటలు తన కర్ధంకాలేదు. మాట్లాడకుండా అమ్మచేయి పట్టుకొని, ఊరుకున్నాడు.



తరువాత, అమ్మ తన స్కూలును గురించి ఇంకా ఏవో ఏవో అడిగింది. తను ఏదో చెప్పాడు. అమ్మ తనని ఇంటికి తీసుకుపోలేదు. పార్కు-దగ్గర బట్టతలాయన ఇంటికి తీసుకుపోయింది. 'నేను ఇప్పుడు ఇక్కడే ఉంటున్నాను' అని చెప్పింది.

ఆ ఇంటిలోపలకి తను అదివరకెప్పుడూ వెళ్ళలేదు. ఇంటిముందు వరండా మాత్రమే తను ఎరుగును. ఆ ఇంటి వెనక కాల వేరే రెండు గదులు విడిగా ఉన్నాయి. అమ్మ తనని అక్కడికి తీసుకువెళ్ళింది. వెళ్ళగానే వంట వగైరా ఏవో పనులు చూచుకోవడం మొదలుపెట్టింది. ముందు ఇంట్లోకి ప్లేటులో ఏవేవోపెట్టి తీసుకుపోయింది. మళ్ళీవచ్చింది మళ్ళీవెళ్ళింది. తనుఒక్కడూ దొడ్డివేపు తోటలోకి చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

చాలసేపటికి, అమ్మ తనకూ అన్నంపెట్టింది. ఏవేవో వేసి పెట్టిందిగాని తనకి సయించలేదు. అన్నం తిని తను ముందు గదుల్లోకి వెళ్ళబోయినాడు. కాని అమ్మ పోసీయ లేదు. ఆయన నిద్దరపోతున్నారు. వెళ్లి అల్లరిచేయకు అన్నది. తనకి ఏమీ తోచలేదు. స్కూలుకి వెళ్ళిపోతే బాగుండునని పించింది. ఆలోచిస్తూ తను నిద్దరపోయాడు.

సాయంత్రం అమ్మ స్కూలుగేటుదాకా తీసుకువచ్చి విడిచివెళ్ళింది. 'నాకు పని ఉంది. నువ్వు వెళ్ళు' అని త్వరగా వెళ్ళిపోయింది.



తనకి ఏదోపాఠవేసుకున్నట్లు తోచింది. తన వస్తువేదో ఎక్కడో జారిపోయినట్లు తోచింది. దానికోసం ఎక్కడ వెతకాలో తెలియలేదు. నిరుత్సాహంగా లోపలికి వెళ్లాడు.

కాంత ఎదురువచ్చింది. 'ఇంటికి వెళ్ళివచ్చావా' అని ఉత్సాహంగా అడిగింది. 'ఆ' అన్నాడు నీరసంగా.

ఒక్క నిమిషం ఆగి చెప్పాడు 'మా అమ్మ మా ఇంట్లో లేదు. పార్కు దగ్గర బాబుగారింట్లో ఉంటోంది' అని.

'ఏ పార్కు? పెద్దపార్కు? అక్కడే మా ఇల్లు' అన్నది కాంత. 'అల్లాగా' అన్నాడు తను. ఆ మాట సరిగా వినిపించుకోలేదు.

చాలారోజులదాకా అమ్మ మళ్ళీ రాలేదు.

ఒకరోజు తనూ కాంతా తక్కిన పిల్లలు చెట్టుకింద ఆడుకుంటున్నారు. దూరాన బట్టతలాయనా, ఆయనవెనకాలే అమ్మ వస్తున్నారు.

చటుక్కున కాంత 'అరుగో! నాన్న! అని ముందుకు పరుగెత్తింది. తను తెల్లబోయినాడు.

ఇంతలోకి అమ్మ తనకు దగ్గరగా వచ్చింది. 'ఆయన నిన్న ఇంటికి తీసుకుపోవటానికి వచ్చారు బాబూ! ఇన్నాళ్ళు ఉళ్ళో లేరు. ఏదో పనులమీద తిరుగుతున్నారు!' అన్నది.

తను ఆయనకేసి చూచాడు. కాంత తండ్రిదగ్గర చేరింది. కాంతను ఎత్తుకొని అమ్మతో ఆయన అన్నాడు. 'మా కాంతను కూడా ఇంటికి తీసుకుపోతాను'.

తను తలవంచుకున్నాడు. 'నేను రాను!' అన్నాడు బిగ్గరగా, ధైర్యంగా.



కాంత తండ్రిచంకలోనుంచి మెల్లగా జారి, 'నేనూ రాను' అన్నది.

కాంత తనదగ్గరకు వచ్చి నుంచుంది. పిల్లలంతా చూట్టూ చేరారు. 'అబ్బే! రామూను, కాంతనీ మేము పోనియ్యం!' అన్నారు.

లోపలినుంచి కళ్ళజోడు ఆయన వచ్చాడు. అమ్మనీ బట్టతలాయనీ చూసి అన్నాడు. 'పోనియ్యండి. ఇక్కడే ఉండనియ్యండి. ఇక్కడే చదువుకుంటారు'.

అమ్మా, బట్టతలాయన ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసు కున్నారు. కొంచెంసేపుండి, వెళ్లిపోయినారు.

తను కాంతచెయ్యి పట్టుకున్నాడు. కాంత వేళ్ళు తన గుప్పెట్లో ముడుచుకుపోయినాయి. మళ్ళా తెరుచుకొని తన వేళ్ళని పెనవేసుకున్నాయి.

ఎక్కడనుంచో ఉన్నట్టుండి, చల్లనిగాలి వీచింది. పై నుంది పొగడపూలు జలజల రాలినాయి.



## ఎఱ్ఱ గన్నేరు పువ్వు

అప్పుడే వాన కురిసి వెలిసింది. మబ్బులచాటునుంచి పొంచి చూస్తున్నాడు సూర్యుడు. వాన చినుకులకు తడసిన తోటంతా నీరెండలో తళతళలాడుతోంది.

అది చాలా పెద్ద తోట. ఆ తోటలో ఓ మూల ఓ చిన్న గులాబి మొక్క బలహీనంగా గాలికి రెప రెపలాడుతూ ఉంటుంది.

ఆ ప్రక్కనే పొదలో పెరిగిన ఎఱ్ఱ గన్నేరు చెట్టు, తెల్లవారేసరికి చెట్టంతా గుత్తులు గుత్తులుగా నిండి ఉండేవి పూలు.

గులాబీ పూవులు పూసేది: ముచ్చటగా మూడో నాలుగో!

రోజూ, ఆ తోటలోకి ఎందరో వచ్చేవారు, రకరకాల వారు! అందరూ తప్పనిసరిగా ఆ గులాబీ మొక్క దగ్గర ఆగిపోయేవారు. వందిమాగధులవలె ఆ గులాబీ పూల సౌందర్యాన్ని పొగిడేవారు, ఆ సౌందర్యంలో ఒక్క నిమిషం తన్నయ్యలై, ముందుకు సాగిపోతుండేవారు.

రోజూ యీ చోద్యం అంతా ప్రక్కనున్న గన్నేరు పువ్వు కనిపెడుతూ వుండేది. దూరానుంచి వారి మాటలు ఆ పువ్వుకి సగం సగం మాత్రమే వినపడేవి.



కాని ఆ మాటలు వింటూ ఆ పువ్వు అనుకునేది!

‘ఎంత అదృష్టం! ఎంతమంది ఈ గులాబీపూల సౌందర్యానికి ముగ్ధులౌతున్నారో? ఒక్క-రూ ఇటువైపు చూడ నైనా చూడరు... తనకూ గులాబీకి ఏమిటి తేడా? తను మాత్రం అంత అందంగానూ లేదా? అయినా....’

విచారంతో నిట్టూర్చి మళ్ళీ ఆశగా అనుకునేది. ‘అబ్బా! ఒక్క-రోజు ఆ గులాబీపూలతో కలిసిపోగలిగితే! ఒక్కసారి వాటితో బాటు ఆ పొగ డులని పంచుకోగలిగితే! అబ్బా! ఒక్క-రోజు! !

అనుకోకుండా ఆ పూవు కోరిక ఫలించింది. ఉన్నట్టుండి, చల్లని గాలి వెల్లువగా వీచింది. ఆ గాలి సందడిలో గన్నేరుచెట్టు గలగలమని కదలిపోయింది.

ఓ గన్నేరు కొమ్మ వంగి గులాబీమొక్కను ముద్దు పెట్టుకొన్నది... గన్నేరుపువ్వు గులాబీఆకులమధ్యన చిక్కుబడిపోయింది.

ఆ పూటకే తనూ ఓ ఎఱ్ఱగులాబీపూవైవై సంతోషించింది. ఆకులసందున ఒదిగి ఆనందించింది.

కాస్సేపటికే, ఇద్దరు స్నేహితులు వచ్చారు తోటలోకి. అనుకున్నట్లుగానే ఆ గులాబీమొక్కదగ్గర ఆగిపోయారు.

వారిలో ఒకతను అన్నాడు, ‘ఓహో! ఎంత అందమైన గులాబీ! !, చక్కని రోజూ, చల్లని రోజూ’...

ఓ ! ఈ పువ్వుమీద మంచి పద్యం రాయవచ్చోయ్!.



‘ఓస్, పద్యమేమిటోయ్!! అసలు దీనిని గురించి చక్కని కథ వ్రాయవచ్చు!’ అన్నాడు, కవిత్వం అంటే అంత మోజులేని అతని స్నేహితుడు.

మొదటి అతను అందుకున్నాడు: ‘నువ్వెన్నైనా చెప్పు. పద్యం అందం గద్యానికి రాదోయ్!’

‘అదేమిటోయ్! దేని అందం దానికే’ అన్నాడు, రెండో అతను తీక్షణంగా. ఎంతకూ ఆ వాదన తెగలేదు. వాదించుకుంటూనే అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయారు వారిద్దరు. గన్నేరుపువ్వుకి నిరుత్సాహం కలిగింది. పాపం! వాళ్ళు పువ్వులను గురించి ఏమి చెప్పుకుంటారో విందామని ఆశగా కనిపెట్టుకున్నది! వారు పువ్వులకేసి తిరిగిచూడనైనా చూడలేదు!

ఈ సారి, ఓ అబ్బాయి, అమ్మాయి వచ్చారు. ఆ అమ్మాయి అతి సంతోషంతో అన్నది: ‘అబ్బ! ఎంత బాగున్నాయో ఈ గులాబీపూలు!’

‘నీ ముఖంకంటేనా?’ అన్నాడతను, — ఆప్యాయంగా.

‘నిజంగా!’ ఆనందంతో ఆమెముఖం వికసించింది. సిగ్గుతో, సంతోషంతో ఆమె చెక్కిళ్ళు ఎఱ్ఱపడి గులాబీరేకులవలె నిగనిగలాడినవి.

అతనిచేత ఆమాట అనిపించుకొనడం కోసరమే అక్కడికి వచ్చినట్లు ఆమె ముందుకు సాగిపోయింది.

ఆమె వెనకాతే అతనూ వెళ్లాడు.

వారిద్దరూ మళ్ళీ గులాబీచెట్టుకేసి చూడలేదు.



గన్నేరు పువ్వుకి పూర్తిగా నిరాశ కలిగింది. గులాబీ పూవులేమీ గుసగుసలాడుకుంటున్నాయో విందామని ఆకులలోనుంచి మెడ ముందుకు వంచింది.

పూలగంప తీసుకొని తోటమాలి వచ్చాడు. ఆకులతో పొదివి పట్టుకొని పువ్వులు అన్నీ కత్తిరించి బుట్టలో పడేశాడు. గన్నేరు పువ్వుకూడా ఆ సమూహంలో కలిసిపోయింది. తోటమాలి గంప బంగళాలోకి తీసుకువెళ్ళాడు.

ఇంటి ఇల్లాలువచ్చి, బుట్ట అందుకున్నది.

పువ్వులన్నీ మెత్తని తివాసీమీద కుప్పగాపోసి, అనేక రకరకాల పూల సెజ్జలలో రకరకాలుగా, అందంగా, అమర్చింది. తరువాత ఒక్కొక్కటి పట్టుకెళ్ళి, వేరు వేరు గదులలో బల్లలమీద పెట్టింది.

అందమైన గదిలో, అందమైన బల్లమీద, అందాలోలికే పువ్వులతో కలిసిపోయింది, గన్నేరుపువ్వు.

చలనంలేని వస్తువులను చూస్తూ, నిర్మానుష్యమైన గదిలో అట్లానే వుండిపోయింది చాలా సేపు.

ఒక నిమిషం, రెండు నిమిషాలు, గంట, రెండు గంటలు - కాలం గడచిపోయింది.

...గన్నేరు పువ్వుకు విసుగెత్తి విచారమేసింది.

‘ఏమిటి యీ బంధన! ఇక్కడనుంచి విముక్తి లేదా? ఈ జీవితం యిక్కడే ముగిసి పోతుంది కాబోలు!!’

కన్నీరు బొట బొటా రాల్చింది గన్నేరు పువ్వు. నోయిగా పచ్చనితోటలో ఆకులసందున, గుత్తులు గుత్తులుగా వ్రేలాడే పువ్వుల సరసన, ఆకాశంకేసి చూస్తూ,



గాలికి వూగిపోతూ, జీవితం ఎంత మనోహరంగా వుండేది!  
ఒక్క రోజైనా గులాబీపువ్వు అనిపించుకోవాలని తనకీ  
కోరికే లేకపోతే!!

ఆ రాత్రి గడచి తెల్లవారింది. ప్రొద్దున్నే, పనిమనిషి  
యిల్లుంతా సర్దుతోంది. కుర్చీలు, బల్లలు, అన్నీ తుడిచి పూల  
సజ్జలలోని వాడిన పువ్వులన్నీ కిటికీలోంచి గిరవాటేసింది.

సరిగ్గా గులాబీ మొక్క ఎదురుగానే పడింది, గన్నేరు  
పువ్వు.

అప్పుడే ఓ ఎఱ్ఱ గులాబీ మొక్క విరిసింది.

మెత్తని పట్టుకుచ్చులలాంటి రేకులతో తళ తళ  
లాడుతూ, సౌందర్యం ఎఱ్ఱగా ఆకుల దొన్నెలో కుప్పపోసి  
నట్లుంది.

చల్లగా బంగారపుటయ్యాలలోలా. అటూ, ఇటూ,  
అతి సుకమారంగా కదులుతూ, నలు దిక్కుల అందాన్ని  
వెదజల్లుతోంది గులాబీ పువ్వు.

జాలిగా, చూసింది ఆ పువ్వుకేసి గన్నేరుపువ్వు.

కొనవూపిరితో నీరసంగా అన్నది, ఎఱ్ఱ గులాబీ  
పువ్వుతో:

‘నీ జీవితం ఏమవుతుందో నాకు తెలుసులే!...’

ఎఱ్ఱ గులాబీకి ఈ మాటలు వినబడ లేదు. మానంగా,  
గంభీరంగా ఆకాశంలోకి చూస్తూ వూరుకుంది, ఆ పువ్వు.

పరిపూర్ణ సౌందర్యం ఆ క్షణంలో, పరిపూర్ణానం  
దంలో మునిగివుంది, అంతే!







## కల్పన

అప్పుడే తెల్లవారింది. ముందర వసారా నానుకొని ఉన్న చెట్ల లోపులోనించి పక్షుల కిలకిలారావాలు మేలు కొలుపులులాగ వినపడుతున్నాయి.

మాలతికి ఇంకా నిద్ర పూర్తిగా మెళుకువరాలేదు. మత్తుగా పడుకొని, కిటికీ ఊచలవేపు చూస్తూ, ఏదో అంతు లేకుండా ఆలోచిస్తోంది. ఆలోచన ఒకచోట అగడం లేదు. ఎక్కడెక్కడికో పరుగెత్తి, ఎక్కడో మాయమై, మళ్ళీ మరొక చోట తల ఎత్తుతున్నది.

నిన్న ఈసాటికి ఏం చేస్తోంది? ఎంత కంగారుపడు తోంది! ఆ బాధకి మళ్ళీ తెల్లవారి తాను నిలబడగలదని అనుకోలేదు. వచ్చినది కాస్త తలనొప్పి అయినా, అది నరాలను కదలించి వదలిపెట్టింది. తాను డాక్టరైనాకూడా అదేదో బ్రెయిన్ ఫీవరేమోనని తానే భ్రాంతిపడినది. ఆ రోజుతో తన బ్రతుకు అంతమాత్రం దేమోనని భయపడినది.

ఈ మానవజీవితం నీటిబుడగలమీద కట్టుకున్న సాధం వంటిది. ఏ నిమిషాన కూలిపోతుందో తెలియదు. ఏ మాత్రపు గాలి కదలినా, హృదయం చలించి రెప రెప లాడుతుంది. అదే ఆఖరు క్షణమేమో ననిపిస్తుంది అయినా, ఈ మేడచుట్టు, ఈ బ్రతుకును పెనవేసుకొని ఎన్నో కోరికలు, ఎన్నో ఆశలు, ఎన్నో ఊహలు తీగెలుసాగి అల్లుకొన్నాయి. వాటినుంచి విముక్తి లేదు.



నిన్న తలనొప్పితో బాధతో పడుకొనిఉంటే, పక్క-  
ఇంటి రంగమ్మగారు తనని చూడటానికి వచ్చింది. ఒంట-  
రిగా ఈ ఊళ్లో ఎడారిలా బ్రతుకుతున్న తన జీవితానికి  
ఆవిడే ఆప్తబంధువు. ఆవిడ వెళ్ళనిచోటులేదు. ఎంత చుట్టూ  
గిరిగీచుకొని దూరంగా తొలగిపోయ్యేవాళ్ళయినా, ఆమె  
స్నేహానికి లోబడక తప్పదు.

ఇంట్లో అడుగుపెడుతూనే ఆవిడ అన్నది: 'ఒంట్లో  
బాగుండలేదా ఏమిటి? ఇందాకా మా మనుమడు నువ్వు  
ఎక్కడా కనపడలేదని అన్నాడు.'

తను పైకి ఏదో ధైర్యంగా అన్నది 'ఆ ఏదో తల-  
తిరుగుతున్నది. అదే తగ్గిపోతుంది లెండి' అని. రంగమ్మ  
ఊరుకోలేదు. 'నువ్వు ఎంత డాక్టరువైనా నీ మందు నీకు  
పనికిరాదులే. మావాడిని పిలవనా' అన్నది.

ఆవిడ మనుమడు కరుణాకరం కూడా డాక్టరే. ఏదో  
వంక కల్పించుకొని తనతో మాట్లాడాలని తాపత్రయపడు-  
తూంటాడు. ఆ సంగతి రంగమ్మకు కూడా తెలుసు. అందు-  
కనే తను చెప్పకపోయినా వెళ్ళి అతనిని పిలుచుకువచ్చింది.  
అతనూ, ముందర ఖంగారుపడి, తరువాత ఏదో ఇంజక్షన్  
ఇచ్చాడు. దానితో బాధతగ్గింది. పాపం, అతనుమంచివాడే.

ఎందుకో-ఈమధ్య, ఏమాత్రం అలసట అయినా  
ఎక్కువ భయంవేస్తుంది. ప్రతి ఊణం మృత్యువు తనని  
వెన్నంటి ఉన్నట్లే తోస్తుంది. తన జీవితకాలంలో నాల్గవ  
భాగం ఎప్పుడో గడచిపోయింది. ఇంతకాలానికి తాను



సాధించినదేమిటో తెలియదు. రోజులు దొంతర్లు దొంతర్లుగా ముందుకు వచ్చి సాగిపోతున్నాయి.

ఎప్పుడో ఏడు సంవత్సరాల క్రిందట తాను ఇంకా విద్యార్థినిగా ఉండేటప్పుడు తనకి కోరిక లేనో ఉండేవి. తన చుట్టూ ఊహలన్నీ ఎన్నో అల్లుకునేవి. తను ఎప్పుడో గొప్ప డాక్టరు అవుతుంది; ఎంతమందికో సేవచేస్తుంది. కమల కాంతుని వివాహంచేసుకొంటుంది... ఇల్లాగ ఇంకా ఎన్నో. కాని, ఇందులో ఏవీ ఫలించలేదు.

కమలకాంత్, తనూ కలిసి బి. ఏ. వరకు చదువు కొన్నారు. ఆ రోజులలో తరుచు కలుసుకుంటూనే ఉండే వాళ్ళు. ఎక్కువ చదువు లేకపోయినా, తగినంత పరిచయ ముండేది. బి. ఏ. అయ్యాక తను డాక్టరుచదవాలనుకొన్నది. అతను పెద్ద చదువులకని ఇంగ్లండు వెళ్ళాడు. వెళ్ళేముందర తనకు కనిపించలేదు. ఎప్పుడో ఒక ఉత్తరం వ్రాశాడు. మళ్ళీ అతని జాడ తనకి తెలియలేదు. తను చదువు పూర్తి చేసుకొని అతనికోసం ఎదురుచూస్తోంది. ఎప్పటికైనా అతను వస్తాడని ఏదో నమ్మకం. అందుకనే ఎన్నాళ్ళయినా ఎదురుచూడగలదు. అతను రాకపోయినా ఫరవాలేదు. ఆకాశాన పూలు అందకపోయినా దూరాన్నుంచే వాటిని చూసి ఆనందించడం, ఆరాధించడం కొందరికి అలవాటు. అందని పూలకి రంగులు కల్పించుకొని, సువాసనలు ఊహించుకొని మురిసిపోతుంటారు. తనూ అంతే. తన జీవితమంతా ఈ ఆరాధనలోనే గడచిపోవాలి. అంతే తను కోరుకొనేది.



నిజానికి, కమలకాంత్ తో తనకి ఎక్కువ పరిచయముండేదని చెప్పుకోవటానికి వీలులేదు. ఒకే కాలేజీలో ఉండడంచేత ఏ కొద్దిసార్లు తప్పనిసరిగా కలుసుకోవలసి వచ్చేది. అతను ఎంతో అందగాడని, ఎంతో మంచివాడని అనుకున్నది. చక్కగా పాడతాడని విన్నది. ఆ మధ్య ఎవరో తన కొక పద్యం వ్రాసి పంపారు. అది అతనే వ్రాసి ఉంటాడని ఆమె ఊహ. అందులో లేని భావాలన్నో ఆమె ఊహించుకొన్నది. అతనిని ఒక ఆదర్శవ్యక్తిగా చిత్రించుకొన్నది. క్రమంగా ఆ భావంతోనే అతనిని ఆరాధించడం మొదలుపెట్టింది.

తను ఈ ఇంట్లో, ఈ ఊళ్లో అడుగుపెట్టి మూడు సంవత్సరాలు కావస్తోంది. చదువు పూర్తిఅయ్యాక ఉద్యోగం చేయాలని అనుకోలేదు. అమ్మా నాన్నా చిన్నప్పుడే పోయారు. జీవితమంతా మేనమామల ఇంట్లోను, హాస్టలులోను గడచిపోయింది. ఈ ఊళ్లో తన కొక ఇల్లు ఉన్నదని తెలుసు. ఎప్పుడో అమ్మా నాన్నా ఇక్కడ ఉండేవారే. తరువాత చాలారోజులు ఇల్లు తాళాలుపడి బూజుపట్టి ఉండేది. చదువు పూర్తిఅయ్యాక, తనకి మళ్లా అక్కడ ఆ ఇంట్లో ఉంజాలనిపించింది. అక్కడే ప్రాక్టీసు చేసుకొంటూ తను ఊరివాళ్లకు సహాయంగా ఉండవచ్చు ననుకున్నది.

అక్కడికి వచ్చిన రోజే తనని రంగమ్మగారు చూడటానికి వచ్చింది.

‘ఇన్నాళ్ళకి ఈ ఇంట్లో మళ్ళీ దీపం పెట్టటానికి వచ్చావా తల్లీ!’ అన్నది.



అర్రోజనుంచీ తనకి ఆవిడీ అన్నింటికీ ఆసరాగా ఉన్నది.

హాల్లో గడియారం అయిష్టంగా ఏడు కొట్టింది. ఇంక తీవక తప్పవనుకొన్నది మాలతి. మెల్లిగా లేచి స్నానంచేసి తల ఆరబెట్టుకొన్నది. తెల్లని పట్టుచీర కట్టుకొని కళ్ళనిండా కాటుక పెట్టుకొన్నది. ఆతరువాత దేవుడిగదిలోకి వెళ్ళి పూజచేసుకొన్నది. పటాలన్నింటిని చాలా చక్కగా పూలతో అలంకరించింది. ఆ సాంబ్రాణి, అగరువత్తుల వాసన గది అంతా వ్యాపించింది. ఆ గదిలోనే ఓ మూల కమల కాంత్ బొమ్మ కూడా ఉన్నది. అన్ని పటాలతో బాటు దానికి రోజూ పువ్వులు పెడుతుంది. భగవంతునితో సమానంగా ఒక వ్యక్తిని ఆరాధించడం పుణ్యమో, పాపమో! అయినా, అసహజం మాత్రం కాదేమో. ఆ ఫోటో ఎవరిదని ఎంతమందో ఆమెను అడగకపోలేదు. ఆ ప్రశ్నకు మాత్రం ఎన్నోసార్లు, తనకి వినబడనట్లే, బదులు చెప్పకుండా ఉరు కొనేది.

ఆవేళ మబ్బుగా చల్లగా ఉన్నది. ఏమీ తోచక ముందర తోటలో పూలమొక్కల మధ్యన కూర్చొన్నది మాలతి. రంగు రంగుల పూవులు చక్కగా వికసించి కన్నుల పండువుగా ఉన్నాయి. ఎంత ప్రశాంతంగా, ఎంత మనోహరంగా ఉంది! ఏదో చెప్పలేని హాయి. అయితే, అందులో కూడా ఏదో వెలితి.

ఈ నిమిషంలో కమలకాంత్ ఎక్కడ ఉన్నాడో! ఏం చేస్తున్నాడో! తనకి ఒక్కటే కోరిక ఉంది. ఏ కారణంచేత నైనా తన జీవితం పరిసమాప్తమయ్యేటట్లయితే ఆ ఆఖరు



క్షణాలలోనైనా ఒక్కసారి కమలకాంత్ ను చూడగలిగితే అంతే తనకు కావలసింది.

\*

\*

\*

ప్రాద్దు వాలుతోంది. తనని పేపెంటుస్ ఎక్కువ బాధించరు. కరుణాకరం ఉన్నచోట తన అవసరం చాల తక్కువ. అందుకే ఆమెకు కావలసినంత తీరిక. రోజంతా ఏవో ఊహలతో, కలలు కంటూ, కూర్చోనడానికే సరి పోతుంది.

ఆ రోజు చీకటిపడుతూండగా రంగమ్మగారు వచ్చింది. ఆవిడతోకూడా మరొక క్రొత్త ఆవిడ ఉన్నది. సన్నగా, పొడుగ్గా ఉంది. అంత రూపు కాకపోయినా, ముఖం కళగా ఉన్నది. రంగమ్మగారు ఆవిడ తన బంధువని, భర్తతోకూడా ఆవేళే వాళ్ళింటికి వచ్చిందనీ, రేపో ఎల్లుండో, అంతా కోన చూడడానికి వాళ్ళు తారని చెప్పింది. ఆ వచ్చినావిడ, కాంతమ్మ, అతిగా మాట్లాడకపోయినా ముఖానంగా లేక, చక్కగా స్నేహంగా ఉన్నది. ఆమె ఉన్న అరగంటలోను మాలతికి ఆవిడను గురించి అనేక విషయాలు తెలిశాయి. ఆవిడ ఎక్కువ చదువుకోలేదుగాని సాహిత్యంలో అభిరుచి ఉన్నది. సంగీతం చక్కగా నేర్చుకొన్నది. ఆవిడ భర్త కల క్షరు. అతనికి ఉద్యోగం భ్యాస తప్ప వేరే ఏ ఆసక్తి లేదు. అసలతనికి ఆవిడతో సావకాశంగా మాట్లాడడానికి కూడా తీరిక లేదు. ప్రస్తుతం వాళ్ళు ఉన్న ఊరు ఇక్కడికి దగ్గరే. ఇక్కడ రంగమ్మగారు ఉన్నారని, కోనకూడా చూడవచ్చనీ ఎన్నాళ్లనుంచో ప్రయత్నంచేస్తే ఇప్పుడు రాగలిగారు.



ఈ కబుర్లన్నీ ఆవిడ ఎంతో ఉత్సాహంగా, ఆప్రయత్నంగా చెప్పింది. ఆవిడ వెళతానని లేచేసరికి మాలతికి ఆమెతో ఎన్నాళ్ళబట్టో పరిచయం ఉన్నట్లనిపించింది.

మర్నాడు సాయంత్రం ఆమె మళ్ళీ వచ్చింది. మాలతి ఆమెను మధ్య హాల్లో కూర్చోబెట్టింది. దేవుడిగది తలుపు ఓరవాకిలిగా వేసుంది. అగరువత్తుల పొగ సన్నగా బయటికి వస్తోంది. లోపల ఒంటరిగా. నిశ్చలంగా ప్రకాశిస్తున్న జ్యోతి ఎల్లాగైనా స్వర్గాన్ని అందుకోవాలని తపస్సు చేస్తున్నట్లుంది.

ఉన్నట్టుండి కాంతమ్మ అడిగింది. 'మీరు వినాహం చేసుకోదలుచుకోలేదా' అని.

మాలతి కంగారుపడింది. ఆ ప్రశ్నవేయటానికి ఆవిడకు అంత చనువు ఎక్కడినించి వచ్చిందా అనిపించింది.

'ఏమో, వినాహమనేది అనేక విషయాలపైన ఆధారపడి ఉంటుందిగదా' అన్నది, అస్పష్టంగా, స్వగతంలాగ.

కాంతమ్మ ఊరుకోలేదు.

'ఒంటరిగా ఉండడం కష్టంగాలేదూ!' అని అడిగింది- ఆరితేరిన గృహిణిలా.

'మీకుమాత్రం! ఆయనకి మీతోమాట్లాడటానికే తీరిక ఉండదన్నాడు గదా. అప్పుడు ఒంటరిగా తోచకుండా ఉంటుందా?' అన్నది మాలతి- కొంచెం మందలింపుగా.

'దానికేం! ఆయనకు కావలసినవన్నీ చూసుకోడానికి రోజంతా సరిపోతుంది. పైగాఎప్పుడో ఒకసారైనా, యింటికి వస్తారుగా' అన్నది కాంతమ్మ నవ్వుతూ.



మాలతి మాట్లాడలేదు. కాని, తనలో అనుకున్నది: 'నాకు అతనిని గురించి ఆలోచించడానికి కోరికగా సరి పోతుంది. నాకూ ఒంటరిగా వుండదు.'

మర్నాడు రంగమ్మగారు, కాంతమ్మ, తానూ ప్రొద్దున్నే బండి కట్టించుకొని కోనకి బయలుదేరి వెళ్ళారు. కరుణాకరం, కాంతమ్మభర్త ఇద్దరూ తరువాత మోటారు సైకిలు మీద సస్తారని చెప్పింది రంగమ్మగారు.

ఆ ఊరికి పదిమైళ్ళ దూరంలో రెండు కొండలమధ్య ఓ చక్కని సెలయేరు ప్రవహిస్తోంది. అక్కడ ఒక విష్ణు దేవాలయంకూడా ఉన్నది. మధ్యగుడి, చుట్టూనది. మళ్లా ఆ నదిని ఆనుకొని చుట్టూ కొండలు. ఆ ప్రదేశం ఎంతో అందంగా వుంటుంది అంటారు. ఆ గుడికూడా చాల ప్రసిద్ధి మైనది. అక్కడికి వెళ్ళినవాళ్ళ కోరికలు సులభంగా తీరు తాయని, మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉంటుందని అంటారు. మాలతి ఇదివరకు అక్కడికి ఎప్పుడూ వెళ్ళలేదు.

ముగ్గురూ కొండ ఎక్కి ఒక పెద్ద చెట్టునీడను కూర్చున్నారు. మగవాళ్ళు కూడా సచ్చాక గుడికి వెళ్ళ వచ్చుననుకున్నారు. మాలతి ఇక్కడ ఇంత ప్రశాంతంగా, ఇంత మనోహరంగా వుంటుందని అనుకోలేదు. ఏదో కలత లన్నీ దూరమై మనస్సు తేలికపడినట్లనిపించింది.

ఆవేళ ఎండతీక్షణత కూడా లేదు. చల్లగాఉంది. ఆ కొండమీద కూర్చుంటే చుట్టూ ఎంతోదూరం కనబడు తుంది. ఎంతచూసినా తనివితీరదు. అయితే, చాలవరకు ఆ కొండప్రదేశమంతటా చిన్న చిన్న గుట్టలు, ముళ్ళు



పొదలు, అక్కడక్కడ దట్టమైన చెట్ల గుంపులు కనిపిస్తాయి. క్రింద నది వంపుతిరిగి సన్నని తెల్లని పాములా కొండను పెనవేసుకొని కనబడుతుంది దూరాన ఎక్కడో ఒక ఎకరం పొలంమాత్రం చక్కగా పండి పచ్చగా తొణికిసలాడుతున్నది. ఆ గుట్టలమధ్య పచ్చని చీర ఆరవేసినట్లున్నది. ఆ కొండప్రదేశంలో ఆ కాస్తమేరా ఎండిపోయిన హృదయంలో ఆశారేఖలా తోస్తుంది.

మాలతికి మళ్ళీ కమలకాంత్ జ్ఞాపకంవచ్చాడు. ఇది వరకెప్పుడో కాలేజీవాళ్ళంతా ఎక్స్ కర్షన్ కు వెళ్ళినప్పుడు, ఒక రోజున వాళ్ళిద్దరు, ఇట్లాగే కొండఅంచున కూర్చున్నారు. ఇద్దరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. కాని, మానమే ఆమెకు ఎన్నో సంగతులు చెప్పినట్లునిపించింది. ఆరోజును ఆమె ఎప్పుడూ మరచిపోలేదు. అతను కూడా తనని గురించి ఆలోచిస్తుంటాడా?

కాంతమ్మ, రంగమ్మగారు ఏవో కబుర్లు ప్రారంభించారు. దూరాన ఇద్దరు వ్యక్తులు మెల్లిగా కొండఎక్కి వస్తున్నారు. అందులో ఒకరు కరుణాకరం. రెండవ వ్యక్తిని కూడా ఎక్కడో చూసినట్లు వున్నదనుకొన్నది మాలతి. కాని, అతను దగ్గరగా వచ్చేవరకూ పోలిక తెలియలేదు.

ఎవరో కాదు; కమలకాంత్. ఇదివరకున్న ఆకారంలోను వేషభాషల్లోను ఎంతో మారాడు. సులభంగా గుర్తుపట్టడం కష్టం. కరుణాకరం అతనిని ఆమెకు పరిచయం చేశాడు. అతను తనను గుర్తించినట్లే కనిపించింది.



అతను మాత్రం పైకి ఏమీ అనలేదు. ఎవరో కొత్త వాళ్ళకి చేసినట్లు నమస్కారంచేసి వూరుకొన్నాడు.

మాలతికి ఎంతో బాధ కలిగింది. ఆమె కమల కాంత్ ని గురించి ఎన్నో కలలుకన్నది. ఎప్పుడో తిరిగి కలుసుకుంటారన్న నమ్మకంతో ఆ కలయిక ఎట్లా ఉంటుందో రకరకాలుగా వూహించి చిత్రించుకొన్నది. అయితే, అతను తనని చూడగానే మతిచలించినట్లు ప్రవర్తిస్తాడని గాని, సాష్టాంగనమస్కారం చేస్తాడనిగాని, ఇల్లాంటి పిచ్చి వూహ లేవీ మాత్రం పెట్టుకోలేదు. కాని ఆమెను చూచి గుర్తించి కూడా పరాయివాడిలా ప్రవర్తిస్తాడని మాత్రం ఆమె ఎప్పుడూ అనుకోలేదు.

కాంతమ్మ భర్తతో 'ఇంత ఆలస్యమైందేం?' అని, ఇంకా ఏదో మాట్లాడుతోంది. కమలకాంత్ భార్యకేసి చూస్తూ ఏదో ఆదుర్దాగా, మధ్య మధ్యన, మాలతి కేసి చూస్తున్నాడు. ఆ చూపులకి అర్థం 'నువ్వు ఇదివరకు సంగతులు ఎత్తకూ. మా ఆవిడ అనవసరంగా బాధపడుతుంది' అన్నట్లు ఉన్నది.

మాలతికి రోషం, అసహ్యం, చికాకు కలిగాయి. ఆమె ముఖంలో కలిగిన మార్పు కనిపెట్టి కాంతమ్మ 'ఏం, అల్లా ఉన్నారేం?' అని అడిగింది. 'అబ్బే! ఏమీలేదు.' అంది మాలతి నేలవేపు చూస్తూ.

'ఎండెక్కుతోంది, గుడికి వెళ్ళగూడదూ! మల్లా తలుపులు మూసేస్తారేమో' అన్నది రంగమ్మగారు. అందరూ కొండదిగి గుడికి వెళ్లారు.



గుడిమెట్లదాకా వెళ్లక కమలకాంత్ 'నేను రాను, మీరు వెళ్లండి' అన్నాడు.

మాలతి తెల్లబోయింది.

కాంతమ్మ ప్రాధేయపడుతూ 'ఈ ఒక్కసారి రాకూడదా, ఎప్పుడూ రాకపోతే మానె' అన్నది.

కమలకాంత్ విసుగుతో 'నువ్వు వెళుదూ, ఇవ్వనీ నాకు నమ్మకంలేదు. ఆ పుణ్యమేదో నువ్వే సంపాదించుకురా. నేను ఇక్కడ తీరిగ్గా కూర్చొని సిగరెట్టు కాల్చుకుంటాను! అని, అక్కడ మెట్లమీద చతికిలబడ్డాడు.

కాంతమ్మకన్న మాలతి ఎక్కువ చిన్నబుచ్చుకొన్నది. తను రోజూ గంటలు గంటలు పూజలోనే గడుపుతుందని తెలిస్తే అతను ఇలానే ఏవగించుకొంటాడు కాబోలు. అయినా, ఇప్పుడవన్నీ అతనికి, ఎప్పటికీ తెలియనక్కరలేదు గదా అని ఊరటచెందింది.

'మనం వెళదాం రండి' అని హెచ్చరించాడు కరుణాకరం. పరధ్యానంలోంచి తెప్పరిల్లుకొని అతని వెంబడి వెళ్లింది మాలతి.

పూజ అయ్యాక మల్లెపూలూ, మంచిగంధం తెచ్చి 'ఇవి మీరు తీసుకోండి' అని ఇచ్చాడు కరుణాకరం. అతని దోసిలిలోనుంచి తన దోసిలిలోకి ఆ పువ్వులు తీసుకొనేటప్పుడు ఎందుకో మాలతిహృదయం ఒక్క ఊణం చలించింది.

గుడిలో ఎన్నో అందమైన విగ్రహాలు, శిల్పాలు ఉన్నాయి. కమలకాంత్ కు అవి చూడాలన్న కుతూహలం కూడా లేకపోయిందిగదా అనుకున్నది మాలతి. తానూ, కరు



రాగరం ఒక్కొక్కటి తీరికగా, చక్కగా పరిశీలించి చూచి వచ్చారు.

బయటికి వచ్చాక 'సాయంత్రం దాకా ఇక్కడే ఉండి బాగుంటుంది గదా!' అన్నాడు కరుణాకరం. మాలతికి కూడా ఆ చోటు విశిచ్చిపెట్టి వెళ్ళాలని లేదు. 'కాని, కమలకాంత్ మాత్రం వెంటనే వెళ్ళిపోవాలన్నాడు. అతను కలవ్వరు. ఎన్నో బాధ్యతలు, ఎన్నో పనులు కలవాడు.

'ఏం పనిలేనివాళ్ళయితే సావకాశంగా ఈ అడవిలో కూర్చోవచ్చు' అన్నాడు న్యంగ్యంగా.

మాలతికి అతని ధోరణి నచ్చలేదు. ఎంతో గర్విష్టిలా తోచాడు. అతనికి ఎంతసేపూ తనని గురించి తప్ప, ఇతరులను గురించిన ఆలోచన లేనట్లున్నది.

వెంటనే అందరూ తిరిగి వచ్చేశారు.

\*

\*

\*

ఆరోజే కాంతమ్మ, కమలకాంత్ ఊరికి వెళ్ళిపోయారు.

సాయంత్రం సంధ్యకాంతి ఎర్రగా ఆకాశమంతా అలముకొని రాగరంజితమైన కన్నెముఖంలా ప్రకాశిస్తుంటే మాలతి డాబామీద కూర్చున్నది.

పడమట మేఘాలు వింతవింత రంగులతో, వింతవింత ఆకారాలు దాలుస్తున్నాయి. ఆ చోద్యం చూస్తూ మాలతి నిట్టూర్చింది.



ఇట్లాగే, ఊసుపోక, ఏవో పూహలు కల్పించుకుంటాం. ఒక వ్యక్తిని స్పష్టించుకొని ప్రాణంపోస్తాం. కాని, ఎప్పుడో ఆ కల్పన కదలిపోతుంది వర్షం కురిసి నెలసినట్లు. ఆ తరువాత మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉండి అనుకుంది మాలతి.

క్రమంగా ఆ ఎరనికాంతి సన్నగిల్లి చీకటి అలముకొన్నది. మల్లా ఆ చీకటితెర తొలగించుకొని వెన్నెల ప్రకాశించింది. ఆ తెల్లని కాంతిలో మాలతి కాటుకకళ్ళు తళతళ మెరిసినవి. ఆమె కనుకొలుకుల్లో రెండు అశ్రుబిందువులు తొణకిసలాడినవి. అది సుఖమో, దుఃఖమో ఆమెకే తెలియలేదు !











$$\frac{4}{3}$$

$$\frac{4}{3} \times 3$$

$$\frac{7-6}{3-6}$$

$$\frac{4}{3} \times 3$$

$$30 \div 3$$

$$\frac{7-6}{3-6}$$

$$\frac{34-6}{33-6}$$







శ్రీమతి ఆచంట శారదా దేవి కథలు నాకు వీణా  
గానాన్ని స్ఫూరింపజేస్తాయి. అది అపశృతి లేని గానం; హెచ్చు  
స్థాయికి పోకుండానే ఎన్నెన్నో సంగతులు ఎలికించే గానం;  
యెదలోపలి యెదలో లేత కెరటాలను లేపుతూ దిక్చుకాల  
కావలనుండే దివ్యలోకాల దిశలో పాఠకుని గొంపోయే గానం.

వీణాగానంలోని లాలిత్యంలో పాలు అప్రయత్న శిల్ప  
సౌందర్యం ఆమె కథలలో గోచరిస్తుంది. అంతర్వీక్షణ ఆమె  
కథలలోని భావలాలిత్యానికి, శిల్ప సౌందర్యానికి మూక  
సందేశ సారభాన్ని కూర్చుతున్నది.

ఆంధ్ర కథాసాహిత్యంలో శారదా దేవి కథలు ఉన్నత  
స్థానాన్ని అందుకోగలవని ఆశిస్తున్నాను.

విజయవాడ,  
27-8-'60.

ఇట్లు,  
నార్ల వెంకటేశ్వరరావు.